פרשת **כי תשא** תשפ"ד לפ"ק | גליון תתתקל"ז שנה כ"ח

קול התאחדותינו

יו"ל ע"י התאחדות האברכים דחסידי סאטמאר

בנשיאות כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

בני ברק יצ"ו

כי תשא את ראש בני ישראל

אחוז שרעפים משוטט בעולמות העליונים ישב לו הרה"ק ר' יצחק מנעשכיז זי"ע בחדרו שבעליית הגג והיה מתבודד שם בינו לבין קונו, שם למד ספרי תורה בקדושה ובטהרה, כשהוא מצוה למשמשו באזהרה חמורה שלא יפריעו ולא יכנסו לחדרו, רק פעם ביום פתח בעצמו את הדלת ואז היו הכל נכנסים לחדרו בחרדת קודש לקבל ברכתו ולהוושע בעצתו.

בין האנשים היו שני סוחרי בקר שלא עשו צעד בלא ברכתו ולפני כל קניה או מכירה שאלו בעצתו, ואכן הצליחו בכל מעשיהם, פעם פרצה מגיפה בעדרי הבקר, פרות ושוורים חסונים מתו כזבובים, עדרים שלמים ניזמחו מעל פני האדמה, חרדו שני הסוחרים לגורל עדריהם, ומיהרו אל הצדיק שיעתיר עבורם שלא יהיה בהם נגף.

כאשר הגיעו לבית הצדיק ורצו ליכנס בבהלה אל תוך הקודש פנימה, עצר המשמש בעדם באמרו שהרה"ק אסר עליו להכנים אנשים אליו, יהיה מי שיהיה, ואיככה יוכל להמרות פיו, על כן הוא מייין להם להמתין עד אשר יפתח הרה"ק בעצמו את הדלת, ואז בוא יבואו ברינה.

האנשים התחננו על נפשם ואמרו: כל רכושינו עלול לרדת לטמיון,בכל רגע ורגע מתים שוורים לעשרות, בעדרינו מושקע הונם של אלמנות ויתומים שהם שותפים בעסקינו ויישאו אתנו בהפסדינו, פג לב המשמש ופינה את הדרך, עלו הסוחרים בסולם, נקשו בדלת ופתחוה, ונכנסו לחדרו של הצדיק.

באותו זמן ישב הרה"ק בחדרו עטוף בלית ומוכתר בתפילין ועסק בספרי תורה, כששמע שהדלת נפתחת נשא ראשו וראה את הבאים ועיניו קמו, פיו נפער בתדהמה, וחיוורון כיסה את פניו, כעבור רגע ארוך התעשת, שמע את זעקתם, וברכם כמבוקשם.

לאחר שהלכו לדרכם קרא הרה"ק את המשמש ואמר לו: תדע לך שכשאני לומד מצוי אני בעולם שכולו אור וזוהר רוחניות והתעלות, ועלי להכין את עצמי ולרדת עשר מעלות אחורנית כדי לקבל קהל הפונים המצויים בעולם של חולין וגשמיות, כשהם פתחו את הדלת ונכנסו מבלי הודעה והכנה מוקדמת כמעט והתעלפתי לפתע ראיתי שוורים לבושים כבני אדם, והרהרתי בבעתה: מאימתי יודעים פרות לעלות בסולם...

והנמשל מובן, דכתב באוהחה"ק עה"פ "כי תשא את ראש בני ישראל", שהאדם הולך בקומה זקופה כשראשו למעלה, שואף לרוחניות ולהתעלות, ואילו הבהמה הולכת כפופה וראשה למטה, שואפת לגשמיות, כאשר האדם חוטא יתכן שעל אף שבפועל הולך הוא על שתי רגליו, מ"מ במהותו הרוחנית הושפל לארץ ונמשל כבהמות נדמו, לפיכך נצטוה משה רבינו לשאת את ראש בני ישראל, לזקוף את קומתם הרוחנית ולרומם קרן ישראל.

תוכן העניינים

לקח טוב.....ב
תורה ותפילה.....ג
דבש תמרים - לקיטת תמרים.....ד
קדוש יאמר.....ו
בשפתי צדיקים - לשון חכמים.....ח
פרפראות לחכמה - דורש טוב.....ט
שברי"ו רפבן.....י
פיתוחי קרת.....יב
חוקים להורותם.....יח
פשיגת כהלכה.....כ
צדקה כהלכתה.....כא
הילולא רבא.....כג
נועם שיחת.....ל
פשולחן מלכים.....לו

להכנסת מודעות, מזל טוב, הנצחת שם, לעו"נ:
להר"ר **אלטר אשר אנשיל אילאוויטש** הי"ו
052.7648437

כל הזכויות שמורות ©

כִּי גָדוֹל
מָרְדְּכַי״י
בְּבֵית הַמֶּלֶךְ
וְשָׁמְעוֹ הוֹלֵךְ
בְּכָל הַמְּדִינוֹת

תבואתה לראש יוס״ף

יעלה ויבוא ויגיע ברכותינו, בברכת מזל טוב מעומק לבבינו, קדם מעלת כבוד ידידינו החשוב הנכבד המרומ
ותיק ועושה חסד, בכל עת תמיד, יוס״ף הוא המשביר, ברוח נאמן ומסור, בפי כל משובח ומפואר, מוכתר בכל תוא
סל מלא ברכות נעלה על שפתותינו, עת הזמיר הגיע בגבולינו, כשהשמחה במעונו נברכו ונהללו בפינו בהדר והוד
ף ותח ידו להוזיל זהב מכיסו למען מוסדותינו וקהילתינו, מריחוק מקום מצודתו פרוסה עלינו, טוב עין הוא יבורכ
מרדכ״י יושב בשער המלך מאן מלכי רבנן, לו יאתה תהילה בשיר ורנן, על פעולותיו ומעשי חסדו עד בלי די

הרבני הנגיד הנדיב הנכבד, רודף צדקה וחסד

יוסף מרדכי כהנא

מו״ה

הי״ו

מגדולי תומכי מוסדותינו הק׳ פה בני ברק יצ״ו

לרגל השמחה שבמעונו, רוממות קל בגרונו

בהולדת בתו שתחי׳

בסימן טוב ובמזל טוב

יתן לך אלקים רב ברכה ושובע שמחה לך ולזרעך, שתזכה לרב תענוג ונחת דקדושה מכל יוצאי חלציכ
מ ותמיד נספר תהילתך בשיר ורון, ותזכה להמשיך בפעולותיך הטובות לתפארת ולגאון, לתמוך לעזור ולהאי
ר סימן טוב ומזל טוב יושפע מזאת השמחה, ברבי׳ והמשכה, בני ובני ובנים עוסקים בתורה ומצוות תמי
ד ירותיך מתוקים וצילך נאה, כי לו יאה, אילן במה אברכך, שכל נטיעות שנוטעים ממך יהיו כמות
כ מרדכ״י האיש הולך וגדול, יזכה לילך מחיל אל חיל, ובשכר זאת יתברך בכל מילי דמיטב עד בלי די

המברכים למען שמו בשיר וקול תודה

יחזקאל ראטטער

בשם הנהלת מוסדות סאטמאר
בני ברק

נתינת צדקה למעלה מכוחו, קורע גזר דין ומרבה חיים

זה יתנו כל העובר על הפקודים מחצית השקל וגו'. יבואר ע"פ מה שפירשתי מה שאנו אומרים (בברכת יוצר שחרית שבת) "טובים מאורות שברא אלקינו", הנה ראש וסוף תיבת 'מאורות' אותיות מ'ת', ותיבת 'אור' מפסיק ביניהן, כי כן כח הצדיק להפריד בין האותיות האלו להפוך אותם לטובה (עי"ש פר' שקלים ד"ה כי תשא) והנה, גם בתיבת **'מחצית'** תיבת **'חצי'** מפסיק בין אותיות **מ'ת'** שבראשו וסופו, **"כי המחצית השקל חיה לכפרת בני ישראל להצילם ממות לחיים. לכן גם עתה בזמן הגלות שאין לנו המצוה הזאת, התקנה לזה [היא] נתינת הצדקה יותר מכדי יכולתו"** כמו שפירשתי **'וחצו את כספו וגם את המת יחצון'** דאם מנדבת לבו נותן צדקה אף בחצי עשרו אזי גם את ה'מת' יחצון מ'חצ'ת ו'מ'אור'ת כנ"ל **להציל ממות נפשו וייזכה לחיים ארוכים.**

תפארת שלמה

כפי עשירות האדם בדעת, כן ידע לו כי עדיין עני הוא

העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט, יש לפרש על פי מה שמצינו בחז"ל (כתובות סה.) ד'עשיר' יכונה העשיר בדעת, ו'דל' יכונה הדל בדעת. **הנה, זאת ידוע, דכל מה שהאדם מוסיף אומץ בתורה ועבודה, ירמה לו אשר עדיין לא התחיל, ועודנו עומד מבחוץ.** ולאדם אשר עוד לא התחיל ולא טעם מתיקות אור העבודה, ידמה לו אשר אינו חסר לנפשו כלום, והוא כבר בתכלית השלימות בתורה ועבודה. וזהו: **'העשיר'** היינו עשיר בדעת, **'לא – ירבה'** היינו שהוא מרבה הבחינת **'לא'**, כי עדיין לא התחיל כלל. **'והדל'** היינו הדל ועני בדעת, הוא בדעתו שכבר הגיע לתכלית ולשלימות האמת, **'לא – ימעיט' הוא ממעט הבחינת 'לא', ונדמה לו שכבר השיג תכלית העבודה".**

שובע שמחות

(להרה"ק רמ"מ אב"ד סטריזוב זצ"ל, תלמיד הרה"ק הרבי מלובלין, והרה"ק הרמ"מ מרימנוב זללה"ה)

דרך נפלא ומקודש למשכילים, הנלמד משבת קודש

אך את שבתותי תשמורו כי אות היא ביני וביניכם לדורותיכם לדעת כי אני ה' מקדישכם. מלמדינו על שמירת שבת איך יהיה, דלכו"ע חלקהו חציו לה' וחציו לכם, וזהו: אך חלק כו' (עי' פסחים ה.), על דרך זה: **את שבתותי תשמורו**, לא כולו לה' ולא כולו לכם. ויאמר: **'כי אות היא ביני וביניכם'** כו', **עפ"י דברי הרב מורינו הרב ר' יעקב יצחק** (הרה"ק הרבי מלובלין זי"ע) **נ"י, בפסוק 'לא תעשון כן לה' אלקיכם'**, דיש אדם שמחזיק בעובדא אחת בקבע, כמו תענית בכל יום, או טבילה בכל יום וכדו', ובאם מחמת סיבה לא יעשה דבר זה לפעמים, הוא בעיניו כמתעתע, כי כבר נשרש בלבו שעובדא זו מביאה לו היראה והקדושה, ובאמת לא כן הדרך האמיתי שהרי זה כעובד לעובדא זו. והגם באמת ארז"ל (תענית יא:) היושב בתענית נקרא קדוש, וכמו כן טבילה מביאה הארה, אך עכ"ז הכל מה', ופעמים נותן קדושה ע"י תענית, ולפעמים דוקא אם אכל ושתה אז טוב לו כמו בערב יוכ"פ. וזהו: **'לא תעשון כן', ר"ל דוקא כן, והכן היטב כי זה שורש גדול בעבודת ה'.** וזהו מאמר הכתוב: **אך** כו', והיינו דבעינן דוקא לכם גם כן, דאך חלק. וזה **אות**, כי לא התענית הוא המקדש, כי הרי בשבת שכל הקדושות נובעין ממנו, בו צוה ה' דוקא לכם. וזהו אומרו: **'כי אות היא ביני וביניכם'**, ר"ל לכם השבת יהיה לאות ביני וביניכם, **'כי אני ה' מקדשכם'** ולא התענית דוקא, **והכן היטב, כי דרך נפלא ומקודש הוא למשכילים, נראה לי.**

נועם מגדים

ע"י מחילת החטא במדבר, נמשך מחילה לדורות עולם

וביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם על ידי החסד שנתעורר אז במה שויתר לנו הקב"ה על עון העגל **"יכולים להמשיך מחילת עוונות כמו בחודש אלול עד אחר יוה"כ שאז נמחל עון העגל ועל כן נקבעו לימי רחמים ורצון.** (טואו"ח תקפ"א) **וכן תמיד בזה".** וזהו: **'וביום'** רומז על חסד שנתעורר על ידי **'פקדי'** לשון חסרון (מלשון הכתוב "ולא נפקד ממנו איש", וברש"י שם: "לא נחסר") היינו שחיסרתי עון העגל, ובזה: **'ופקדתי עליהם חטאתם'** אחסר מהם החטאים שעליהם.

דברי אמת – לובלין

ע"י התקרבות לצדיקים זוכין ליראת שמים

ויראו מגשת אליו, יש לפרש על דרך אמרם ז"ל דיר"ש לגבי משה מילתא זוטרתא היא, עי"ש, דר"ל **ד"לגבי משה" מי שנתקרב לגבי משה, על ידי זה עלתה לו בנקל להשיג מדריגת היראה, ומילתא זוטרתא היא על ידי ההתקרבות למשה רבינו** ע"ה (עי' בס' בעש"ט, עקב יד) וזהו: **"ויראו"** שהשיגו מדריגת היראה על ידי **"מגשת אליו"**, מתוך שנגשו אליו כאמור.

מחזה אברהם – בוטשאטש

מפניני או"ר החיי"ם הקדוש

כי תשא את ראש בני ישראל וגו' בדרך רמז יתבאר כי בא הכתוב לגלות נסתרות לה' אשר יעשה בעולמו דבר שכל רואה יתמה, בהלקח איש צדיק ישר קודם זמנו, אשר על כן אמר ה' כי תשא את ראש בני ישראל פירוש אם תראה שיסתלק ראש בני ישראל בלא עת, הטעם הוא ע"ד אומרם ז"ל (שה"ש א ס) בפסוק אשכול הכופר דודי לי, ואמרו ז"ל (שם) איש שהכל בו, הוא כופר נפשם של ישראל, והוא אומרו לפקודיהם, לשון חסרון, ע"ד אומרו (במדבר לא מט) ולא נפקד ממנו איש, כי לצד חסרון ישראל שנתחייבו לזה אני נוטל את ראשם בעדם לכופר נפשם שלא ימותו כל ישראל.

תורה ותפילה

זהרורי אורה למספרים הקדושים, גפרשה יפה נדרשים

לאמץ ידים בכוחות עליונים, בתורה ותפילה עמודי עולמים, הצריכים חיזוק כל הימים

תורה

קוב"ה ואורייתא חד, ולכן הדבק בה מכטל מעצמו שלטון הס"א וכל השעבודים

והמכתב מכתב אלהים הוא חרות על הלוחות. ואיתא (שיר"ר נר.) **אל תקרי חרות אלא חירות.** ויש לפרש בזה דהנה ידוע (זוהר פרשת אחרי עג.) **'אורייתא וקודשא בריך הוא כולא חד'** ותיבת אנכי מרמז על דרך אנא נפשי כתבית יהבית (שבת קה.) עד כאן **וחיינו כביכול נפשו של הקב"ה הוא ממש בתורה וכיון שהקב"ה בעצמו שם בודאי ממילא בטל כל הסטרא אחרא ואין שום שליטה לחם,** ועל כן (אבות פ"ג מ"ז) 'המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות' וכו' שבטלין כל הסטרא אחרא ואין להם שום שליטה עליו כיון שהקב"ה שורה עליו וזהו גם כן שיעור הכתוב **'והמכתב מכתב אלהים הוא'** שאלהים הוא הכותב את התורה כדאיתא נפשי כתבית וכו' ולכך **'חרות על הלוחות'** היינו חירות כנ"ל **כיון שהקב"ה בעצמו שם בודאי בטילין כל הקליפות וכל השיעבוד.**

דגל מחנה אפרים

קרני הוד דמשה רבינו ע"ה היה מחידושי תורה של צדיקות"ה בכל דור ודור

ומשה לא ידע כי קרן עור פניו. במד"ר (שמו"ר מז) מהיכן זכה משה לקרני הוד כו', ר' ברכיה הכהן בשם רבי שמואל הלוחות היו אורכן ששה ורחבן ששה והיה משה אוחז טפחיים ושכינה טפחיים וטפחיים באמצע משם נטל משה קרני הוד ע"כ כו'. ידוע שהתורה ניתנה למשה בפרד"ס אשר ילמד לעם ישראל, אמנם שורש התורה מה שלא ניתן לגלות היא נשארה לפניו במרום, **וכל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש. וזה נקרא טפחיים בידו של הקב"ה וטפחיים בידו של משה. ומה שתלמיד ותיק וצדיקו הדור מחדשין בכל עת חידושי תורה, היינו שממשיכין על ידי נשמת משה המאיר בכל צדיק וצדיק כנודע. וזהו נקרא טפחיים באמצע, ומשם נטל משה קרני הוד, כי על ידו כל השפעות וחידושי תורה מתגלים לצדיקים בכל דור ודור.**

עבודת ישראל

תפלה

תפילה בכוונה כפי חיכולת ממשיך אתרעותא מלעילא, וע"י כוונת התפילה למען שמו באהבה ממתיק הדינים

כי תשא כו'. כי על ידי אתערותא דלתתא בא אתערותא דלעילא, **שאם אנו מכינים עצמינו לתורה לשמה ולתפלה בכוונה כפי מיעוט שכלינו, אז יתברך משפיע עלינו הארה עליונה לעבדו בשכל יותר ודביקות גדול,** ועל דרך זה הוא מה שאמרו חז"ל (ברכות לד ע"ב) אם שגורה תפלתי בפי יודע אני כו', **דכשחשי"ת שולח אתערותא דלעילא, ושולח בפי דיבורים קדושים המלהבים לבי, אז אני יודע שאתערותא דילי גרם זה, ויודע אני שתפילתי מקובלת.**

ובעיקר התפלה צריך האדם שלא יכוון לצורך הנאתו, רק לעשות נחת רוח ליוצרו, ולתקן תיקונים לשכינה הקדושה, וזהו שאומרים קודם התפלה אדני שפתי תפתח, שאתה תפתחם, ואז ופי יגיד תהלתך, ולא דבר אחר לצורך עצמי וגופי, **והנה אנשי כנה"ג תקנו לנו לשון התפלה על ענינים גשמיים וגופנים,** כגון רפואה ופרנסה וכדומה, וכל זה רומזים לתיקונים בעולמות עליונים, כמו שנאמר בספרים שבאמת התפלה וצרכים שבה הם דברים העומדים ברומו של עולם שהם משל ודמיון על העולמות הקדושים, **וכשאנו מתפללים בכוונה זו, ממילא באים עלינו כל הטובות והברכות והשפעות,** כי על ידי תפלתנו נמתקו כל הדינים, ואז ממילא בא שפע מכל הטוב, וזה מכוונה בלשון נשיאות ראש, להעלות התפלה על דרך זה שלא יהיה כוונתינו רק לצורך גבוה, וזהו שנאמר **'כי תשא את ראש בני ישראל'** – **'לפקודיהם'** לשון חסרון, מה שמתפללין נוסח התפלה בלשון שמשמע על חסרונם וצורך גופם, יהיה במדרגינת נשיאת ראש, שלא יהיה כוונתם עבור צורך עצמם, רק יהיה כוונתם ביתר שאת, ויהיה שכלם וראשם בשלימות, שהעיקר רק צורך גבוה. על ידי זה **'נתנו איש כופר נפשו',** עפ"י ששמעתי כו' (ע"י"ש בדה"ק), שע"י התפלה כנ"ל, ונתנו איש כופר נפשו לה', שעל ידי זה ימתיקו הפ"ר דינים על ידי השם הוי"ה (ד'כופר' אותיות כ"ו – פ"ר), ויומתק הדין מנפשם, כי נפ"ש גימטריא ה' פעמים אלהי"ם כו'.

זרע קודש

עבודת ה' בהתלהבות אש, ובפרט עבודת הבעל תשובה

זה יתנו כל העובר על הפקודים. והל"ל כזה יתנו, כי הקב"ה הראה למשה רבינו ע"ה מטבע של אש (במד"ר יב, ג). **רק שהפסוק מרמז לנו שעיקר העבודות הוא בהתלהבות,** ושייך שפיר **'זה יתנו',** כמין מטבע של אש דווקא. **'כל העובר על הפקודים'** – ובפרט מי שעבר נגד רצונו ית"ש צריך עוד יותר ויותר לעורר עצמו בהתלהבות גדול לעבודתו ית"ש.

אור לשמים

כח התפלה לתקן אף עון חילול השם, וחיו יחיה

והיה כל מבקש ה' יצא אל אהל מועד אשר מחוץ למחנה. ובתרגום יונתן: "**והוי כל מאן דהדר בתתובא בלב שלים קדם ה' הוה נפיק למשכן בית אולפנא דמברא למשריתא מודי על חוביה ומצלי על חוביה ומצלי ומשתבק ליה".** ולבאורה יש כאן כפל לשון. ואפשר לפרש על פי דברי א"א [הרה"ק מהר"י] ז"ל בהא דאיתא בגמרא (יומא פו.) בענין ארבעה חילוקי כפרה, דמי שיש בידו עון חילול השם אין כח לא בתשובה לתלות וכו' אלא כולן (תשובה, יוהכ"פ ויסורים) תולין ומיתה ממרקת וכו', **אמר אביי לא שנו אלא באתרא דלא תבעי אבל באתרא דתבעי לית לן בה'.** ופירש דקאי על הא דאמר לעיל מיניה, דתשובה לבדה אין מועילה, על זה אמר: "**לא שנו אלא באתרא דלא תבעי היינו, בלא תפלה, "אבל באתרא דתבעי שמצרף תפלה אל התשובה, אז אינו זקוק למיתה שתמרק עוונו, אלא יכול לתקן הכל בחיים חיותו".** וזהו כוונת התרגום: "**והוי כל מאן דהדר בתתובא בלב שלים קדם ה' נפיק למשכן ומודי על חוביה ומצלי על חוביה, ומצלי ומשתבק ליה", היינו שמצרף תפלה על התשובה, ובכח התפלה יתוקן הכל בחיים.**

הה"ק מהרי"ד מבעלזא זללה"ה

ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת וגו'. ויבואר עפי"מ שאחז"ל אלמלי שמרו ישראל שני שבתות מיד היו נגאלין, וכתבו המפו' הטעם משום דלא הוי שומר שבת כהלכתו אלא אם שובת אחרי ששה ימי המעשה, נמצא דבשבת הראשון לא הוי כראוי כיון שהוא אחרי מאות ואלפים ימי המעשה, ולכן צריך לשבות בשבת הראשונה ואחר כך מתחילים אחריו ששת ימי המעשה ולאחמי"כ ביום הי"שביעי" שבת לה' אלוקיך, וז"ש ושמרו בני ישראל את השבת, ר"ל שצריכין לשמור שבת אחד כדי "לעשות את השבת", בכדי שיעשו את השבת הבאה לשבת, לדורותם ברית עול"ם, כי אז יהיו נגאלין ויהיה יום שכולו שבת.

(ישמח משה)

☆

למה הי' יחרה אפך בעמך אשר הוצאת מארץ מצרים בכח גדול. ונראה בהקדם לבאר ענין מחצית השקל באופן פשוט דהנה אמרו חז"ל לא היו ראויים ישראל למעשה העגל אלא להורות תשובה לרבים, נמצא כי אנוסים היו בדבר מן השמים דבני ישראל לא היו חוטאים מעצמם, אלא שזה רק להחוקר לב אבל לעיני בני אדם הרואים ואינם יודעים מחשבות הי' חילול שם שמים בדבר וצריכים כפרה על המעשה לבד, וע"י זה סגי במחצית השקל לכפר על המעשה לבד, וידוע דאיתא במדרש עה"פ והמים להם חומה שנתמלא עליהם שר של ים חמה ואמר מה נשתנו אלו מאלו הללו והללו עבדו ע"ז, א"ל שוטה אתה ק שוגג כמזיד ואונס כרצון נמצא שבני"י ישראל ניצולו מלחטבע בים סוף מכח טענת אונס כי הי' לבבם שלם עם ה', ובזה יבואר ויאמר למה הי' יחרה אפך בעמך דהרי לא חטאו במחשבה כלל, אשר הוצאת מארץ מצרים בכח גדול וגוי בטענת אנוסים ושוגגים היו וא"כ למה יחרה אפך.

(ייטב פנים)

☆

כי תשא את ראש בני ישראל. במדרש איתא ההי"ד ואתה הי' מגן בעדי כבודי ומרים ראשי, ויתבאר עפימ"ש ביערות דבש כי יש בי אופנים בעונשין, האחד שמגיע לאדם בכוונה מהי' לעונשו על חטאיו, ואופן הבי כי איש מזלו רע רק שהי' מגן בעדו וכאשר יחטא מסלק הקב"ה ממנו, וההבדל הוא, דבאופן ראשון ינקה מעונו ואז טוב לו לעוה"ב, אבל באופן השני הרי הוא כטבעו ועונשו עדיין בשלימות, עכ"ד, ובזה ל"פ מאמה"כ הי' מה רבו צרי, כלומר רבים הם הצרות שלי, אכן רבים אומרים לנפשי אין ישועתה לו, הכוונה שע"י היסורים לא יהיה לו שום כפרה על החטאים, כיון שהוא באלוקים סלה, שכל הצרות המה רק מפאת הטבע [אלהים בנימי הטבע], אבל אין הדבר כן רק ואתה הי' מגן בעדי, שכל הצרות האלה מאת הי' הוא אשר מגן בעדי לכפר על עוני וזהו דאסמכי' חך קרא לכי תשא את ראש בני ישראל לפקודיהם [מלשון חסדון וצער כמ"ש וביום פקדי ופקדתי], כי ע"י הצרות תתרומם קרן ישראל, כי ונתנו איש כופר נפשו שע"י הצער יהיה לכפרת נפשו, והטעם כי לה' בפקוד אותם, כי כל התלאות באים מאת ה', ועל כן לא יהיה בהם נגף בפקוד אותם, ע"י הצרות ח"ו, כי הוא בא לכפרה על עוונותיהם.

(קדושת יו"ט)

☆

ויאמר הי' אל משה לאמר אך את שבתותי תשמורו וגו'. במכילתא איתא ויאמר הי' אל משה לאמר לא ע"י מלאך ולא ע"י שליח, ונראה דהנה אחז"ל שכר מצוה בהאי עלמא

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מליקט מספרים, על רבותי"ק עצי התמרים

מה שעולה בדעת הצדיק עצה עפ"י דברי חז"ל במקום אחד, אף שממקום אחר משמע להיפך, זה גופא הוא רוח הקודש

ואמלא אתו רוח אלהים בחכמה ובתבונה ובדעת ובכל מלאכה. ופירש"י בד"ה 'ובדעת'. **רוח הקדש.** ידועה העובדא מק"ז הישמח משה זלה"ה שפעם אחת שאל ממנו הרה"ק מליסקא זלה"ה עצה אודות מסחר יען אם לעשותו או לא, והשיב לו ק"ז זלה"ה שלא יעשה המסחר, ותמך יתידותיו על מקום אחד בש"ס שמשם הוכיח כן. וכאשר יצא אמר אני חשבתי שיאמר רוח הקודש, והנה אמר לי גמרא, אף אני יכול להוציא מדברי הגמרא במקום אחר שהמסחר הזה טוב ואוכל להצליח בו. וכן עשה ששלח ידו במסחר הלז, ובסופו של דבר הפסיד מעותיו. **נענה הרה"ק מליסקא ואמר: "עתה ידעתי כי זה בעצמו הוא רוח הקדש, שתעלה בדעתו הגמרא אשר הוא האמת לענינינו".**

דברי יואל (פר' בהעלותך עמ' רע"ז)

ליכא והקשו המפרי הרי הקב"ה שומר משמרתה של תורה, ואמרה תורה ביומו תתן שכרו אכן קיי"ל דכששלח שליח לשכור פועלים אינו עובר בבל תלין, והנה תרי"ג מצוות צוה לנו משה ורק שתי דברות הראשונות מפי הגבורה שמענו, והנה כתב בישמח משה דהוה דבעת שדיבר משה בבחיי "כהי" בדיבור של עצמו הוי עיי שליח אבל בעת שאמר בבחיי זה הדבר ששכינה מדברת מתוך גרונו הויל עיי הקב"ה בעצמו, והנה אחז"ל כל המעגג את השבת נותנין לו נחלה בלי מצרים ונותנין לו כל משאלות לבו, וע"כ במצות שבת דיבר משרע"ה בבחיי זה הדבר דהוי כהקב"ה בעצמו וע"ז יקבלו שכרם בעוה"ז, ובזה יבוארו המכילתא ויאמר הי אל משה לאמר לא ע"י מלאך ולא ע"י שליח דתיבת לאמר פירושו שיאמרנה לבני ישראל לא בבחיי מלאך כאשר הוא עושה בשאר המצות אלא משונה מצות שבת שיאמרה בבחינת זה הדבר שיקבלו שכרם בעוה"ז.

(דברי יואל)

☆

זה יתנו כל העובר על הפקודים מחצית השקל בשקל הקודש. ובמדרש איי נתקשה משה במחצית השקל והראה לו הקב"ה מטבע של אש, ויתבאר לפי הידוע מה שאמר הייטב לב כשבא לבקר את המהר"ם שיק דהנה כתיב וקוי הי יחליפו כח, והכוונה דאנו קונין את הכח מאת השי"ת בקנין חליפין, עכדה"ק, וכעין זה יש לומר לגבי מצות מחצית השקל, כי מבואר בגמרא שמחצית השקל בא לכפר על עון העגל, והנה כאשר נכשלו ישראל באותו החטא, ביקשה מדת הדין למחותם מספר החיים ולכלותם מעל פני האדמה, ולכן צוה הקב"ה שיתנו מחצית השקל, ועל ידי זה יקנו בני ישראל בקנין חליפין חיים טובים מאת החותך חיים לכל חי, ולא יהיה בהם נגף, אכן לכאורה יקשה מהא דקיי"ל אין מטבע נעשה חליפין, אך יי"ל על פי מה שאמרו שם בגמרא בטעם הדבר שאין מטבע נעשה חליפין, משום דדעתיה אצורתא, והקב"ה לא נתכוין לתקנות להם לישראל חיים חלף נתינת צורת המטבע, אלא עיקר המכוון הוא המחשבה והכוונה בקיום המצוה, לעשות נחת רוח למי שאמר ונעשה רצונו, ואם כן שפיר יוכלו לקנות בחליפין על ידי מחצית השקל חיים טובים ומתוקנים, וזה שדרשו במדרש נתקשה משה במחצית השקל, שהיה קשה לו למשה רבינו האיך יועיל מחצית השקל לקנות על ידו חיים בחליפין, והלא קיי"ל אין מטבע נעשה חליפין, הראה לו הקב"ה מטבע של אי"ש, וביארו בספרים שהכוונה על ההתלהבות והכוונה במעשה המצוה. ורמז לו הקב"ה בזה דדעתיה לאו אצורתא כלל, אלא על המחשבה וההתלהבות בקיום המצוה, ושפיר נקנה בחליפין.

(ברך משה)

☆

זה יתנו כל העובר על הפקודים מחצית השקל בשקל הקודש. כבר האריכו בספרי קודש בטעם הדבר שצוה השי"ת לתת מחצית השקל ולא שקל שלם, ואף אנן נימא בה מילתא, ונראה עפ"מ דאיתא בגמ' אמר רב הונא אמר רב מודה בקנם ואח"כ באו עדים פטור, וכתב הרמ"ע מפאנו כי מטעם זה מועיל התשובה והוידוי לכפר החטא מכח מודה בקנם ואח"כ באו עדים להעיד על החטא הרי הוא פטור, עכ"ד, אמנם כתב בעיר דוד כי באמת יש לעיין מדוע יש לחטא ופשע דין מודה בקנם ולא דין מודה בממון דחייב, אך אחז"ל שבני ישראל נמשלים לצאן ובקר, וא"כ יש להם דין כשור תם שהזיק, כמ"ש ויעקב איש תם, ותם משלם חצי נזק, ונקטינן פלגא נזקא קנסא, עי"ש בדבריו, וכעין זה יש לומר לגבי מצות מחצית השקל, כי מבואר בגמרא שמחצית השקל בא לכפר על עון העגל, ומעתה יש לומר כי מטעם זה צוה הקב"ה לתת מחצית השקל דוקא ולא שקל שלם, לרמז שהתשובה מהני מטעם שיש לנו דין שור תם שמשלם רק חצי נזק שהוא קנס, ועל כן מהני לנו תשובה דמודה בקנם פטור.

(כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א)

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבותי"ק עצי"ת תמרים

והשינה משובחת, כדת נפש משיבת

ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדורתם ברית עולם. פי' הרה"ק מסאטמאר זללה"ה על זה שאמרו חז"ל (ילקוט ראובני ואתחנן) "שינה בשבת תענוג", היינו כשנרדמים בשבת ומתעוררים ונזכרים ששבת היום, וואס פאר א תענוג איז דאס, [וזהו שינה בצירוף עם השבת שנזכרים, הוה תענוג].

מזקנים אתבונן (עמ' תקכח אות י')

למימינים בה סמא דחיי, והבוחר ברע ג"כ ימצא ליישב ח"ו דרכיו עפ"י תורה

ויפן וירד משה מן ההר ושני לחת העדת בידו לחת כתבים משני עבריהם מזה ומזה הם כתבים. שמעתי ממורי בעל קדושת יו"ט ז"ל שפירש לוחות כתובים משני עבריהם מזה ומזה הם כתובים, אשר לכל אחד ואחד ניתן לו הבחירה ללמוד מן התורה כרצונו הטוב, ולהיפוך ח"ו, **ואך ורק ההתגלות בתורה תלוי ברצון ובחירת האדם, שאם בוחר בטוב, ורוצה לילך במצות השי"ת כרצון התורה, אז תמיד מתגלה לו דרך הטוב בכתובים, ולהיפוך ח"ו מתגלה לו בכתובים ללמוד הפיכם,** וזהו שאמר מזה האיש, ומזה האיש, המבקשים כבחירתם, הם כתובים ודפח"ח וש"י.

מאזני צדק (חוקות על הפסוק זאת התורה)

ליקוטי אמרים מפרן רביה"ק בעל דברי יואל זי"ע
מספר "אמרי יואל" אשר אך זה יצא לאורה

וידבר ה' אל משה לאמר כי תשא את ראש וגו'. מיבעי ליה 'לאמר' מיותר, כי למי היה צריך לומר זאת. אלא יש לומר הכוונה בדרך רמז, **כי תשא את ראש**, בשעה שלוקחים מנחיג עבור בני ישראל, אז **לאמר**, שיאיר ה' יתברך בפיו את המיבות, ויתן לו את הכח לומר זאת **לבני ישראל.** (ר' יחזקאל וואלבערגער ז"ל שו"ב)

כי תשא את ראש בני ישראל לפקודיהם. המתפלל ומשא פיהו רע לו, ומליץ ליבור משא פיהו רע לשולחו (ברכות לב:). אזהו פיהו שלו ה' חפץ בתפלתו, והטעם הוא כמו עבד שמוזג כוס לרבו, ושפך רבו בפניו (סוכה כח:). והנה הדין שלריכין לבחור בשליח ליבור היותר הגון (או"ח סג), ואם כן מנא ידעינן לפיהן רע לשולחיו, דלמא התקרון הוא שהשליח ליבור אינו הגון, ולפיכך טעה בתפלתו. אלא וודאי דלשליח ליבור יש את כח הרבים, דהוא נתמנה על ידי הליבור, ובזכותם וכוחם הוא מתפלל, ואם הם רחויים אף על פי שהוא עלמו אינו רחוי, לא היה מתרמי לו טעות בתפלתו. וזהו **כי תשא את ראש בני ישראל**, כשתמנה עליך רחש פרנס על הליבור, בחיזה כח יוכל להשתדר עליך, לזאת אמר **לפקודיהם**, על ידי שתהיו אתם הליבור הממנים אותו, זה יוסיף כח בידו להיות רחש על הליבור, וכיון שיהיה בידו כוחן של הליבור, ממילא **ולא יהיה בהם נגף בפקוד אותם.** (טיב לבב)

כי תשא את ראש בני ישראל לפקודיהם. קשה מאוד שיגיע האדם למעלת השלימות, ואדם אין לדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא (קהלת ז), אך הענה היא, שידע האדם בנפשו שהוא מלא מקרונות ומטאים, ויהיה לבו נשבר בקרבו, ויבקש מה' שיאיר עיניו בתורתו להורות לו דרך האמת, וה' ירחם עליו להסילו מעבותות היצר, ויזכהו לשמור ולעשות ולקיים את התורה בתהבה. וזהו **כי תשא את ראש בני ישראל לפקודיהם**, מלשון מקרון, על דרך (במדבר לא): ולא נפקד ממנו איש, שבשמעלו בני ישראל מלאי מקרונות,

העלה לזה **ונתנו איש כופר נפשו לה' בפקוד אותם**, שיגלה נפשו לה' ויודה על מקרונותיו, ויבקש רחמים שיעזרהו ה' להגיע אל האמת, על ידי זה **ולא יהיה בהם נגף בפקוד אותם**, שלא יהיה שיבת המקרון לנגף ועונש, אלרבה זה יביאהו למבלית התמימית, ויזכה לעבוד את ה' בשלימות. (דברי יואל)

כי תשא את ראש. במה תרוס קרן ישראל, בכי תשא את רחש (בבא בתרא י:). בני ישראל עושים תשובה או כשבר להם, או כשה' מטיב להם, ועל ידי זה מתעוררים בתשובה בהכרת תסדי ה'. והנה אמרו (שמות רבה נ): ישראל נמשלו לשמן, מה שמן אינו מתערב עם המים רק לף מלמעלה, כך ישראל כשהם בשעלה עליונה ועושים רלונו של מקום, נמושים למעלה מן האומות; וזהו **במה תרוס קרן ישראל**, שיחזרו למוטב ויתרוממו קרנם, **בכי תשא את רחש**, שיבוא על ידי שיהיו בשדריגה עליונה, ולא יחסר להם כל טוב, ועל ידי זה יתעלו ויתרוממו, ולא על ידי יסורים וצרות. (דברי יואל)

כי תשא את ראש. במה תרוס קרן ישראל, בכי תשא את רחש (בבא בתרא י:). משה שמשלה מחבירתה תבלין מים ומלח לעיסתה, הרי אלו כרגלי שתיהן, ואמאי ולבטיל מים ומלח לגבי עיסה, אלא מידי דאית להו בעלים לא בטל (בילה לח:). והנה טעם הדבר למה על ידי מנין שולט הנגף, הוא משום דעל ידי המספר יודע כי ישראל הם המעט מכל העמים, ומתעוררת טענת האומות לומר כי ישראל בטלים ברוב (ויקרא רבה ד), והמיבת בזמן שעושים רלונו של מקום אין טענתם טענה, כי ה' יתברך הוא הבעלים שלנו, במה שבחר בנו מכל עם להיות לו לנחלה, לפיכך אין אנו בטלים ברוב, אמנם בזמן שאין ישראל עושים רלונו של מקום, הרי אמרו (מדרש): ה' אמר למשה מייבין לי ישראל מה שלוו הימני, שנאמר כי תשא, כמה דתימא כי תשא בראש (דברים כד), אמור להם שיפרעו מה שהם

מייבים לי; ומצד דכיון שאין להם לפרוע בעבור עוונותיהם, הרי הם ממושכנים לה', ואם כן יש להם בעלים, דבעל חוב קונה משכון (בבא מציעא פב.), ומידי דאית ליה בעלים לא בטיל. וזהו **דמה תרוס קרן ישראל בכי תשא את ראש**, דהנה תשא סובלת ג' פירושים, לשון קבלת מעין, ולשון הרמה ונשיאות ראש, ולשון חוב, והם כחדא גינהו, דעל ידי שאנו מייבים לה', יתמנו משועבדים אלו, ולפיכך יש לנו הרמה ונשיאות ראש, שאין אנו בטלים בין האומות, דמידי דאית ליה בעלים לא בטיל, ומשום כך יש לנו מעין ואין למוש לשליטת הגלף. (דברי יואל)

כי תשא את ראש. יאמר משה לפני ה': משאני את אין אני נזכר, יאמר ליה מייך כשם שאתה עומד עכשיו ונותן להם פרשת שקלים, ואתה זוקף את ראשן, כך בכל שנה ושנה שקורין אותה לפני, כאילו אתה עומד עם וזוקף את ראשן (תנחומא). מחצית השקל מורה שהאדם מצד עצמו אינו אלא מחצית, ורק בהצטרפו יחד עם כל ישראל להיות בחמדות יגיע לשלימות, ויהיה שקל שלם (אלשיך). והנה אם הנדיק מתאבר אל הפשוטי עם, הרי זה יורידה מגלו, שאריך להוריד עצמו מקדושתו, אבל זהו הרמה לגבי פשוטי העם, שהנדיק בהתאבדותו מעלה אותם, וזהו תכלית ההתאבדות ולשון ה'. ומצד שעל ידי ההתאבדות הנרמז **במחצית השקל**, צריך הנדיק להשפיל עצמו ולהריס את הפשוטי עם, ובחמת יראתו זו לנדיק צורך עליה היא, שאם משפיל עצמו בשביל להעלות את הפשוטי עם ממדריגתם, ה' נותן לו התרוממות, וזה שכתוב שנתעלה במדריגתו עוד יותר, ויש לו חלק גם בעבודתם שנתעלו על ידו, וזהו **זה ישפיל**, דעל ידי שהנדיק משפיל עצמו, **וזה יריס**, זוכה להתרוממות יותר. (דברי יואל)

ונתנו איש כופר נפשו לה' בפקוד אותם ולא יהיה בהם נגף בפקוד אותם. ויאמר זה כתיב **והיה לבני ישראל לזכרון לפני ה'**, שהשקלים הם לזכרון לפני ה' לא בזמן שאין בית המקדש קיים. וזה יובן בכל הכתוב **בפקוד אותם**, שעל ידי השקלים שנתנו על **בפקוד אותם**, היה בשעתו **כופר נפשו לה'**, ויאמר עוד הפעם **ולא יהיה בהם נגף בפקוד אותם**, שגם בזכות מחצית השקל יתנו שקלים, מכל מקום על ידי השקלים בימי משה, יעמדו לבניהם מחצית לעשר המגיפה, ולא יהיה בהם נגף. (טיב לבב משפטים שלד)

והשקלים באים לכפרה על העגל, אבל לא נמחק העון לגמרי, ועדיין רושם החטא שמור לדורות עד שיהיה עולם התיקון. והנה כל זמן שמשה קיים הגין שיעלו משכחת התורה, לפנים משם שמע **משאני מה אין אני נזכר**, שיבואו לשכחת התורה, ולא יהיה נזכר עוד על ידי שמועותיו, לכן ניתנו ה' שיהיה **כך בכל שנה ושנה שקורין לפני ה' לכפר על נפשותיכם** לדורות עולם, ובכח הקריאה נתעורר זכותו להלילנו משכחת התורה. (דברי יואל)

כי תשא את ראש. רבי יונה פתח (תהלים עה): כי אלהים שופט זה יפיל וזה יריס (תנחומא ה). מחצית השקל מורה שהאדם מצד עצמו אינו אלא מחצית, ורק בהצטרפו יחד עם כל ישראל להיות בחמדות יגיע לשלימות, ויהיה שקל שלם (אלשיך). והנה אם הנדיק מתאבר אל הפשוטי עם, הרי זה יורידה מגלו, שאריך להוריד עצמו מקדושתו, אבל זהו הרמה לגבי פשוטי העם, שהנדיק בהתאבדותו מעלה אותם, וזהו תכלית ההתאבדות ולשון ה'. ומצד שעל ידי ההתאבדות הנרמז **במחצית השקל**, צריך הנדיק להשפיל עצמו ולהריס את הפשוטי עם, ובחמת יראתו זו לנדיק צורך עליה היא, שאם משפיל עצמו בשביל להעלות את הפשוטי עם ממדריגתם, ה' נותן לו התרוממות, וזה שכתוב שנתעלה במדריגתו עוד יותר, ויש לו חלק גם בעבודתם שנתעלו על ידו, וזהו **זה ישפיל**, דעל ידי שהנדיק משפיל עצמו, **וזה יריס**, זוכה להתרוממות יותר. (דברי יואל)

כי תשא את ראש. יאמר משה לפני ה': משאני את אין אני נזכר, יאמר ליה מייך כשם שאתה עומד עכשיו ונותן להם פרשת שקלים, ואתה זוקף את ראשן, כך בכל שנה ושנה שקורין אותה לפני, כאילו אתה עומד עם וזוקף את ראשן (תנחומא). מלמד לא נשתכרו לאומות הרשעות, לא נשתכחה תורה מישראל (עירובין נד.). נמצא דעל ידי חטא העגל שגרם את שבירת הלוחות נשתכח התורה, ולעתיד שיתוקן חטא העגל לא תשתכח התורה עולמית. והנה לא שפיר מדומה

סיפורי צדיקים, גבורת הפסוקים
הפלאים זיו ונוגה מפיקים

פרשת כי תשא

שאלו להגה"ק מאוסטראווצע למה שני הפרשיות הראשונות (כהן ולוי) ארוכות מאוד ושאר הפרשיות קצרות וענה דקיי"ל (בשו"ע או"ח סימן קל"ח ס"ק ד' במגן אברהם) שמי שהוא בעל מום אינם רשאים לקרותו בפרשה שמדברת מבעלי מומים כדי שלא לביישו, ושבט לוי לא נטלו חלק בעגל, ולכן בפרשיות של עגל לא יקראו ישראלים, רק כהנים ולויים שלא עשו העגל ולכן הוצרך להאריך בשני הפרשיות עד סוף מעשה העגל ורק אח"כ יקראו הישראל לעלות לתורה.

קח לך סמים נטף וחלבנה

פע"א איחר הבעש"ט הק' להכנס לתפילת נעילה ביום הקדוש, עד שכבר הי' לילה ובכל בתי הכנסת בעיר כבר גמרו להתפלל תפילת נעילה והבעש"ט הק' עדיין לא נכנס, ואחר זמן רב נכנס לבית המדרש והתפלל נעילה בהתלהבות עצומה, כשגמר תפילת נעילה ומעריב והבדלה, אמר לתלמידיו סיבת איחורו, וסיפר להם, שהי' בעולם רשע גדול מאוד שלא הניח עבירה שבתורה שלא עבר עליה, ואתמול כשהגיע היום הקדוש וראה איך שהיהודים לבושים בקיטל ועטופים בטלית ורצים לבית הכנסת בשברון לבב, נזכר שגם הוא יהודי כמותם, וננכנס בלבו הרהור תשובה, אך דחה מיד את הרהורי לבו והמשיך בדרכו הנלוזה, כך נשנה הדבר ביום הכיפורים בבוקר, כאשר ראה שוב איך שהיהודים הולכים לבית הכנסת ואימת היום נסוכה על פניהם, אבל הוא המשיך בשלו, כך היה גם כשראה אותם הולכים לתפילת מוסף, אמנם בהגיע שעת תפילת נעילה, ושוב ראה איך שהיהודים הולכים לבית הכנסת לתפילת נעילה, נשבר לבו בקרבו, כשעלה בדעתו שגם הוא יהודי וגם הוא צריך להתפלל להקב"ה, או אז התחיל לערוך חשבון הנפש על כל מעשיו במשך ימי חייו והתחרט עליהם מעמקי הלב, וקבל על עצמו לשנות את דרכו מהיום והלאה, והלך לבית הכנסת והתעטף בטלית, והתחיל לבכות בבכי מר מתוך חרטה גמורה ותשובה שלימה, הקהל עמד להתפלל תפילת נעילה, ואילו הוא המשיך בבכיות עצומות ולא היה יכול להתפלל, ורק אחר שהקהל גמר להתפלל וכל אחד הלך לביתו עמד להתפלל תפילת נעילה, וסיים הבעש"ט הק' את דבריו ואמר לתלמידיו, תדעו שהרבה תפילות נדחות, שלא עלו מזה כמה מאות שנים, היתה להם עליה עם תפילת בעל תשובה זה, וזו היתה הסיבה ששהיתי מלהכנס לתפילת נעילה, כי מאחר שרציתי להתפלל ביחד עמו, על כן נתעכבתי עד שיעמוד להתפלל, ובזה פי' הרה"ק מהרי"ד מבעלזא דברי רשיז"ל בפרשתן: חלבנה בושם שריחו רע ומנאה הכתוב בין סמני הקטורת ללמדינו שלא יקל בעינינו לצרף עמנו באגודת תעניותינו ותפילותינו את פושעי ישראל שיהיו נמנין עמנו, ולכאורה יש לדקדק על כפל הלשון ברש"י "שלא יקל בעינינו לצרף עמנו, שיהיו נמנין עמנו, אך לפי הנ"ל יובן דהכוונה על פושעי ישראל השבים בתשובה שלימה, שמלבד הטובה והתועלת לפושעי ישראל עצמם בהצטרפם עמנו, הרי זו טובה ותועלת גם עבורינו שיהיו נמנין עמנו, שעי"כ יתעלו תפילותינו עם תפילותיהם ויתקבלו לרצון.

(שיח שרפי קודש)

פסל לך שני לוחות אבנים

פעם אחת כשהעמידו יין על שולחנו הטהור של הרה"ק ר' מרדכי מקאזמיר זצוק"ל קפצו החסידים כדי לזכות ממנו אולם הגבאי לא רצה למסרו לאחרים בטרם שהוא עצמו ישתה ממנו, כשהבחין הרה"ק מקאזמיר זצוק"ל נענה ואמר למשה "פסל לך" ואילו בעבודה זרה שהיא מקור הקדושה נאמר למשה "פסל לך" ואילו בעבודה זרה שהיא מקור הטומאה גם שם נאמר לא תעשה "לך פסל" ורק ההבדל הוא היכן כתוב ה"לך", בלוחות כתיב ה"לך" אחרי "פסל" וזהו מקור הקדושה לדאוג לאחרים קודם שדואג לעצמו, אמנם בעבודה זרה כתיב ה"לך" קודם "פסל" ומכאן אנו למדין שהדאגה בשביל עצמו הוא סימן בלתי טהור ויש להתרחק ממנו כדי להגיע להקדושה.

(מאמר מרדכי)

לשון חכמים

לשון חכמים צדקו וישרים, בדרך צחות וטלי צהנאמרים

ונקה לא ינקה וגו'. אפשר לומר בדרך צחות, על פי מאמר הק' מריזין זי"ע, דמשום הכי אנו מברכין בתפלת יוה"כ '**ברוך אתה ה' מלך מוחל וסולח**', דעי"ז ימחול לנו השי"ת כדי שלא יהיה ברכה לבטלה עכדה"ק. וז"ש (תהלים כה, י) '**למען שמך ה' וסלחת לעוונינו כי רב הוא**', פי' למען לא יהי' שם ה' לבטלה, וסלחת לעוונינו, וא"ת מהיכן הבטחון שה' יסלח לנו כדי שלא נכשל ח"ו בעוד עבירה אחת, על זה אמר '**כי רב הוא**', עבירה זו של מוציא שם שמים לבטלה, היא עבירה גדולה שנאמר בה בעשרת הדברות '**כי לא ינקה' ה' את אשר ישא שמו לשוא**, וממילא מובטחים אנו כי כביכול לא יכשילנו בה.

וזה מרומז כאן בפסוק '**ונקה**', פי' השי"ת ינקה אותנו מהחטאים, ומניין, על זה אמר כי הוא ית' '**לא ינקה**', רומז למוציא שם שמים לבטלה ח"ו כנ"ל, ולכן ימחול הקב"ה כדי לא לגרום לעבירה גדולה זו. וזה שנאמר בהמשך הכתוב (תהלים שם) '**מי זה האיש ירא ה'**, ר"ל זה האיש אשר השי"ת סולח לו, הוא ירא ה' מלהוציא שם שמים לבטלה, (עיין תמורה ד.) דאת ה' אלהיך תירא אזהרה מלהוציא שם שמים לבטלה, וממילא '**שומר מצרות נפשו**' שהקב"ה מוחל לו עונותיו, וזה ג"כ נרמז בפסוק (משלי כא), '**שומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו**', דאם הוא שומר מלהוציא שם שמים לבטלה, כביכול סולח לו שלא לגרום להוציא ח"ו שם שמים לבטלה, וכנ"ל נמחלין עוונותיו ברחמים רבים.

שארית מנחם

כי תשא את ראש בני ישראל. איתא במדרש הה"ד רבים אומרים לנפשי אין ישועתה לו באלקים סלה ואתה ה' מגן בעדי כבודי ומרים ראשי וי"ל עפי"מ דאיתא (ויק"ר ד' ו') א"ר אלעשא גוי אחד שאל את ר' יהושע בן קרחה כתיב בתורתכם אחרי רבים להטות אנו מרובים מכם מפני מה אין אתם משוין עמנו בע"ז, אמר לו יש לך בנים אמר לו הזכרתני צרתי אמר לו למה אמר לו הרבה בנים יש לי בשעה שהן יושבין על שולחני זה מברך לאלהי פלוני וזה מברך לאלהי פלוני ואינם עומדים משום עד שמפצעין את מוחן אלו את אלו אמר לו ומשוה אתה עמהן אמר לו לא אמר לו עד שאתה משוה אותנו לך השוה את בניך נדחף והלך לו, והנה המפר' תירצו שישראל מרוב חשיבותם הם דבר שבמנין ודבר שבמנין אפי' באלף לא בטיל, וז"ש "רבים אומרים לנפשי" הגוים אומרים אנו רבים לכן "אין ישועתה לו באלקים סלה" רק תשוו עמנו בע"ז וע"ז אנו אומרים "ואתה ה' מגן בעדי כבודי ומרים ראשי" ע"י שאמרת כי תשא את ראש בני ישראל לפקודיהם והוה דבר שבמנין ודבר שבמנין אפי' באלף לא בטיל.

(מדרש יהונתן)

☆

ונתנו איש כופר נפשו. איתא במדרש (במד"ר י"ב ג') כששמע משה מהקב"ה "ונתנו איש כופר נפשו" הרתיע לאחוריו, וקשה מדוע פחד משה ממצוה זו יותר ממצוות אחרות, וי"ל דהנה איתא במדרש כשמנה דוד את ישראל כתיב שנפלו שבעים אלף מישראל במגיפה אמר ר' שמעון לא מת אלא אבישי בן צרויה אנשים אין כתיב כאן אלא איש, ידוע שמשה נקרא איש כדכתיב "והאיש משה" וגם רש"י פירש על הפס' "וישתחו איש לרעהו" איש זה משה וכאן שאמר הקב"ה "ונתנו "איש" כופר נפשו" וסבר משה שהכוונה היא אליו והפשט יהיה "ונתנו (את) איש (הייני משה) כופר נפשו" בעד ישראל לכן פחד משה עד שהראה לו הקב"ה מטבע של אש שזה יהיה הכופר.

(ילקוט האורים)

☆

ונתנו איש כופר נפשו. ונראה דאיתא בגמ' אמר לה רבי חייא לדבית'הו כי אתי עניא אקדימי ליה ריפתא כי היכי דלקדמו לבניך (בכדי שיתנו לבנים שלך) אמרה ליה מילט קא לייטת להו אמר לה קרא קא כתיב כי בגלל הדבר הזה ותנא דבי רבי ישמעאל גלגל הוא שחוזר בעולם, והנה תיבת "ונתנו" נקרא גם מהסוף להתחלה גם "ונתנו" ללמד כי הנותן של היום יכול ליהפך לעני והוא יהיה המקבל, וגם הנגיבה על תיבת "ונתנו" הוא קדמא ואזלא כמ"ש ר' חייא הקדם ותן לחם לעני שילך לפניך צדקך שלא יתגלגל הגלגל על בניך.

(הגר"א)

☆

וביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם. וי"ל דהנה ידוע ששני מיני חוטאים היו במעשה העגל אלה שעשו העגל בפועל ואלה הרגו בני לוי ונגפם הקב"ה ואלה שלא עשו בפועל רק לא מיחו וחטאם היה שלא מיחו בעוברי עבירה ועברו על עשה של הוכח תוכיח, וידוע מה שאמרו חז"ל דרך בזמן דאיכא ריתחא ענשינן על עשה ובאותה שעה שעשו העגל היה עידן ריתחא על עושי העגל בקש הקב"ה לכלות אותם ועליהם התפלל משה והועילה תפלתו של משה שלא נענשו תיכף ואח"כ כבר לא היה עידן ריתחא, וז"ש הכת' "וביום פקדי" שיעשו חטא אחר ויהיה עידן ריתחא להעניש אותם על החטא האחר "ופקדתי עליהם חטאתם" אני מעניש אותם גם על חטא זה שלא מיחו ועברו על מצות עשה של הוכח תוכיח.

(אמרי שפר)

דורש טוב

בפסוק ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדורותם וכו', מה שכתוב 'לעשות את השבת' צ"ב מהו העשיה את השבת.

ונ"ל לפרש **עפ"י מה שכתב הרב הקדוש בעל אור החיים** (פר' בראשית ד"ה כי בו שבת) על מה שאמרו רז"ל כל האומר ויכלו וכו' כאילו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית (שבת קיט ע"ב), והוא לכאורה דבר מתמיה לומר כזאת, ופירש בזה הרב הקדוש הנ"ל זצוק"ל על פי מה שאמר הכתוב **כי ששת ימים עשה י"י** וכו' ולא כתיב 'בששת', והוא ז"ל אמר, **כי השי"ת לא ברא רק ששת ימים, ושוב ברא את יום השבת, ושוב על ידי שומרי מצותיו קדושת יום השבת נברא שוב ששת ימים**, וכן עד סוף כל הדורות, ואילו יצוייר ח"ו שלא היה שומר שבת בעולם היה מתבטל העולם, וזהו שאמר הכתוב כי ששת ימים עשה י"י ולא כתיב בששת, להורות אשר השי"ת לא ברא רק ששת ימים, **ושומרי מצותיו יום השבת בקדושת היום נברא עוד ששת ימים, וכן כל ימות עולם, נמצא השומר שבת ואומר ויכלו כאילו נעשה שותף** וכו', שבאמת הוא כעין שותף, שהשי"ת ברא ששת ימים, וזה על ידי שמירתו ואמירתו בכח קדושת היום בורא ג"כ ששת ימים, עיי"ש באור החיים באריכות וקצרתי וסמכתי על המעיין שם.

ועתה יובן לך הפסוק הנ"ל ג"כ 'ושמרו בני ישראל את השבת', היינו בני ישראל ישמרו את השבת בכדי 'לעשות את השבת לדורותם', שיתנו כח העשיה ביום השבת לדורות עולם **שיצאו מן הכח אל הפועל שוב ששת ימים, וזה הוא לדורות עולם**, הבן והרחב הדברים ומצוא דברי חפץ, נחמדים הדברים כו'.

בני יששכר, שבתות מאמר ד, אות ד

וְאֶת בִּגְדֵי הַשָּׂרָד וְאֶת בִּגְדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֶת בִּגְדֵי בָנָיו לְכַהֵן: (פרק לא פסוק י)

ואת בגדי השרד. לפי ידעתי למה לא זכה תחלה לעשות הבגדים התלה, כאשר עשה בכל מלאכת המשכן ובבגדי אהרן ובניו, כי היה ראוי שיאמר לו ועשית בגד כליל תכלת לבסות בו המזבח ובגד ארגמן לבסות בו המזבח ובגד תולעת שני לבסות בו השלחן, ועתה כאשר יזה את העושים יכלול אותם עם שאר המלאכה. ואולי לפי שיתה בהם קפידא ויעצו אותם כלעומם בגדי שרד ממין אחד לבדו, והם עשו מן התכלת והארגמן ותולעת השני. ולפי דעתי כי מיננו נכבד כמותם. ואחרי שנעשו כן לפה השם שיהיה התכלת לאהרן, והארגמן למזבח, והשני לשלחן (במדבר ו-יג), ולכן הספיק להם הזוהה בקלה כאשר זה על העושים, כי לפעתם יעשו בגדי השרד...

והעולה מדברי רבותינו, כי בגדי השרד הם בגדי כהונה עלמם, והוזכר זה במסכת יומא (עב:). ואם כן הנהון שנפרש בגדי השרד, בגדי היחוד, כלומר בגדים שיתיחד בלבישתם אחד העם הגדול מאחיו. וכן ובשריהם אשר ה' קורא (יואל ג ה), השרידים אשרו מהם (יהושע י כ), מן פליט ושריד (ירמיה מד יד). וילמוז לבגדי אהרן, ויקראם כן, שלא ילבשם רק יחיד בדורו, אהרן בחייו, ואחריו הכהן הגדול אשר יולק על רלשו שמן המשחה ומלא ידו ללבוש את הבגדים (ויקרא כא י).

והכתוב יזכיר בגדי אהרן לעולם דרך כבוד, כמו שאמר לכבוד ולתפארת (לעיל כח ב), בגדי קדש (לעיל כח ד), לית הזהב נזר הקדש (ויקרא ח ט), ועל כן קראם בגדי השרד, בגדי מלכות. וזה טעם את בגדי השרד לעשת בקדש את בגדי הקדש לאהרן הכהן (להלן לה יט), כי שב לבאר. וכן יאמר בפרשת ויביאו את המשכן (להלן לט מא):

ומה שאמר בכאן בפרשת רלה קלאתי, ואת בגדי השרד ואת בגדי הקדש לאהרן הכהן, טעמו שהם בגדי שתי מעלות, בגדי השרד ובגדי הקדש, להגיד שלא יבגסם רק אחד העם בבואו לעשת בקדש. ומפני שלא הזכיר כאן לעשת בקדש, הוסיף לבאר שהם בגדי שרד ובגדי קודש. ועוד בלו כמה ויי"ן יתירות בכתוב. ופירוש ומן התכלת והארגמן ותולעת השני עשו בגדי שרד לעשת בקדש (להלן לט מ)[א], שהוא מבאר שלה פקודי המשכן, ונתן התכון בזהב ובכסף ובנחשת כמה הביאו ישראל, ומה עשו בהן, בעבור תשיבותם, ומה"כ שמר כי מן התכלת והארגמן ותולעת השני שאר בגדי שרד, לא הוסיף. ולא הזכיר הבגד, כי היננו תשוב. ואולי הביאו ממנו הרבה והותיר. ובא לבאר ויעשו את בגדי הקדש אשר לאהרן כאשר לוה ה' את משה, ויעש את האפוד זהב וגו' (להלן לט מ)[ב]:

וְאַתָּה דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אַךְ אֶת שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ כִּי אוֹת הִוא בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם לְדֹרֹתֵיכֶם לָדַעַת כִּי אֲנִי ה' מְקַדִּשְׁכֶם: (פרק לא פסוק יג)

אך את שבתותי תשמורו. אף על פי שתהיו לרופין בזריזות המלאכה, אל תלהה שבת מפניה. כל אלין ורקין מיעוטין, למעט שבת ממלאכת המשכן. לשון רש"י. ולא נתכון אללי, כי לפי מדרש רבותינו בתכין ורקין ימעט בשמירת השבת, כי המיעוטים אללא

מעשה חש"ב

א **נחלקו רש"י ורבינו בביאור כוונת הכתוב 'בגדי השרד':** דעת רש"י דהכוונה לבגדים שנתנו על הכלים בשעת המסעות. ולכן נקרא בגדי שרד משום שהיו עשויים נקבים נקבים. ודעת רבינו שהכוונה על הבגדי כהונה. ולכן נקראת 'בגדי השרד', שיתיחד בלבישתם אחד העם, היינו הכהן גדול.

והנה רש"י מביא ראיה לשיטתו דבגדי השרד אינו הבגדי כהונה, שהרי בפרשת פקודי (פרק לט פסוק א) כתב 'ומן התכלת והארגמן ותולעת השני עשו בגדי שרד לשרת בקדש', ולא הוזכר 'שש' עמהם. ובבגדי כהונה לא מצאנו באחד מהם שיהיה ארגמן או תולעת שני בלא שש. וראיה זו בא רבינו ליישב כדמפרש ואזיל.

ב פירוש, דפסוק זה 'ומן התכלת וגו' [דלא נזכר בהם שש], לא מיירי מאופן 'עשיית' הבגדים, שיהיה אפשר להביא ראיה מזה שלא כתב 'שש' דלא מיירי מהבגדי כהונה. אלא מיירי מנדבת המשכן שהביאו כלל ישראל ומה עשו בהם, שהרי הפסוק בפרשת פקודי, שהתורה מונה שם כל נדבות המשכן כמה היה, כמה זהב וכמה כסף, ומה עשו בהם. וכוונת הכתוב לומר שמאלה המינים 'תכלת וארגמן ותולעת שני', עשו הבגדי כהונה, ואע"פ שלא נזכר 'שש' עמהם, שפיר מיירי מהבגדי כהונה. שמכיון שהכתוב לא מיירי מאופן עשיית הבגדים לא הוצרך להזכיר גם את 'שש'.

ולכאורה למה לא פרט הכתוב כמה היה מנינם של התכלת והארגמן ותולעת שני כמו שפרט בזהב ובכסף, היינו משום שכלל ישראל הביאו מדוייק כפי מה שצריכים לבגדי הכהונה, לא פחות ולא יותר. ולכן לא הוצרך לפרט הכתוב כמה היה. והטעם שלא הוזכר 'שש', או משום שאינו דבר חשוב. ואע"פ שהיה מדוייק לא פחות ולא יותר, מ"מ כיון שאינו חשוב לא דיבר הכתוב מזה כלל. או משום שלא היה מדוייק, והעם נתנו ממנו הרבה יותר מהחשבון, שגם אחרי שעשו הבגדים עוד נותר.

בכל מקום ימעטו בדבר המצווה בו, ומש תלמוד המיעוט בענין מלאכת המקדש יהיה מותר לעשותה בשבת[א]. מבל המיעוט הזה למילה לו לפקוח נפש וכיוצא בהן שהן דוחין את השבת. וכך למדו במסכת יומא (ויקהלמי פ"ח ה"ב) ומנין שספק נפשות דוחה שבת, רבי מבהו אומר רבי יוחנן אף את שבתותי תשמורו, מיעוט. ומלאכת המשכן שאינה דוחה שבת, מפני שהזהיר בה בכאן[ב] ג:

ועל דרך הפשט הוא כן יאמר תעשו מלאכת להם מועד, מבל[ד] שבתותי תשמורו לעולם. ובתורת כהנים (ויקהל יח ב) יכול יהא בנין בית המקדש דוחה שבת, תלמוד לומר את שבתותי תשמורו ומקדשי תירלו אני ה'[ה]. וטעם שבתותי, בעבור כי שבתות הצנה רבים:

וַיָּחֶל מֹשֶׁה אֶת פְּנֵי ה' אֱלֹקָיו וַיֹּאמֶר לָמָּה ה' יֶחֱרֶה אַפְּךָ בְּעַמֶּךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּכֹחַ גָּדוֹל וּבְיָד חֲזָקָה: (פרק לב פסוק יא)

למה ה' יחרה אפך... והנה הזכיר כאן התפלה קודם שלמד מן התורה, ומש הזכירה אחר שלמד מן התורה. ודעת רבי אברהם כי מצה לא התפלל בעל יכולת כל זמן שהיתה עבודה זרה ביניהם, מבל כאשר אמר לו הקב ממני ומשמידם (פס ט יד) התבונן כי הדבר תלוי בו, ויבל ובעל העגל, ומש להתפלל בתרבעים יום, ואין מוקדם ומאוחר בתורה: ואין דעתי כן, בעבור שהתפלה שעשה בשובו היא אשר יספר, אמנ אחת העם הזה חטאה חטאה גדולה (בפסוק לא), ומש הבל תפלה אחת שעשה בתרבעים היום אחרי שובו להר, למה יחלק לומה, ויזכיר בלן (בפסוקים יג-יג) מקלתה ואחרי הירידה יזכיר המקלת האחר (להלן פסוק לא). מבל הן שתי תפלות. ולכן נראה, כי אשר אמר לו הניחה לי ויחר אפי בהם ואכלם, מיד חלה פני העם ולא ליחר בלב, כי היה ירא פן יגע הקצף מלפני ה' ויחל הנגף לבלותם בדגע, ומיד אמר למה ה' יחרה אפך בעמך[ו]...

מעשה חש"ב

א פי' דלפני פרשה זו של שמירת שבת מיירי מנדבת המשכן. ודעת רש"י דמיעוט של 'אך' שכתוב בשבת קאי על הפרשה הקודמת, דהיינו מלאכת המשכן, ובא לומר שמלאכת המשכן אינה דוחה שבת. אמנם דעת רבינו שלפי חז"ל שסוברים שאך בא למעט היינו על אותה פרשה שנאמר בה, ולכן סובר שהמיעוט של 'אך' קאי על פרשה זו, דהיינו של שמירת שבת. ובא לומר שמילה ופיקוח נפש דוחה שבת.

ב פירוש, לפי דעת רבינו שאך בא למעט שמילה או פיקוח נפש דוחה שבת, מנ"ל שהמשכן אינה דוחה שבת. ע"ז קאמר שדרשינן כן מהסמיכות של הב' פרשיות כיון דנסמכה פרשת המשכן לשמירת שבת, למדינן מזה שאין בנין המשכן דוחה שבת. ואע"פ שהם ב' פרשיות לעצמם, ו'אך' אינו קאי על מלאכת המשכן. כאחז"ל (מכות יג:) דלאו שאין בה מעשה אין לוקין עליו, מסמיכות של 'לא תחסום', ו'ארבעים יכנו', דרק לאו שיש בה מעשה כגון חסימה לוקין עליו. הרי שדרשינן סמיכות ב' פרשיות, אע"פ שב' הפרשיות הם לעצמם.

ג והנה לכאורה י"ל מש"כ הרמב"ן דמצות מילה דוחה שבת למידים מ'אך', הרי על זה יש לנו לימוד מהכתוב 'ביום השמיני ימול בשר ערלתו' ואפילו בשבת. וא"כ למה צריכים עוד לימוד מ'אך', שמילה דוחה שבת.

ואפ"ל בהקדם הגמרא (שבת קלג.) דאם אחר ברית מילה בשבת נשפך החמימי, מותר לחלל שבת ולחמם את המים, משום דפיקוח נפש דוחה שבת. אמנם מה יהיה הדין כאשר נשפך המים חמים לפני הברית מילה, האם מותר למול את התינוק על מנת שאחר כך יצטרכו לחלל את השבת לחמם המים בשביל פיקוח נפש, ונחלקו בזה הבעל המאור והרמב"ן במלחמות. דעת הבעל המאור שאסור למולו. אבל דעת הרמב"ן שאזלינן בתר השתא, ולכן מותר למול, ואח"כ יהיה כבר פיקוח נפש ויהא מותר לחלל את השבת.

ולפי"ז אפשר לבאר דברי רבינו. דהנה מ'ביום השמיני ימול וגו' אפילו בשבת, למידים שעצם מצות מילה דוחה שבת. ומהמיעוט של 'אך' למידים שהמילה דוחה שבת אפילו בכהאי גוונא שיצטרכו לחלל את השבת לאחר מילה.

ד ע"ד הפשט מודה רבינו לרש"י ד'אך' קאי על פרשה קודמת של מלאכת המשכן. אבל ע"ד פשט 'אך' אינו מועט כדרשת חז"ל. אלא מפרש משמעות התיבה 'אך' כמו 'אבל', שאפילו שעוסקים במלאכת המשכן. אבל השבת צריכים לשמור. וכן מפרש ברבינו בחיי דתיבת 'אך' משמעו 'אבן'.

ה העולה מן האימורין: שיש לנו ד' לימודים שמלאכת המשכן אינה דוחה שבת. א. 'אך' בא למעט על הפרשה הקודמת של מלאכת המשכן (רש"י) ב. מסמיכות פרשיות מלאכת המשכן ושמירת שבת (רבינו). ג. ד'אך' קאי על מלאכת המשכן, אבל המשמעות של 'אך', היינו 'אבל' (רבינו ע"ד הפשט). ד. מהכתוב 'את שבתותי תשמרו ומקדשי תיראו' (תורת כהנים).

והנה בסדר הפסוקים בפרשתן נזכר תפלת 'ויחל' מיד אחר שאמר הקב"ה למשה לך רד כי שחת עמך, ורק אח"כ כתוב (פסוק טו) ויפן וירד משה מן ההר'. אמנם במשנה תורה (דברים פרק ט יח, כה– כט) נזכרה תפלת משה רק לאחר ששרף את העגל וחזר להר בפעם השניה.

וכתב האבן עזרא שתפילת 'ויחל' הנזכרת כאן, הרי היא אותה תפילה שנזכרה במשנה תורה, והיתה לאחר רדתו מן ההר ושרף את העגל, ועלה שוב להר בפעם השניה. משום שלא מסתבר לומר שביקש משה לכפר על ישראל בשעה שעדיין היתה העגל ביניהם. ואע"פ שכאן נכתבה קודם רדתו מן ההר, אין מוקדם ומאוחר בתורה.

אמנם רבינו לשיטתו שכל התורה כסדרן נכתבו, סובר שתפלת 'ויחל' נכתבה במקומו, והתפלל משה לפני שירד מן ההר, מיד אחר שאמר לו הניחה לי וגו' ואכלם, כי נתייירא שמא יצא הקצף מאת ה' ויכלם מיד, והתפילה הזו הועילה שניחם ה' מהכליה, אבל לא נתרצה להם, וכיון שהיה לו פנאי ירד משה ושרף את העגל, ואח"כ אמר לישראל אעלה שוב להתפלל, אולי אכפר את חטאתכם לגמרי. ובמשנה תורה סיפר הענין בסדר אחר, וקודם תיאר את חטאי ישראל ובטורח שטרח עליהם ואח"כ שב לספר על תפילותיו. ובאמת התפלל משה רבינו שני תפילות. עכתו"ד רבינו.

ואפשר להביא סמוכין לדברי רבינו שתפלת ויחל היתה קודם רדתו מן ההר. שהרי בפסוק קודם כתוב 'ועתה הניחה לי וגו', וכתב רש"י (ד"ה הניחה לי) "עדיין לא שמענו שהתפלל משה עליהם והוא אומר 'הניחה לי'. אלא כאן פתח לו פתח, והודיעו שהדבר תלוי בו שאם יתפלל עליהם לא יכלם". והנה מיד אח"כ כתוב 'ויחל משה', א"כ מסתבר לומר שמיד שאמרו לו הקב"ה שאם יתפלל לא יכלם, שהתפלל מיד.

מאמר המשך

הכון לקראת אלוקיך ישראל (ב)

(עמוס ד, יב)

מאת: הרב שלמה שבתי קעסטנבוים, חבר המערכת

בפרשת שבוע העבר פ' ואתה תצוה נתבאר מצות בגדי כהונה, וידוע דברי ה'טור' באו"ח סימן צ"ח, וזל"ק: "תפלה במקום קרבן דכתיב (הושע יד, ג) ונשלמה פרים שפתינו, וכתיב (דברים יא, יג) ולעבדו בכל לבבכם, וכי יש עבודה בלב אלא איזו היא עבודה שהיא בלב הוי אומר זו תפלה, ולפיכך צריך ליזהר שתהא דוגמת הקרבן בכוונה, ולא יערב בה מחשבה אחרת כמו המחשבה שפוסלת בקדשים, ומעומד דומיא דעבודה דכתיב לעמוד לשרת, והשוואת הרגלים ככהנים בשעת העבודה, וקביעות מקום כמו הקרבנות שכל אחד קבוע מקומו לשחיטתו ומתן דמיו, ושלא יחוץ דבר בינו לבין הקיר ובינו לקרקע דוגמת הקרבן שחציצה פוסלת בינו לבין הכלי ובינו לרצפה, וראוי הוא שיהיו לו מלבושים נאים מיוחדים לתפלה כגון בגדי כהונה, אלא שאין כל אדם יכול לבזבז על זה, ומכל מקום טוב הוא שיהיו לו מכנסים מיוחדים לתפלה משום נקיות, ואחר שיעשה דוגמת הקרבן עולה לריח ניחוח למקום שהקרבן עולה והמלאך עושה אותה כתר לקונו" וכו', עי"ש. וכ"כ ה'מחבר' בסימן צ"ח (סעי' ד). מבואר לנו מזה דבאמת הי' ראוי ללבוש בגדי כהונה בשעת התפלה רק דאין כ"א יכול לבזבז ע"ז. ומצינו בדורות הראשונים שהי' להם בגד מיוחד וחשוב לתפלה, וכמו שכ' בספר 'יוסף אומץ' בזה"ל: "וזכורני בימים הראשונים שהיו טובים מאלה שהיה לרוב בעלי הבתים סרבל מיוחד לבית הכנסת העשויה בקמטים, והעשיר נותן לבנו סרבל כזה בשעת חופתו", עי"ש. וכהיום לא שמענו עוד כזה [אבל בודאי צריך ליזהר שלא ללבוש בשעת התפלה בגד זול שלובשים בשעת עבודה וכו' וד"ל]. אולם דבר זה מצינו בתפלה שיש לחגור באבנט דומיא דכהן, וראוי לעיין ולחקור בזה הן מצד הלכה, והן מצד חסידות.

הנה, בשו"ת 'תורת יקותיאל' (מהדורא קמא סימן כט) מצינו שכתב דכמה פעמים הי' לו ויכוח עם ת"ח באומרם כי אין חגירת אבנט נחוץ בזמן הזה, וע"ז כתב: "ולפע"ד הדבר נחוץ לכל ירא ה' המאמין בדברי רבותינו הק' צדיקי דורינו שבודאי נאמנו דבריהם, ומנהג שנהגו אפילו נשים זקנות כ' הרשב"א בתשובה (ח"א סי' ט) כי אין לבטלו אפילו על דרך אפשר רחוק לקיימו, כי כל מנהג יש לו יסוד דור אחר דור עד משה רבינו ע"ה, קו"ח מנהג שנהגו בו כל צדיקי ומוסדי הדור בודאי סייג ליר"ש", עי"ש. ולאחר שהאריך בשיטות רוב הראשונים בזה שסוברים דמצוה איכא לאזור בחגורה כשמתפלל תמה שם, וז"ל, "ולא זכיתי להבין איך שיבק המ"א כל הראשונים דפוסקים לחייב בחגורה בכל גוני עבור דעת י"א נגד רש"ח רא"ש ר"ן הג' מיימוני סמ"ק סה"ת המחייבים בחגורה", עי"ש. ומסיק שם בזה"ל: "ובספה"ק מעגלי צדק (עה"ת) להגאה"ק מדעש זי"ע דחגורה סגולה לגרש ממנו מחשבות זרות יע"ש, ולענ"ד היא נרמז בדחז"ל במס' זבחים (פח:) דאבנט מכפר על הרהורי

הלב אהיכא דאיתא, הרי עכ"פ מבואר דסגולת האבנט על זה, ואמרתי רמז ולא יזח החשן מעל האפוד, חש"ן אותיות נח"ש, דהנחש רוצה תמיד להדיח האדם מלפני אבינו שבשמים, ולזה הסגולה החגורה [שלא להדיחנו מאבינו שבשמים], וזה ולא יזח החשן - היינו הנחש אותך, מעל – היינו מן אביך שבשמים, האפוד - סגולה לזה כמבואר בספה"ק", עי"ש.

וממשיך שם, "זאת תורת העולה שיש סייג וגדר מצוה להתפלל בחגורה כשיטת רש"י ורבינו פרץ והרא"ש ומרדכי והר"ן וסה"ת והגהות מימוני וסמ"ק וטוש"ע הסכימו, ואליהם מצוה לשמוע, ובודאי סיוע גדול לגרש את המחשבות זרות, ומהיכי תיתי לא נעשה פעולה זו וליכא משום יוהרא כלל ח"ו, כיון שרוב ראשונים מחייבים בחגורה, מצוה לשמוע דברי חכמים והבא לטהר מסייעין אותו [להתפלל במחשבות טהורות], וכל מי שיתפלל בחגורה בודאי זכות רבותינו הראשונים הללו יגן עליו לסייעו לטהר מחשבותיו וכו', ועובדא ידענא בחוסט אצל אדמו"ר רבינו הגאוה"ק הערוגת הבושם זי"ע עם א' מתלמידי אדמ"ו אחר חתונתו, ולא הניחו לעמוד להתפלל רק צוה עליו שתומ"י קודם התפלה ילך ויקנה לו חגורה" וכו', עי"ש.

והנה, מה שציין לדברי ה'מעגלי צדק' הוא כוונתו (כן נראה) למש"כ בפרשת בא (על הפסוק וככה תאכלו אותו) וזל"ק: "והנה בענין שצ"ל חגורה בשעת התפלה הפשוטו שלא יהיה לבו רואה את הערוה, ובני הרב מהר"מ וכו' (ה"ה הרה"ק ר' משה מדעעש ז"ל) הקשה על התוס' מס' שבת (דף י:, ד"ה טריחותא) שכתבו שא"צ בזמן הזה שיש לנו מכנסים, א"כ בני בבל דבסעודה שרו חרציהו (שם ט:) מסתמא כשהי' להם חגורה לא היו לבושים במכנסים וא"כ איך ברכו הברכות בסעודה, עכ"ל. ונלענ"ד דענין שלא יהי' לבו רואה את הערוה יש ב' פירושים, הפשוטו מובן, אמנם י"ל ג"כ רואה מלשון ולבי ראה הרבה חכמה ודעת (קהלת א, טז) דהיינו המחשבה, מזה מובן דהחגורה מסוגל שלא יהי' לו מחשבות זרות בשעת התפלה, וממילא י"ל בתפלה שצריך להסיר כל מחשבות זרות, לא די במכנסים לבד רק צריך גם כן חגורה למען לא יהי' לבו ומחשבתו בדבר ערוה ומיאוס כהנ"ל, אבל בסעודה לענין ברכות דלא בעי כ"כ, רק סתם שלא יהי' לבו רואה את הערוה

די במכנסים, והגם דלשון התוס לא משמע כן אבל הדברים בעצמם יפים", עכל"ק.

ובבי מדרשא אמרו בשם הגה"ק מווארקא ז"ל שפ"א אמר בדרך צחות, כתיב באדם הראשון אחר חטא עץ הדעת (בראשית ג, ז) ויתפרו עלה תאנה ויעשו להם חגורות, ואמר הרה"ק מווארקא ז"ל החסידים היו רגילים תמיד לשאת חגורה על בגדיהם ותכליתה היא לאסור את הגוף לשום מתג ורסן לתאוותיו שלא יתפרצו יותר מדאי, ואדם הראשון בטרם שהיתה לו חגורה לא ידע לשום מעצור לתאותו ונכשל ואכל מעץ הדעת, ובעשותו לו חגורה מעלי תאנה בעזרת החגורה יכול לשום מעצור לתאותו עוד, וסיים "**דורך די גארטעל האט ער געוויזען דעם יצר הרע א פייג**....." ודפח"ח.

ובספר כתבי חסידים הראשונים [דף כ"ב ס"ק נ"א] מביא דאחד מחסידי הרה"ק האדמו"ר מטשורטקוב זי"ע התקרר מדרך החסידות וגם התפלל בלא חגורה, והרה"ק משטורקוב זי"ע שלח אליו שיבוא אצלו, כשבא אמר לו אתה יודע מה זה בלא חגורה "וחגור נתנה לכנעני" החגורה נותנת לאדם שיהי' לו הכנעה עי"ש.

ועי' ב'לקוטי מהרי"ח' (סדר הנהגת התפלה) לאחר שהעתיק את דברי המ"א (סי' צ"א) ד'אם הולך כל היום בלא אזור מותר להתפלל בלא אזור' כתב ע"ז, וז"ל: אך מלשון ה'לבוש' שכתב כשהוא חגור בחגורה נראה שהוא עומד יותר זריז משהוא בלא חגורה ע"ש משמע דבכל ענין טוב לחגור חגורה", עי"ש. וכונתו הוא דה'לבוש' כתב בסי' צ"א, וז"ל: "וצריך לאדם לאזור אזור בשעת התפלה אפילו יש לו אבנט שאין לבו רואה את הערוה משום הכון, שזה הוא הכון כשחגור אזור במתניו נראה הוא עומד יותר זריז משהוא בלא חגורה" עי"ש, ומבואר מזה דטעם דיש בו הכון הוא משום דנראה יותר זריז, ובזה אין חילוק אי הולך כל היום בחגורה או לא.

ובשו"ת 'מנחת יצחק' (ח"ה סי' מ"א) דן שם אי שרי לצאת בשבת עם חגורה המיוחד לתפלה, ובא"ד כתב שם (אות ו): "והנה פשוט, דלא התפילה קובע את חשיבות האיזור, רק להיפוך, מחמת שיש חשיבות באיזור, ע"כ יש לאזור בשעת התפילה משום הכון,

ומדסתמו דבריהם, משמע דאין ההידור תלוי במקום, אם המנהג שם כן לילך באיזור כל היום, ומן דברי רבינו ירוחם שהובא בב"י שם, שכתב דרק מי שרגיל לחגור כל היום, אם התיר חגורתו קודם התפילה, צריך לחזור ולחגור, אבל מי שהולך כל היום בלא חגורה א"צ לחגור לתפילה עכ"ל, אין ראי', דס"ל דההידור תלוי במקום, אלא ס"ל, כיון דהוא בעצמו אינו מקפיד על ההידור הזה כל היום, גם בתפילה א"צ להדר בזה, - ובשו"ע שם (סעי' ב') פסק דצריך לאזור אזור בשעת התפילה וכו' משום הכון עייי"ש, רק המג"א (סק"א) הביא ע"ז דברי הרבינו ירוחם הנ"ל, ויש שמחלקים בין לכתחילה לבדיעבד, עי' בב"ח ובמ"ב שם (סק"ד), ואף לרבינו ירוחם מדת חסידות איכא אף בכה"ג, כמ"ש המג"א הובא במ"ב שם", עי"ש.

וממשיך שם (אות ז): "והנה ענין החשיבות בזה, מבואר בלבוש (סימן צ"א) שם, וז"ל: "שזה הוא הכון, כשחגור איזור במתניו, נראה הוא עומד יותר זריז מכשהוא בלא חגורה"" עי"ש, ובס' יפה ללב (שם אות ב') הובא בכה"ח שם (אות ו') ציין לזה פי' המפרשים בפסוק (מלכים-ב ט, א) ואלישע הנביא קרא וגו' ויאמר לו חגור מתניך וגו' (ירמי' א, יז) ואתה תאזור מתניך וגו' ודו"ק עייי"ש, ועי' פי' רש"י (מלכים) שם, כל חגורת מתנים ל' זירוז גבורה הוא וכו' עייי"ש, ועל כן אם עושה כן בשביל זירוז למצוה הוי הידור וחשיבות", עי"ש. ומבואר כמ"כ בלקוטי מהרי"ח כנ"ל דכל ענין חגורה הוא ענין זירוז.

ואגב, בטורי זהב (סי' מ"ו סק"ב) מבואר דלכן מזכירין אוזר "ישראל" בגבורה, דרק בישראל יש ענין של חגורה משא"כ בעכו"ם, ובשאר הודאות אין חילוק בין ישראל לעכו"ם [אולם הוא ביאר שם דבעינן חגורה משום לבו רואה הערוה] עי"ש.

והאדר"ת בספרו 'זכר למקדש' (חלק ב' דף נ"ד) ביאר טעם חדש ונפלא לחגור חגורה לתפלה, ומבאר דאדרבה אם אינו חוגר כל היום יש בזה יותר חשיבות, וז"ל: "נראה לי שמש"כ קצת הראשונים לחגור חגורה בשעת התפלה משום הכון היה באמת המנהג לעשות זכר לבגדי כהונה, וכמש"כ בטוש"ע סי' צ"ד שבכמה דברים צריך שיהא המתפלל כעובד עבודה במקדש, יעו"ש, על כן הנהיגו גם החגורה לזכר האבנט שהיה מצויין בבגדי כהונה יותר מבגדי חול, וי"ל לאותם שאין מנהגיהם לחגור כלל הוא מינכר טפי שהוא רק משום זכר לבגדי כהונה, ששאר בגדי כהן הדיוט ה"ה בכל אדם, וכמעט אי אפשר בלעדם וכמו כתונת מכנסים ומצנפת, משא"כ האבנט אינו נצרך כלל, ואם משום לבו רואה את הערוה גם במכנסיים די, וכמש"כ תוס' שבת יו"ד ע"א, ועי' בשו"ע או"ח סי' ע"א, אבל הוא זכר לבגדי כהנים", עי"ש.

ועי' בספר 'קצות השלחן' בסוף ח"א (בהערות לסי' י"ב) שכתב: "דמצא בספר שארית ישראל לאחד מתלמידי אדמו"ר ז"ל (ה"ה הגה"ק התניא ז"ל) שנדפס מקרוב, ובהקדמת הספר כותב נכד המחבר שבפעם הראשונה שנסע המחבר ואביו לאדמו"ר ז"ל והמתינו בחדר החיצון, וכאשר ראה אותם אדמו"ר ז"ל שאל להם מה תבקשו, ויען המחבר אנחנו מבקשים כי כ"ת יאמר לנו דבר מה, ויאמר להם בזה"ל: "כל איש ישראל צריך לאזור בחגורה בעת התפלה, וגם למעלה ברוחניות נאמר אוזר ישראל בגבורה שיש שם חגורה, והתחיל להבינם ענין חגורה ומה הצורך בזה" עי"ש, [שם המחבר של ספר שארית ישראל הוא הרה"ג ר' ישראל בן ר' חיים ז"ל מגדולי תלמידי בעל התניא ז"ל]. ואגב מנהג חב"ד הוא לחגור חגורה לתפלה רק אחר הנישואין.

ובשו"ת 'תשובות והנהגות' (ח"א סימן ס"ט) לאחר שהאריך אי מחיוב לחגור לתפלה מסיק בזה"ל: "והנה בארצות רוסיא וליטא המון העם מהפרושים לא נהגו בחגורה, אבל אצל הגדולים יש שהקפידו לתפלה בחגורה, וכן נהג רבינו החזו"א זצ"ל, ופירש שיש בזה מדת חסידות, וכמבואר בפשטות המ"ב, וכל אחד כפי מנהגו נוהג. אמנם האמת שיש לפרש שבחגורה המיוחדת לתפלה מתהדר בכך גופא, וזהו טעם חסידים ואנשי מעשה שמדקדקין מאד בזה ואין להם ח"ו להניח מנהגם בכך, שגם בבגד שאין החגורה מהדר הבגד, מה שמתלבש עצמו במיוחד לתפלה אף בחגורה מראה בכך חשיבות התפלה שמכין עצמו בלבישת חגורה, ואם כן שייך לכל אחד כשלובש חגורה לתפלה יש לו כעין בגד מיוחד לתפלה, וזהו גופא הכנה ומצוה מן המובחר", עי"ש.

המשך המאמר בעז"ה שבוע הבא

האם יש להקפיד לומר "ויכולו" בשעת קידוש מתוך הסידור

בפרשתן [שמות לד כז] "כתב לך את הדברים האלה", ובגמ' (גיטין ס:) דרש רבי יהודה ברבי נחמני, מתורגמניה דרבי שמעון בן לקיש [האמורא שהיה עומד ליד ריש לקיש בדרשתו, ומתרגמה לרבים], כתיב "כתב לך" הרי משמע שהתורה כתובה, וכתיב "כי על פי הדברים האלה", הרי שלא נכתבה [ד"על פי" הכוונה בעל פה], וילפינן מהא דדברים שבכתב, אי אתה רשאי לאומרן על פה [דהיינו דאסור לומר פסוקי התורה בעל פה], ודברים שבעל פה אי אתה רשאי לכותבן.

קריאת פסוקים בע"פ

דברים שבכתב דהיינו דברים הכתובים בתנ"ך אסור לאומרם בעל פה.

שו"ע (או"ח סי' מ"ז), וכמה טעמים יש בדבר, **א)** דאם יאמרם בע"פ חיישי' שמא יטעה (תוס' רי"ד, מגילה י"ז:), **ב)** בכדי שלא יתרגלו לקרוא התורה בע"פ ובמשך הזמן יתייאשו מלכתוב התורה, וגם יאמרו עמי הארץ שלא כך נתנה התורה וחכמים מטים הדברים כרצונם (יראים סי' רס"ח), **ג)** משום שיש הרבה תיבות שדורשים מתוך הכתב כגון יתירות וחסירות וקרי וכתיב וכיוצא בזה, ואם יאמרם בעל פה אינו יכול לדורשם (ב"י שם), **ד)** במב"ט (בהקדמת ספרו קרית ספר) כתב, לפי שהקריאה בכתב, מצטיירים סודותי' בצורת אותותיה, משא"כ אם קורא אותה בעל פה תפחת מעלתה זו.

פסוקים ששגורים בפי כולם

כל דבר שרגיל ושגור בפי כל, מותר לאומרם בעל פה.

טור (שם) בשם דודו הרב רבי חיים ז"ל, ובב"ח כ' דהולכים בזה אחר כל אחד בנפרד ולא אחר רוב העולם, ולכן כל מי שיודע בע"פ והוא שגור בפיו יכול לאמרו בע"פ, ואפי' שאינו שגור בפי אחרים, וראייתו מדברי המרדכי בשם ר"ת בפרק הניזקין דכתב גם כן דאם שגור בפיו מותר, ומביא ראיה מהא דאיתא בפרק הקומץ דתפילין ומזוזות נכתבות שלא מן הכתב דמגרם גריסן פירוש שהסופרים רגילין בהן, חזינן דאף דשגור רק בפיהם מותרים לאומרם, אולם בדרכי משה (אות ג') כתב בשם הא"ז (הל' תפילין סי' תקמ"ה) דהולכים בזה אחר רוב העולם דהיינו דוקא מה ששגור בפי כל מותר לאמרו בע"פ, ולא מה ששגור בפי יחידים, והובא דבריו במ"א, ומהסופרים אין להביא ראיה, כיון דאיירי בכתיבה ודי בזה שכל הסופרים רגילים, ובמ"א כתב דאף כששגור בכל העולם אינו מותר אלא כשאינו מוציא אחרים והפר"ח מתיר ובמשנ"ב (סק"ז) מחמיר.

אמירתם לצורך שבח ותחנונים

כשכוונתו הוא לצורך שבח והודאה רחמים ותחנונים לפני המקום, יש שהתירו לאומרם בע"פ.

תוס' ישנים (יומא ע:) לגבי אמירת הלל דהוי דרך שבח, שו"ת חות יאיר (סי' קע"ה) ומובא דבריו במשנ"ב (סק"ז), דהאיסור אינו אלא כשאמירתו הוא לצורך קריאה ולא כשאמירתו הוא כתפילה.

אמירתם לעצמו או לאחרים

יש אומרים דהאיסור אינו אלא כשאומרם בכדי להוציא אחרים ידי חובתם, אבל כשקורא לעצמו ליכא איסור.

תוס' (תמורה י"ד ע"ב), והובא בשועה"ר (סעי' א') ובמשנ"ב (סק"ב וסק"ז) בשם כמה מגדולי האחרונים ובצירוף כמה טעמים, ובלבוש (שם) ביאר דכשמוציא אחרים שצריך

הקורא לדקדק בהן מאד בכל נקודות וחסירות ויתירות כדי שיצאו השומעים, אבל כשכל אחד קורא לעצמו, כל אחד מדקדק ביותר במה שקורא בפיו ויודע אותו, ואין קפידא אם קורא על פה.

אמירת תהילים בעל פה

מזמורי תהילים השגורים בפי כל והכל יודעים לומר אותם בעל פה, מותר לומר אותם המזמורים בעל פה.

חוות יאיר (שם) ובמשנ"ב (סק"ו) הקיל בצירוף הפוסקים דדוקא כשמוציא אחרים אסור.

ומזמורים שאינם שגורים בפי כל, נכון להחמיר שלא לאומרם אלא יאמרם מתוך ספר תהילים.

דפרקי תהילים אותם המזמורים שרוב העולם אינם יודעים לאומרם בעל פה, אז אף מי שיודע לאומרם בע"פ אינו רשאי לאומרם בע"פ.

ובשעת הצורך כשאין לו ספר תהילים תחת ידו וברצונו לומר תהילים יכול לומר מזמורים אלו בעל פה.

בשו"ת חת"ס (יו"ד סי' קצ"א) כתב היתר בתהילים לאמרו בעל פה, דכתב דתהילים שונה מכל ספרי התנ"ך ותהילים מותר לאומרם בע"פ, כיון דתהילים תיקנם דוד המלך מעיקרא שיהיו אומרים אותם בעל פה בכל עת צרה וצוקה, הלל והודיה, ולכן לא מצינו שהיו הלויים משוררים בבית המקדש מתוך הספר, וכן לא מצינו שהיו מקריבי הקרבן פסח בבית המקדש שיהיו קוראים את ההלל מתוך הספר.

אולם מצינו הרבה אחרונים דסתמו בזה וכתבו להדיא דאסור אפילו באמירת תהילים, כן כתב בקיצור שו"ע (סי' א סעי' ו), ח"א (כלל ח' סעי' י"א), שו"ת חקרי לב (סי' י"ג), מטה אפרים (סי' תרי"ט סעי' כ"ג), ובלחם הפנים בגליון קיצוש"ע (שם) כתב דאף החוות יאיר שהבאנו שמקיל לא התיר רק במדינה ההוא ובזמן ההוא, ולכן כתבנו דלכתחילה יש להחמיר לאומרם מתוך הספר.

אמירת ויכולו בקידוש

המוציא אחרים בקידוש, נכון לומר "ויכולו" מתוך הסידור, והמקילים בזה יש על מה לסמוך.

לכתחילה צריך לומר מתוך הסידור, עפ"י המ"א דאף דבקיאים במה ששגור בע"פ, אולם אם מוציאים אחרים יש לאומרה מתוך הכתב, וכן היה מזהיר בשיעוריו הגאון רבי שלמה זלמן אולמאן זצ"ל, והמקילים יש לסמוך על דעת הפר"ח דאף כשמוציאים אחרים מועיל הא ששגור בפי כל, ובס' שבת לישראל (אות ח) מובא שהחזו"א לא הקפיד בויכולו.

הלל בעל פה

מותר לקרוא הלל בעל פה.

ביאור הלכה (סי' ס"ט ד"ה כגון) בשם תוס' ישנים דיומא (ע. ד"ה ובעשור) מכמה טעמים, ואף דדברים שבכתב אין רשאים לאומרם בעל פה, אמירת הלל מותר כיון שרגילין לאומרה וכל דבר שרגילים מותר לאומרם בעל פה.

ודווקא אם רגיל בפיו היטב שלא יבוא לטעות בו, כי בקל יכול לטעות כגון באמירת לא לנו, כשאומר "אזנים להם ולא ישמעו" לקאפיטל קל"ה בתהלים ויאמר "אזנים להם ולא יאזינו".. ולא יצא ידי הלל וגם ברכתו יהיה לבטלה (ביאוה"ל שם).

הזכרת פסוק משמו בסיום שמו"ע

פסוקים שיש בהם אות משמו ואומרים בסוף שמו"ע, אם אומרם בע"פ, נכון שיהיו פסוקים שרגילים לאומרם.

בשו"ת התעוררות תשובה (ח"א סי' רכ"ז) כתב כן דיקפיד שיהיו פסוקים שרגילים לאומרם בע"פ, וכתב דלא שייך לומר דהוי כמצוה כדברי החו"י לגבי תהילים דהרי זהו לסגולה בעלמא, והוא כתב דהוא רגיל לכתוב לאשה הפסוקים על נייר.

קריאת פסוקים של המגילה בעל פה

מי שאין לו אלא מגילה שחסר בה כמה תיבות, יקרא בה והתיבות החסירות יאמר בעל פה (כדמבואר במשנ"ב סי' תר"צ סק"ח), וקשה הרי הם דברים שבכתב שאין לומר בעל פה.

בשו"ת חקרי לב (סי' י"ב) תמה כן על דברי השו"ע (שם סעי' ג) שכתבו דבדיעבד יצא.

דיני ברכת התורה (יג)

א] אם ישן שינת קבע אפילו בתחילת הלילה הוי הפסק ולכן אם קם אח"כ ורוצה ללמוד צריך לברך ברכת התורה.[א]

ב] אם שכב לישון שינתו הקבועה וישן יותר מחצי שעה [ב] והתעורר משינתו ונזכר שלא קרא קריאת שמע יכול לקרות קריאת שמע אף בלי ברכת התורה.[ג]

ג] וכן אם רגיל להתעורר בלילה לילדיו הקטנים שבוכים ומבקשים צרכיהם ורוצה לומר פסוקים של תפילות ותהילים דרך שבח והילול להשי"ת עד שחוזר ונרדם יכול להקל בזה לכתחילה.[ד]

ד] אם הקיץ משינתו באמצע הלילה ונזכר שעדיין לא התפלל ערבית יכוין לצאת ידי חובת ברכת התורה בברכת אהבת עולם ומיד אחר התפילה ילמד מעט.[ה]

ה] אם מתעורר באמצע שינתו ורוצה להרהר בדברי תורה עד שירדם שוב מותר [ו] אבל אם רוצה ללמוד ממש בפיו או שנתעורר לו קושיא ורוצה לעיין בספרים יש לו חיוב לברך מקודם ברכת התורה.[ז]

ו] אם ישן בתחילת הלילה כמה שעות ורוצה להיות ער כל המשך הלילה ללמוד ולעסוק בתורה ואין בדעתו לישון עוד בלילה רק אחר עלות השחר יש לו לברך ברכת התורה מיד כשקם משינתו בתחילת הלילה.[ח]

ז] מצוי בבחורים ותלמידי חכמים שרוצים לנצל ליל שישי להתמדה בתורה והולכים לישון בשעה מוקדמת בשעה תשע או עשר וישנים עם המלבושים כשתים או שלש שעות וקמים בחצות הלילה ולומדים כשלש שעות ואח"כ חוזרים להשלים שינתם לבריאות גופם ויש בזה כמה שיטות אם יש חיוב לברך ברכת התורה אחר השינה דיש מי שסובר שיברך רק ברכת אשר בחר בנו ובבקר יברך שתי הברכות.[ט]

ח] אמנם הרבה אחרונים הסכימו להלכה דשינה הראשונה נחשב לשינת עראי ולא יברך ברכת התורה עד אחרי שישן פעם שנית שינת קבע גמור.[י]

ביאורים והוספות

(א) שו"ע סימן מ"ז סי"ב משנ"ב סקכ"ח דאף לשיטות הסוברים בסעיף י"א דשינת קבע ביום אינו הפסק ולא צריך לברך מ"מ בלילה וודאי הוי הפסק ונתחייב מחדש בברכת התורה.

(ב) עיין בשערי תשובה סימן ד' דשיתין נשמין הוא יותר מחצי שעה.

(ג) כיון שהוא רק פסוקים של תחנונים יש לסמוך על עיקר הדין המובא בסימן מ"ו דמותר לומר פסוקים דרך תחנונים לפני ברכת התורה ובפניני תפילה עמוד מ"ט הביא מגדול אחד שקודם שיקרא קריאת שמע צריך לברך ברכת התורה.

(ד) שולחן הטהור (סימן מ"ו ס"ט) ובשו"ת מנחת יצחק ח"ח סימן ה' ובצירוף הסוברים דכל זמן שלא גמר שינתו עדיין אין חובת ברכת התורה עליו ונכלל עדיין בברכה של אתמול.

(ה) כיון שבדעתו אח"כ להמשיך בשינתו דרך קבע הריהו נכנס לספק ברכת התורה בקומו בבוקר ולכן עדיף לצאת בברכת אהבת עולם שיפטרנו עד שינתו השניה ובפתחי תשובה (סי"ב) מביא בשם פני אהרן שיאמר עתה ברכת התורה.

(ו) לקט הקמח החדש סקנ"ה בשם שו"ת אהל יהושע ח"א סימן מ"ה.

(ז) דמיד שהולך לישון שינתו העיקרית הוי הפסק ונסתלק ממנו חלות ברכת התורה שבירך בבקר וצריך לברך מחדש והדבר נוגע לרב ומורה צדק שהלך לישון והעירו אותו משינתו בשאלה דחופה וצריך לעיין בספרים לברר את הדין לאמיתה של תורה שצריך לברך ברכת התורה אבל לפסוק דין בלבד בלי הטעם ובלי עיון בספרים אינו מחייב לברך ברכת התורה.

(ח) עיין שו"ת מהרש"ם ח"ג סימן של"ז ובהליכות שלמה פ"ו ואף דלאחר עלות השחר הולך לישון שינה הקבועה מ"מ שינת הלילה שלו היא עתה בתחילת הלילה.

(ט) כ"כ בשו"ת מהרש"ם ח"ג סימן של"ז והביאו בשו"ת מנחת יצחק (ח"י סימן ז') ודעתו עפי"מ שכתב הטור (סימן מ"ז) והטו"ז סימן (מ"ד סק"א) דשינת עראי היינו דווקא כשישן על אצילי ידיו אבל אם ישן על מטתו אף שישן במלבושיו נקרא שינת קבע וצריך לברך ברכת התורה ואף דבשאר ברכות אמרינן ספק ברכות להקל אבל ברכת התורה הוא דאורייתא וצריך להחמיר ולכן פסק דאחרי שינה הראשונה יברך ברכת התורה ויכוון לפטור רק עד השינה השניה ויברך רק אשר בחר בנו שהוא המעולה בברכות כמבואר (ברכות י"א).

ט] ויש שכתבו דראוי שאחר שינה ראשונה יברך ברכת התורה בהרהור או שיברך בלי להזכיר שם ומלכות ויאמר בריך רחמנא מלכא דעלמא דיהיב לנו אורייתא.[יא]

י] ואם הולך לישון על מטתו ופושט מלבושיו "כדרך שינתו הקבועה" על מנת לקום באמצע הלילה וללמוד כמה שעות ואח"כ חוזר לישן פעם שנית "שינת קבע" בעוד לילה יש בזה כמה שיטות אם יברך שוב ברכת התורה פעם שנית בקומו בבוקר דיש הסוברים שיברך שני פעמים ברכת התורה [יב] **ויכוון בברכתו בפעם הראשונה שלא יפטור רק עד שינה שניה.**

יא] ולמעשה הסכימו כמה אחרונים להלכה שאין צריך לחזור ולברך אחר שינה שניה דמסתמא דעת האדם לפטור בברכת התורה כל מה שילמד עד שינת הלילה שאחריו [יג] **ויש אומרים דבפעם ראשונה יברך בלי שם ומלכות או בהרהור בלבד ובפעם שניה יברך כראוי בשם ומלכות.**[יד]

יב] ולמעשה יש לשים לב מה היא שינתו נעיקרית ואחריה יש לברך ברכת התורה [טו] **ואם אין בידו להכריע מה היא שינתו העיקרית יברך את שינתו הראשונה** [טז] **אך אם אימתו משינה ראשונה הוא עדיין לפני חצות הלילה יש אומרים שימתין בברכת התורה עד אחר שינתו השניה** [יז] **אמנם יש מי שכתב שאם אין יכול לקבוע איזה שינה הוא העיקר ואיזה ארעי יברך באופן זו אחר השינה השניה.**[יח]

יג] שינת קבע אינו אלא אם הולך לישון דרך קבע דהיינו שפושט בגדיו ושוכב במיטה וישן לכל הפחות למשך חצי שעה ויותר אבל אם ישן על כסא או מלובש בבגדיו לא נחשב לשינת קבע רק אם דרכו תמיד לישון באופן זה וכן אם דעתו בלילה זו לישון כך ושוב לא ילך לישון כדרך שינתו הקבועה כגון שנמצא במקום שאין מיטה לשכב או שנמצא בנסיעה וישן תוך כדי הנסיעה ואין שום אפשרות לישון במיטה באופן זה נחשב שינתו לקבע אפילו אם ישן על הכסא אם היה למשך חצי שעה ויותר.[יט]

ביאורים והוספות

(י) בשו"ת קרן לדוד (או"ח סימן י"א) מביא דעת המהרש"ם ודן בדבריו דאע"פ שבטור וטו"ז מבואר גדר של שינת עראי כשישן על אצילי ידיו ובחיי אדם (כלל ט') משמע דבשוכב על מטתו אפילו אם הוא מלובש במלבושיו הוי קבע אבל בדידן כיון שבדעתו אח"כ לישון שינתו העיקרית ועכשיו שאינו פושט את בגדיו מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו שהוא עראי ומביא ראיה לזה מפירוש הרע"ב בסוכה (פ"ב) במשנה אוכלין ושותין ארעי חוץ לסוכה ופירש הברטנורא דארעי היינו שאוכל דבר מועט להשקיט רעבונו ובדעתו לאכול אחריה סעודת קבע וא"כ בנידון דידן לגבי שינה שתכלית השינה הראשונה רק להסיר תנומה מעיניו ודעתו לישון אח"כ שינת קבע ובזה מסתבר דשינה זו היא רק שינת עראי ולא יברך עתה ברכת התורה וכ"כ בהליכות שלמה תפילה (פ"ו הערה ג') ובשו"ת תשובות והנהגות ח"א סימן ט"ז.

(יא) כ"כ באשל אברהם בוטשאטש (סי"א) ובכף החיים סימן מ"ז (סקכ"ה) הובא במנחת יצחק שם והוסיף דנכון לכוון בבקר כשמברך ברכת התורה לפטור לימודו של אותו היום ושל הלילה שלאחריו עד שישן.

(יב) כן דעת הפרי חדש סימן מ"ז סקי"ג וכן הביא בשערי תשובה סקי"ב בשם ברכי יוסף.

(יג) לדעת הפמ"ג (א"א סקי"ד) מברך רק אחר שינה הראשונה ובשערי תשובה (סק"ד) הכריע כי הדבר תלוי בדעתו שאם היה בדעתו לפטור רק עד שינה השנית צריך לחזור ולברך כשקם שנית אבל אם כוונתו היתה בסתמא אע"פ שדעתו לחזור ולישן מ"מ כדי שלא להרבות בברכות דעתו לפטור כל היום ואין צריך לחזור ולברך ובשו"ת אבן ישראל (להגרי"י פישר זצ"ל ח"ט סימן ס"א) כתב שהבוחר יבחר לו איזה עצה לעשות או שיברך אחר שינה הראשונה ויכוין לפטור גם אחר שינה שניה או שיכוין שלא לפטור אלא עד שינה שניה ויברך שוב ואם בירך בקימה ראשונה ולא כיון כלום המברך שוב אחר שינה שניה לא הפסיד ובברכי יוסף סק"ה בשם המקובלים ובכף החיים סקכ"ט מובא שיברך רק אחר שינה ראשונה ושינה שניה כשינת יום נחשבת.

(יד) כ"כ באשל אברהם בוטשאטש ובשו"ת מנחת יצחק שם.

(טו) ותלוי בכל אחד לפי הרגלי שינה שלו דיש ששינה קבוע היא אצלם ע"י מלבושי לילה על המיטה בכרים ובכסתות ויש הרגילים תמיד לישון במלבושים יש שיושן על ספה או כורסא ותלוי בכל אחד לפי הרגליו.

(טז) דכך הוא לפי פשטות הפמ"ג ומשנ"ב סקכ"ט בתחילת דבריו וכ"ה לפי המקובלים שהובא לעיל בכף החיים.

(יז) כ"כ בערוה"ש בעיף כ"ג וכן מצדד בשו"ת בנין שלמה ח"ב סימן ב' ובצירוף דעת המקובלים דזמן ברכת התורה מחצות הלילה ואילך וכמ"ש בסידור הרב.

(יח) כ"כ בשו"ת תשובות והנהגות שם וטעמו דגמר השינה יש לו חשיבות יותר שבזה נגמרה מנוחתו ומחליף כוחות חדשים ונקרא יותר הפסק ולכך יש לו לברך אז אחר הקימה השניה.

(יט) שו"ת מהרש"ם (ח"ג סימן של"ז) דכיון שישן יותר מחצי שעה ובדעתו להסתפק בסוג שינה הזו בלילה הזה נחשב זאת לשינת קבע דהכל תלוי בדעתו של כל אחד לפי המצב ואם ישן בהפסקות כמה פעמים במשך הלילה יתבונן מהו שינתו העיקרית לפי המצב שיכול בעת ההיא ואחריה יברך ואם אין בידו להבחין נתבאר דינו לעיל באות הקודמת.

טעה בעמוד 3 שביריעה, האם מותר לחתוך אותו עמוד, וישאר 2 עמודים ביריעה

שאלה: סופר הכותב ספר תורה ביריעות שיש בהם ארבעה עמודים בכל יריעה. וביריעה אחת כתב בטעות בעמוד השלישי מה שצריכים לכתוב בעמוד הרביעי [ששכח לכתוב עמוד שלם]. והתקשר לשאול האם צריך לגנוז כל היריעה, או שמותר לחתוך עמוד השלישי וישאר ביריעה שני עמודים.

תשובה: ראוי להחמיר כדעת הפוסקים המחמירים שכיון שאותה יריעה עדיין לא מחוברת אל הספר תורה, שאסור לעשותה יריעה של שני עמודים. ויש לגנוז כל היריעה. ובמקום צורך גדול יעשה שאלת חכם.

מקור הדין:

כתוב בשו"ע (יו"ד סימן ערב ס"ג) "אין עושין יריעה פחות מג' דפין, ולא יותר על ח'". וכתב הט"ז (שם) ואין זה אלא למצוה היכא דאפשר, אבל בדיעבד אינו פוסל בפחות מג' או יתר על ח'.

ובדיעבד שמותר יריעה של שני עמודים, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ד סימן קמא) שאין צריך להחליף ביריעה אחרת, ומותר לקרוא בספר תורה זו אפילו אם יש שם ספר תורה אחרת. משום דשאני בדיעבד דדפין וכה"ג מס"ת שאין בו תגין, כיון דבדין דפין אין חסרון בעצם הכתיבה, רק שיעורו כן משום נוי הכתיבה והספר תורה. וכיון דליכא חסרון בכתיבת התורה כלל, בדיעבד אם עשה בן הספר תורה כשר גמור, ומתר לקרוא בו בכל אופן. ולא דמי לחסר תגין אף דהכשיר הרמב"ם בדיעבד, מ"מ כיון שהוא חסרון בגוף הכתיבה, יש להכשיר דוקא בליכא ספר תורה אחר.

מחלוקת הפוסקים הגדרת בדיעבד

אמנם נחלקו הפוסקים באופן שהיריעה עדיין אינה מחוברת לספר תורה האם נחשב כבדיעבד ומותר לחברה לספר תורה או לא. וכן האם ההיתר בדיעבד הוא רק כשכבר כתב יריעה של שני עמודים, אבל כשכתב יריעה של שלשה עמודים ונמצא טעות בעמוד השלישי ורוצה לתקנה ע"י שיחתוך העמוד השלישי, האם זה נחשב בדיעבד.

ונעתיק בזה מש"כ בשבט הלוי (שם) בבירור וסיכום השיטות. "אם דיעבד כתב ב' דפין אם מותר לחברה לספר תורה. הנה בתשובות חתם סופר (יו"ד סימן רנז) מוכח דבין כתב ב' דפין לבד, בין נפסל דף אחד מיריעה בת ג' דפין לא חשיב דיעבד, דלכתחילה צריך למיעבד יריעה בת ג' עמודין, וכן לכתחילה צריך לסלק היריעה שנפסל ממנה דף אחד ונשאר שנים וצריך לסלק כולה. ואע"ג דמביא יריעה לידי גניזה אין חוששין בזה דכך תקנו מעיקרא, [ורק אם נכתבו יריעה של שני עמודים וכבר היה מחוברת לס"ת, נחשב כדיעבד וכשר] יעש"ה.

ובגדוה"ק חולק על החת"ס ודעתו דאם כבר כתב ב' דפין אפילו לא נתחברו מותר לחברן, משא"כ אם נפסל דף אחד מג' דפין צריך לסלק כולה. ור"ל דשאני כה"ג דכיון דהיתה מעיקרא בת ג' דפין ואתה חותך דף ממנה ומשייר שתים הו"ל כעושה לכתחילה ב' דפין, משא"כ אם כבר כתב ב' דפין דמותר לחבר. וסברתו אינה מתקבלת על הלב דכיון דתקנת חכמים משום נוי ספר תורה, ולגבי הספר תורה כיון שלא חיבר היריעה עדיין הוה ליה לכתחילה, למה נתיר לו לחברו לכתחילה. ואין לנו אלא דרך אחד, או דשני מציאות הנ"ל נחשבים שניהם דיעבד כדעת מקצת פוסקים שס"ל כן. או דשניהם נקרא לכתחילה כדת החת"ס הנ"ל. וכן הוא שיטת הגאון רב"פ זי"ע בתשובת עטרת חכמים (יו"ד סימן כב) וכו'. **ודברי חת"ס ודעמיה נראין לדינא שלא במקום צורך גדול עכ"פ**. עכ"ל שבט הלוי.

העולה מן האימורין:

בנידון דידן שהיריעה עדיין אינה מחוברת להספר תורה, ונכתבו לכתחילה כבר שלשה עמודים, לפי החת"ס והגודה"ק אסור לחתוך עמוד אחד ושישאר שני עמודים. לפי החתם סופר משום שעדיין לא היה מחובר לספר תורה נחשב כלכתחילה. וכן משום שנכתב שלשה ורוצה לתקנה ע"י שיעשנה לכתחילה שנים. ולפי הגדוה"ק משום שנכתבה לכתחילה שלשה דפין, אין לתקנה לכתחילה שיעשנה שני דפין. והכרעת השבט הלוי כהחתם סופר. ובמקום צורך גדול אפשר שיש לסמוך על הפוסקים הסוברים שבשני האופנים הנ"ל נחשבים כבדיעבד. ועיין עוד שו"ת שבט הלוי (ח"ב סימן קמב) שנוטה יותר להקל ונשאר בצ"ע.

כ"ה אדר

הגה"ק רבי אברהם גרשון מקיטוב זי"ע

ואלה תולדות

הגה"ק ר' גרשון נולד לאביו הגאון הצדיק ר' אפרים זצוק"ל בעיר קיטוב, שעל שם העיר מולדתו זו נתפרסם שמו בתפוצות ישראל ונקרא ר' גרשון קיטעווער זי"ל.

בין גדולי חכמי בראדי

את עיקר תורתו קנה ולמד בעיר בראדי מקום מגורת גאוני דורו אשר גם הוא הי' נמנה ביניהם ה"ה חכמי ה"קלויז" המפורסם בבראדי, ואף כיהן שם כראב"ד באחד מארבעה בתי הדין דשם, ב"פנקס הקלויז" של חכמי בראד מופיע שמו כאחד המיוחד מגדולי החכמים, עד שבחרו בו להיות שליח צבור קבוע שלהם בימות החול, קולו הי' קול ערב מאד, והי' נחבב מאוד בין חביריו גדולי וגאוני הדור, במיוחד עם רעיו האהובים ה"ה הגה"ק בעל הנודע ביהודה והגה"ק בעל מאיר נתיבים, זצ"ל, הובא בשו"ת נודע ביהודה קמא חלק אה"ע סי' ע"ג ומתאר אותו בתוארים נפלאים וז"ל: מחמד עיני וחמדת לבי. בר פחתי ובריבי. חכים עדיף מנביא. ליש ולביא. ה"ה כבוד אהובי ידיד נפשי וחביבי. אהוב למטה ונחמד למעלה, הרבני המופלא ומופלג בתורה וחסידות, לו עשר ידות, שושן סודות. החכם השלם והכולל נ"י פ"ה ע"ה כבוד מוהר"ר אברהם גרשון נרו יאיר עם כל אשר לו שלום. קבלתי מכתבו הטהור ושמחתי בשלומו ובכבודו... יעי"ש. הגה"ק ר' יונתן אייבשיץ זי"ע מתאר אותו בספרו לוחות העדות "הרב החסיד המפורסם המופלג בתורה ומקובל אלוקי".

עם גיסו מרן הבעש"ט הק' זי"ע

הי' גיסו של מרן אור שבעת הימים הבעל שם טוב הקדוש זי"ע, (שעל פי צוואת אביו הק' ר' אפרים נשא הבעשטה"ק את אחותו, עם כי באותו הימים הי' הבעש"ט עוד צדיק נסתר ולא הי' יודעים מגדולתו,) מתחילה הי' ממתנגדי גיסו הבעשטה"ק למרות צוואתו של אביו, לא עמד על טיבו שהי' מתנהג לפנים במדה מגושם מאד, והי' מוכיח אותו תמיד על התנהגותו, עיין בספר "עבודת ישראל" (פ' מצורע) שמעתי אומרים שהרה"ק מו"ה גרשון אמר פ"א למרן גיסו הבעש"ט ז"ל, בעת שעדיין לא הכיר מדרגתו, בזה"ל: כל זמן שאתה תוכל עוד בתפלה לומר ברוך אתה עפ"י רצונך תדע כי עדיין לא הגעתה לכוונת התפילה, כי כ"כ צריך האדם להיות בהתפשטות עד שאפס מאתו כח ושכל לדבר התפלה, והדברים אמיתיים, עכ"ל, רק בעבור כמה שנים לאחר התגלותו של מרן הבשטה"ק זי"ע הפך להיות מגדולי מעריציו, והי' מקושר בו מאד, וכפי שמוכח מאגרותיו ששלח מרן הבעש"ט לר' גרשון לא"י שנסיעתו של ר' גרשון לארץ הקודש הי' עפ"י ציווי של מרן הבעש"ט, והוא הי' השליח שעליו סמך

ימי ההילולא

כ"ב אדר

- רבי יוסף בלאך מסטאנוב (תלמיד המגיד) ב"ר אברהם (גנזי יוסף) - תק"נ
- רבי שמעון מזאוויחוואסט ב"ר פנחס קצינעלנבויגן מאוסטילא - תרנ"ד
- רבי יצחק אייזיק מסווא‌ליווע ומונקאטש ב"ר אברהם (בית יצחק) - תרס"ח
- רבי יחיאל מיכל הלוי עפשטיין אב"ד נאווארדאק ב"ר יעקב (ערוך השלחן) - תרפ"ו

כ"ג אדר

- רבי חיים חייקא מאמדורא ב"ר שמואל (חיים וחסד) - תרמ"ו
- רבי יוסף יוסקא משפיטיווקא ב"ר יהודה מאיר - תקס"ו
- רבי יצחק מאיר מגור ב"ר ישראל (חי' הרי"ם) - תרכ"ו
- רבי יעקב פרלוב מנובומינסק ב"ר שמעון מזאוויחוואסט (שופרא דיעקב) - תרס"ב
- רבי יצחק יעקב מביאלא ב"ר נתן דוד משידלאווצא - תרפ"א
- רבי מאיר משאץ ב"ר יואל
- רבי יחיאל מיכל ברנדווין מטורקא-סטרעטין ב"ר אהרן מפעלשטין - תרצ"ט

כ"ד אדר

- רבי יצחק ב"ר חנוך העניך דוב מאלעסק - תרס"ד
- רבי ברוך פנחס מסקאליא ב"ר אלעזר חיים - תר"פ

כ"ה אדר

- רבי אברהם גרשון מקיטוב ב"ר אפרים - תקכ"ה
- רבי ישראל מקאליש ב"ר יצחק - תר"מ
- רבי יוסף ארי' לייב ב"ר יהושע מטאמאשוב - תרע"ו
- רבי בצלאל יאיר מאלכסנדר ב"ר יחיאל - תרצ"ד

מרן הבעש"ט לכונן בה יסוד להפצת תורת החסידות בארץ הקודש, וגם לעורר רחמי שמים על כלל ישראל, כמים פנים אל פנים, ידוע אגרת המפורסם ששלח אליו הבעש"ט הק', אודות "השבעת עליית הנשמה שעשה", ופותח שם בלשון חיבה: אהובי גיסי חביבי וידידי כנפשי ולבבי... החסיד המפורסם בתורה ובירא... , ומגלה לו שם סודות ועניינים טמירים ומופלאים, ועיין שם בין השאר, "וכן שאלתי את פי משיח, אימת אתי מר, והשיב לי, בזאת תדע בעת שיתפרסם למודך ויתגלה בעולם, ויפוצו מעינותיך חוצה", ומבטא שם את געגועיו אליו וז"ל: "ורציתי להרחיב הדיבור ולטייל באריכות, אך מחמת הדמעות אשר נזכרתי פרידתך ממנו לא יכולתי לדבר", וחותם שם באהבה: "כה דברי אהובך גיסך המצפה לראותך פנים אל פנים ומתפלל בעד אריכות ימיך ואשתך ויוצאי חלציך ודורש שלומך כל הימים לרבות הלילות לאורך ימים טובים". ר' גרשון הי' ספרא רבה, וכתב בכתב ידו סדור תפלה עם כוונות האריז"ל, אשר מרן הבעשטה"ק זי"ע התפלל מתוך סידור זה.

עלייתו לארץ הקודש

בשנת תק"ב כאשר עלה ברצונו של מרן הבעשטה"ק זי"ע לעלות לארץ ישראל, כי הרה"ק בעל אור החיים הקדוש זי"ע כבר הי' אז בארץ ישראל, ורצה להתראות עמו פנים אל פנים כדי לקרב את הגאולה, בעת ההוא עלה ר' גרשון בעלייתו הראשונה שלו לארץ הקדושה לחונן את עפרה, וציוה הבעשהטה"ק את גיסו למסור דרישת שלום לאור החיים הקדוש ולשאול את פיו אם יוכל לעלות וליראות עמו, ר' גרשון מתחילה התישב בעיה"ק צפת שם מצא את הרה"ק רבי נחמן מהורדענקא זי"ע, ועסקו ביחד בתורה ועבודת השי"ת, בחודש תמוז תק"ב, נסע האור החיים הקדוש זי"ע להשתטח ביחד עם בני ישיבתו על קברי הצדיקים בגליל, אז נפגש ר' גרשון לראשונה עם האור החיים הקדוש, ומסר לו את פרישת שלום מגיסו של הבעשטה"ק זי"ע, ושמח האור החיים הקדוש מאד ע"ז, ועל שאלתו בענין עלייתו לארץ ישראל, ענה כי אם ראהו בשלימותו בשמים יכול לעלות, ואם לאו עדיין לא הגיע הזמן שיעלה, ואז נתקבל ר' גרשון כתלמיד ישיבתו ללימוד הנסתר,

מרן הבעשטה"ק הי' בקשר עמו כל זמן שהותו בארץ ישראל ושלח אליו תמיד אגרות עם שליחות שונות למען הכלל, באותן הימים קיבל ר' גרשון ידיעה מגיסו הבעשטה"ק זי"ע כי משנאי ה' מתנכלים לעקור את הדת על ידי גזירות רעות נגד התלמוד הקדוש, ושעליו להכנס אל בנין מערת המכפלה להתפלל על כך, ר' גרשון מסר נפשו על זה ונכנס בפנים למרות החוק החמור האוסר על איש ישראל להכנס שם, ואכן הוא נתפס שם, אבל הוא ניצל בדרך נס, פעם אחת נתכבד להיות מוהל בעיר עכו, שהיא לפי ההלכה חצי בארץ ישראל וחצי בחו"ל, בליל שבת קודש התפלל באחד מבתי הכנסת, לאחר שהרגיש כי היא בניו' בחלק שהוא בחו"ל, שינה מקומו בבקר והתפלל בבית הכנסת אחר הבניו' בחלקו של א"י, כעבור זמן קבל מכתב מגיסו הבעש"ט כי באותו ליל שבת קודש לא ראה אותו בארץ ישראל ורק בבקר ראה אותו ומבקש ממנו להודיעו סבת הדבר, ור' גרשון נזכר בדבר והבין כלפי מה הדברים מרמזין, ועיין מענין זה בספר דגל מחנה אפרים פרשת בראשית וז"ל: וירא אלקים את האור כי טוב. ואיתא במדרש, כי טוב לגנזו, וגנזו לצדיקים דבו משתמשין צדיקים בכל דור ודור (חגיגה י"ב.) עיין שם, ושמעתי מאא"ז נ"ע זללה"ה היכן נגנז האור ההוא, ואמר שהשי"ת גנזו בתורה (עיין בזוה"ק בהשמטות ח"א רס"ד.) ולכן משתמשין צדיקים בכל דור ודור באור ההוא, היינו על ידי התורה שיש בה אותו האור, שיכולין

ימי ההילולא

כ"ו אדר

- רבי ישכר בעריש עשקלס אב"ד ניקלשבורג ב"ר גבריאל תקי"ג
- רבי אליעזר ליפא מהאמעלניק ב"ר אלימלך מליזענסק תקע"ג
- רבי אהרן ב"ר שמשון (ד"ר גאדרן, תלמיד המגיד) תק"ע [אד"ב]
- רבי איתמר הכהן מטשייקאב
- רבי דוב בערצי מטליסט ב"ר יהודה מאיר משפיטיווקא תר"י
- רבי דוד אברהם משה מאונגוואר (ר' דוד פייגעלעם) ב"ר שמואל תרנ"א
- רבי שלום מקאמארנא ב"ר יעקב משה תרצ"ז

כ"ז אדר

- רבי יוסף שאול נאטאנזאהן ב"ר ארי' לייבוש (שואל ומשיב) תרל"ה
- רבי ישעי' שור אב"ד יאס ב"ר משה (כלי' תפארת) תרל"ט
- רבי אלטר מאיר דוד מוואלברום ב"ר יצחק מנחם תרע"א
- רבי אשר ישעי' מסטאשוב ב"ר מנחם מנדל מגלאגוב תרצ"ו
- רבי מרדכי זוסיא מהוצאלאס ב"ר מנחם נחום מטריסק תרצ"ז
- רבי יצחק יהודה טרונק אב"ד קוטנא ב"ר משה פנחס תרצ"ט
- רבי יהודא ארי' די מודינא מוויניציע ת"ה

כ"ט אדר

- רבי נחמן אויערבאך ב"ר דוד מאניסטרישין תרט"ו
- רבי שלמה הכהן מראדאמסק ב"ר דוב צבי (תפארת שלמה) תרכ"ו
- רבי אברהם שאג אב"ד קויבערסדארף ב"ר יודא ליב (אהל אברהם) תרל"ו [אד"ב]
- רבי פנחס נתן מרידיק ב"ר אליעזר צבי מקאמארנא תרצ"ב
- רבי יהושע אשר (השני) מפאריסוב ב"ר אברהם דוד נפתלי יחמיאל תרצ"ה

להסתכל בו מסוף העולם ועד סופו, כמו שראו עיני ממש כמה מעשיות, מה שכתב לדודי זקני המנוח ר' גרשון קיטיבור ז"ל שנסע לארץ הקדושה, איך שראה אותו בשבת בחוץ לארץ, ומה זה עשה בחוץ לארץ, והשיב לו דודי זקני באגרת, שבאותו שבת עשה איזה גביר ברית מילה בחוץ לארץ ושלח אחריו להיות מוהל אצלו, עכ"ל.

בקנאו את קנאתי

לאחר תקופה קצרה חזר לחו"ל והתיישב בעיר מגוריו בראדי, בחדש אלול תק"ג קרה מעשה נורא שראו אז גדולתו הגדולה של ר' גרשון, שבאו שני אנשים לדין עם אשתו של אחד המכובדים בעיר, ורב העיר הגאון ר' יעקב יוקל הורוויץ זצ"ל, דן את האשה לחובה, משפחתה היתה מיוחסת ואנשים אלימים, הם העבירו את הדין תורה לפני גדולי התורה, ואעפ"כ רוב פסקו לחובה, וכל העיר היתה כמרקחה, והמשפחה לקחה לעזרה את הממשלה, והם תבעו את הרב בבית המשפט של הגויים, והם פסקו לטובת האשה, שכל מי שיהין לדבר סרה באשה יוטל עליו קנס מאה אדומים או יספוג מלקות, אז יצאו שלשה מגדולי העיר ה"ה הגאון בעל הנודע ביהודה, והגאון בעל מאיר נתיבים והגאון ר' גרשון קיטיווער זצ"ל והם קנאו קנאת ה' צבקות, והכריזו את דבר האיסור על האשה ברבים, הם נתפסו והואשמו והעמידום ברחבת בית המשפט להוציא לפועל את גזר דינם, הגאון בעל הנודע ביהודה שילם את מאת האדומים שזה הי' כל רכושו, הגאון בעל מאיר נתיבים לא הי' לו לשלם, והולקה מאה מלקות, והגאון ר' גרשון גם לא הי' לשלם, והי' כבר נכון לקבל אף הוא מאה מלקות, אלא שהתקרב אליו גוי אחד ואחזו בידו והראה לו מקום פירצה בגדר, והוא ברח משם למעזבוש מקום מגוריו של גיסו הבעש"ט, הבעש"ט קבל פניו בספר פנים ואמר לו הוי יודע כי אנכי שלחתי לך את אליהו הנביא בצורת גוי, להושיעך, ובשכר זאת שקנאתם קנאת ה', וקדשתם שם שמים ברבים, נעשה רעש גדול בשמים, ופסקו לכולכם גדולה מן השמים, הגאון בעל הנודע ביהודה יתמנה לכהן בעיר הגדולה פראג, והגאון בעל מאיר נתיבים יתמנה לרב בהעיר ואם בישראל לעמבערג, ואתה תזכה לעלות שוב לארץ ישראל, ולהתמנות לנשיא על כל התמנות שבקדושה, ר' גרשון רצה מיד לחזור לאה"ק, אולם הבעש"ט עכבו אצלו והחזיקו שלשה שנים על הוצאתו.

ויעל שנית

בקיץ שנת תק"ז חזר לארץ הקודש, להמשיך בשליחותו של מרן הבעש"ט, בדרך התעכב בקושטא וקבץ מעות עבור עניי ארץ ישראל, ואח"כ בא לא"י והתיישב בעיר האבות חברון, שמו התפרסם במהרה לתלמוד חכם גדול ולאיש קדוש, חכמי חברון אהבו אותו אהבה רבה, ובכל דבר קטן כגדול התייעצו עמו, ונהגו בו כבוד גדול, ודאגו לכל הצטרכיותיו, עד שלא הי' צריך לצאת מפתח החצר ולחוץ, גם הישמעלים כבדו אותו מאד, ואמרו כי מיום בואו לחברון הוטב מזלם, אפ' השר העיר בא לקבל פניו, ר' גרשון נתן לו מתנה מקטרת שקנה בקושטא, בערב ראש חודש אלול נסע לירושלים, ידוע ומפורסם על שברון לבו והרגשותיו שהי' לו בהגיע לירושלים וראה את ירושלים בבנינה, כמובא בספר "מאירת עינים" להגאון ר' מאיר תאומים זצ"ל אביו של ה"פרי מגדים" זצ"ל, וז"ל: (פר' נח) ראיתי כתב מארץ הקדושה, מה שכתב החסיד מוהר"ר גרשון נ"י לגיסו המפורסם בעל שם טוב מוה"ר ישראל נ"י, וז"ל: ואני בבואי לעיה"ק ירושלים, וראיתי שמבונה בכל טוב, נפלתי על אפי ובכיתי, ואמרתי: את ירושלים נמשלת כאלמנה, האיך לבשת בימי אלמנותיך בגדים נאים, הלואי שראיתי בחורבנך, כמ"ש בא"ח (סי' קנא ס"י) בית הכנסת שחרב תולשין עשבים ומניחים מפני עגמת נפש, וז"ש: ועיר אלוקים וכו' למטה נאה, אבל למעלה המכוון כנגד מטה, חושך ואפל, עכ"ל, ועיין בפרי מגדים (א"א סי' תקס"א סק"א) שמביאו בתוספות ביאור וז"ל: ושמעתי מאדוני אבי הרב ז"ל שאמר כמדומה בשם החסיד ר' גרשון קוטבר ז"ל שבא לירושלים וראה בשלותה עמים יושבים בה, ובכה ואמר שזה שאומרים [אזכרה אלקים ואהמיה] בראותי כל עיר (ירושלים של מטה) על תלה בנו, ועיר ה' מושפלת, ירושלים של מעלה וכו' שם ניכר החורבן ודוממים כו', עכ"ל, חכמי ירושלים באו אליו תיכף עם ביאתו, וביקשו למנות אותו לרב ולנשיא, אבל הוא התנגד בכל תוקף, והחביא את עצמו בישיבת "בית א–ל", כדי שלא ימצאו אותו, ואח"כ מצאו אותו, וביקשו והתחננו אליו שיהיה להם לראש, כמו שכותב ר' גרשון לגיסו וז"ל: ואח"כ התחילו לבכות לפני ממש בדברים המשברים את הלב, אמרתי, רבש"ע, אינני יודע אם מן השי"ת יצא הדבר, או אם הוא מעשה פלוני [יצה"ר], בקיצור כל כך היו משברים לבי עד שלא יכלתי לסבול והסכמתי לדבריהם, ושמחו כולם שמחה גדולה, וצעקו: יחי המלך, יחי המלך, עכ"ל, אבל חזר בו אח"כ מזה, מסיבות שונות, ולמרות שחכמי ירושלים רצו לעכב את חזרתו לחברון, בזה ששיחדו את בעלי העגלות שלא יסיעו אותו, עכ"ז עלה בידו לחזור לחברון, שש שנים הי' גר שם, עד שנת תק"ג שאז חזר לירושלים, וקבע מקום תפילתו ותלמודו בישיבת "בית א–ל" שעמד אז בראשות של המקובל האלקי הרש"ש זי"ע, והי' נמנה בין גדולי המקובלים, ואף כי הוכתר לנשיא העדה, כהבטחת הבעש"ט, המשיך להיות נחבא אל הכלים.

זכה ר' גרשון למלאות בקשת גיסו בהפצת תורת החסידות בא"י, וכמו שכותב להבעש"ט וז"ל: שמך כבר נודע בשערי ירושלים, והחכמים בכאן ביקשו ממני שאכתוב לך ואזרזך שתבוא לכאן לקבוע דירה ותאבים לראות פניך..., עכ"ל, אלא שכידוע, משמים נתעכב הדבר ולא יצא לפועל, ואכהמ"ל בזה.

הצנע לכת

בספר "שבחי הבעש"ט" מסופר, שפ"א הי' שנת בצורת, וגזר הרש"ש תענית ציבור, וקרא לתפלה בישיבתו "בית אל", ופנה אל ר' גרשון שיואיל לעבור לפני התיבה, ומאחר שהמנהג

הי׳, שהעובר לפני התיבה אומר תחילה דברי כבושין לפני הקהל, התכונן גם ר׳ גרשון לעשות כן, אולם באשמורת הבקר הרגיש ר׳ גרשון כי ניחר גרונו, שלח את בנו להודיע להרש״ש, שאינו יכול לעבור לפני התיבה, ויעבור אחר במקומו, אכן באמצע שירת הים הרגיש הרש״ש שחזר הקול לר׳ גרשון, לאחר תפילת שמו״ע בלחש, ניגש הרש״ש להש״ץ שילך מן העמוד וירד ר׳ גרשון להתפלל שמו״ע בקול ולומר סליחות, ר׳ גרשון ניגש והתחיל להתפלל, ותיכף כאשר התחיל סליחות עזב את התיבה וחזר למקומו, והוצרך אחר להשלים את הסליחות, לשאלת בנו למה עשה ככה, ענה, כי בפתיחה הי׳ תפילתי שגורה בפי, והרגשתי מיד שאם אומר הסליחות, תיכף ומיד ירדו גשמים, ויראתי מגסות רוח, שיאמרו שפעלתי בתפלתי, ולכן לא המשכתי בתפילה, כי יודע אני שירדו גשמים ב׳ או ג׳ ימים לאחר זה..., וכן הי׳.

מגדולתו

כל התנהגותו הי׳ בקדושה ובטהרה, והרבה פעמים הי׳ מתענה משבת לשבת, עיין בספר יסוד העבודה (סלונים) ח״ג פ״ה, וז״ל: שמעתי מרבותי שאין להרבות בתעניתים כי אם מי שגופו חזק מאד בבריאות, או שיודע בעצמו שיש לו נשמה גדולה, וכל כוונותיו בכל מעשיו אינו כ״א לשם שמים, והרב הצדיק הגאון ר׳ גרשון מקיטוב ז״ל הי׳ מתענה כ״פ משבת לשבת, וראה אחד ולמד ממנו והתענה ג״כ בכך עד שמת, והלך הר״ר גרשון ללוותו, ועל בית הקברות הרים את רגלו ובעט בהמת ואמר לו בפני כולם: רשע רשע מפני מה הרגת את עצמך ומדוע השווית א״ע ולמדת ממני ריבוי התעניתים שאינם לפי כוחך, עכ״ל,

מסופר שפ״א באמצע לימודו ביחד עם ריעו הרה״ק ר׳ נחמן מהורדענקע זי״ע בליל שב״ק כלה השמן שבנר, והתחיל לכהות ולכבות, פנה ר׳ גרשון להנר בטענה כי לא נאה שיכבה שע״ז יפריע מלימודם, ופלא שהנר נשאר דלוק כל השבת קודש, עד שבמוצאי שב״ק כאשר שב ר׳ גרשון מביהכ״נ, אמר להנר ״די״, ומיד נכבה הנר.

ובא השמש

בשנת תקי״ז נפטרה עליו אשת נעוריו, ולפי תקנת חכמי ירושלים הי׳ אסור לגור בירושלים בלא אשה, וחכמי העיר אילצוהו לישא אשה אחרת, והציעו לפניו נשים שאינם לפי רוחו, אז חזר לחו״ל ונשא אשה אחרת שהי׳ לפי רוחו, וחזר תיכף לא״י, בדרך כאשר נסע על הספינה, ראה כי האני׳ היא בסכנה, ורצה להמתיק את הגזירה, וירד בים לטבול את עצמו וכמעט שטבע בים, וניצל ע״י נס, והגיע לא״י, ותקופה קצרה אחרי חזרתו, כעשרה חדשים אחרי פטירתו של גיסו מרן הבעשטה״ק זי״ע שנפטר ביום א׳ דחג השבועות תק״כ, נפטר גם הרה״ק ר׳ גרשון לבית עולמו, ביום כ״ה אדר א׳ תקכ״א, ומנ״כ בהר הזיתים בירושלים, מול חומת הר הבית המזרחי, מדברי תורתו נשאר זעיר שם זעיר שם, מה שמובאים בשמו בספרי החסידות, ונלקטו יחד בספר ״אור כי טוב״.

כ״ז אדר

הגה״ק ר׳ יוסף שאול נאטנזאהן זי״ע
[בעמח״ס שואל ומשיב]

מתולדותיו

ר׳ יוסף שאול נולד לאביו ר׳ ארי׳ לייבוש בשנת תקס״ח, ואביו הי׳ רבו מובהק, עוד במעלליו יתנכר נער, וכבר בילדותו, התחיל לכתוב חידושי תורה, כמו שכתב בספרו דברי שאול עה״ת, על פי מה שכתבתי בילדותי ממש כשהייתי כבר י״א, י״ב, פעם אחת בא עם אביו בביהמ״ד להתפלל תפלת המנחה, וראה שם ספר חדש מיד החתיל לעיין בו, ולא זז ממנו, וכולו הי׳ נתון בהספר, ובנתיים גמרו להתפלל מנחה, ואביו לא הפריעו, והתפללו תפילת ערבית והוא לא זז ולא מרגיש מהנעשה סביבו, וכה התמיד בלימודו בהספר, עד שבא אביו למחרת בבוקר לתפילת שחרית, ומצא אותו על מקומו בכל חושיו בהספר, וידע כל הספר בע״פ, לימים כשנתמנה לאב״ד בעיר הגדולה לבוב, סיפר אביו סיפור זה, ואמר כך הכין בני את עצמו לשבת על הרבנות בלבוב המעטירה.

האיש מקדש

בשנת תקפ״ח כשמלאו לו שש עשרה שנים, נשא את בת הרה״ג ר׳ יצחק אהרן איטינגא זי״ע חתנו של אבד״ק לבוב הגאון ר׳ מרדכי זאת אורנשטיין זי״ע (גיסו של הגאון בעל הישועות יעקב) וחותנו הגאון ר׳ יצחק אהרן השתדל לספק לחתנו כל צרכו, כדי שילמוד תורה בלי דאגות עול הפרנסה, ואחרי מות חותנו שנפטר בדמי ימיו, זמן קצר אחרי החתונה, השתדלה גם חמותו לפרנסו, וכשנפטרה גם חמותו, לקחה אשתו את עול הפרנסה כדי שבעלה ישב באהלה של תורה, בהרחבת הדעת, והיא היתה אשת חיל ועסקנית בצרכי ציבור, וביחוד להשיא בחורות עניות, חותנו הי׳ נמנה בין החסידים בלבוב, והי׳ מתפלל ב״קלויז לובלין״ שנוסד בשנת תקע״ב, עוד בחייו של החוזה זי״ע, וגם ר׳ יוסף שאול, אחרי נישואיו התפלל באותו קלויז.

שואל ומשיב

ובבית חותנו בהיותו כבן י״ז שנה, התחיל לכתוב ביחד עם גיסו ר׳ מרדכי זאב איטינגא שאלות ותשובות עם ד׳ גאוני עולם, ה״ה הגאון ר׳ מרדכי בנעט, הגאון ר׳ עקיבא אייגר, החתם סופר הגאון ר׳ צבי הירש באב״ד אבד״ק באנהייט, והתשובות אלו הדפיסו בסוף ספר ים התלמוד, מדודם הגאון ר׳ משה יהושע העשיל אב״ד טארניגראד, שהם הוציאו לאור, וגם חיבור על ספר ים התלמוד החיבור מפרשי הים, וגם הי׳

בכתובים ספר שו"ת בשם שבת אחים ונאבד, וברוב הימים נעשה למשיב הגדול שבדורו, וכל גדולי עולם מכל קצוי תבל, שאלו מאתו דבר ה' זו הלכה, ובמהדורא רביעאה ח"ב סי' קצ"ו כותב וז"ל.. ולהעתיק כל מה שכתבתי בזה אין הזמן מסכים, כי רבו הטרדות ויאמין לי השבתי היום תשע תשובות ולכל אחד כתבתי מעט ועל כן אקצר וכו', ואף למרות חולשתו בצאתו את העיר להנפש ולשאוב אויר צח לבריאות נפשו, ולא הי' לו שם ספרים, לא מנע עצמו מלהשיב לשואליו, מזכרונו הטוב, כמו שאנו מוצאים הרבה פעמים בתחילת תשובותיו בלשון הזה "ואני יושב קרית חוצות לשאוף רוח צח ולשתות מי מעין הקשה למעיין ומחוסר ספרים ועוסק ברפואות".

יראי ה' יכבד

אף שהתנהגותו הי' רחוק מדרך החסידות, אעפ"כ העריץ מאוד את גדולי החסידות, והתחלת התקרבו אליהם היתה בבית זקינו הגאון רבי דוב בעריש היילפרין זי"ע מבערזאן, שהי' חסיד וביתו הי' אכסניא לצדיקים שנזדמנו לעיר, ועי"ז הכיר כמה צדיקים שהתאכסנו שמה, ביחוד עשה עליו רושם חזק הגה"צ ר' אברהם דוד זצ"ל מבוטשאטש שראה אותו בילדותו, וזה מה שכותב עליו בהסכמתו לספר דעת קדושים להגאון הנ"ל וז"ל "גם אנכי בילדותי זכורני, שהי' בבית זקיני מו"ה דוב בעריש היילפרין זצ"ל, ואף כי צעיר לימים הייתי בכל זאת ראיתי בעת פתחו את פיו הקדוש וחורז מתורה לנביאים וכתובים ולמדרש וילקוט וספרי קבלה והי' כולל אותם יחד" ומסיים שם "דברי המדבר לכבוד מעלת קדושת הגאון החסיד אשר אור תורתו הי' זורח על אפסי ארץ" הפגישה הזאת הראשונה השפיעה עליו מאד.

גם הי' בקי בתולדות והנהגות צדיקים, וסיפר הרבה סיפורי צדיקים מהם, ובספריו מביא הרבה פעמים, דבריהם של צדיקים גדולי החסידות שבדורות הקודמים לו כדברי אגרת הקדוש שבסוף ספה"ק נועם אלימלך, והרה"ק בעל קדושת לוי, והרה"ק ר' ברוך ממעזיבוז ועוד, ועיין בספרו דברי שאול אגדות הש"ס עמוד ק' וז"ל "אנהרינהו לעיינין במה שמצאתי הבדל נפלא בין ששון לשמחה, בספר הקדוש והיקר מהרב המקובל אבד"ק דינוב זצ"ל וכו', ועיין בדברי שאול דרשות שמספיד את הגה"ק ר' יצחק אייזיק מזידיטשוב וז"ל .. והנה הרב הצדיק המפורסם מ' יצחק אייזיק ז"ל הגן על דורו, והי' נהנין ממנו עצה ותושיה, וכל ימיו עבד עבודת השם, עבודה תמה ונקיה, ונאסף ממנו בחטאנו וכו', וגם הרבה מספרי חסידות נתעטר בהסכמתו הנלהבה, הי' בקשרי ידידות גם עם גדולי החסידות בדורו, ואף שלח להזכיר עצמו שמו ושם אמו לצדיקי הדור, פעם אחת כשנפרד ממנו הג"ר העשיל וואלערשטיין אבד"ק ריישא זי"ע ואמר לו שבדעתו לנסוע על ראש השנה להרה"ק מצאנז אמר לו הגאון ר' יוסף שאול כשתהי' בצאנז פרוס בשלומי בגיני והזכירני לפניו בשמי ושם אמי שיזכירינו בתפילותיו בימים הנוראים, וכן שלח להגה"ק ר' אייזיק מזידיטשוב זי"ע, ולא רק הגדולים העריץ אלא אפי' לנכדים ולנינים הי' נוהג כבוד, עיין בשו"ת שואל ומשיב תנינא ח"ג סימן קכ"ד וז"ל מכתבו מסר לי אחד ולא ידעתי אם הוא הבעל דין או לא, ולא רציתי להשיב רק אמר לי שהוא נכד הגאון הצדיק המגיד מלובלין זצ"ל אמרתי להשיב ובתשובה שכתב אל הצדיק ר' מאיר הורביץ מזידיקוב זי"ע בהיותו צעיר לימים וז"ל "אל כבוד המופלג החריף מו"ה מאיר וכעת הוא הגאון אב"ד דשם בהרב החסיד מו"ה אליעזר אבד"ק דיזיקוב וכו' ואם אמנם אותו לא ידעתי, שם משפחתו נודע לי, שמכותלי מכתבו ניכר שהוא נין ונכד להרב הקדוש המפורסם מו"ה נפתלי אבד"ק ראפשיץ ע"ה אמרתי להשיבו תיכף עכ"ל.

לאיש כמעשהו

מלבד גאונותו בתורה הי' גם בעל מדות, אוהב את הבריות, והי' מקבל כל אדם בספר פנים יפות ובכבוד הראוי לו אמנם כשנגע הדבר לכבוד שמים כגון מי שלא רצה לציית לדין תורה וכדומה, לא נרתע ועמד איתן על דעתו שהכל יקויים כדת וכדין וכמה פעמים הי' שקפידתו הזיקה למי שלא רצה לציית, פ"א שלח להזמין אדם אחד שלא רצה לחלוץ לזקיקותו, והלה התחצץ להעיז פניו ולא נעתר לבקשתו, ופנה עורף והלך לו, וכאשר אך יצא מביתו וירד מהמדרגות אחזתו קדחת נוראה והתחיל לצעוק זעקה גדולה ומרה שאינו יוכל ללכת הלאה, ונאספו אליו המון בני אדם ע"י קולו, והתחנן לפניהם למהר להגיד להרב שימלא את חפצו ובלבד שיסיר ממנו חולי זה, והלכו לרבינו וסיפרו לו והשיב כי לקבלו ממנו תקיעת כף שיבוא למחר לסדר ושב ורפא לו.

עלותו למרום

בחדש טבת תרל"ה חלה את חליו אשר לא קם ממנו ונאספו כל אנשי העיר בבתי כנסיות להתפלל לרפואת רבן של ישראל ואף בעת חליו לא מנע עצמו מלהשיב לשואליו אם כי הרופאים אסרו לו לעשות את המאמץ, והוא לא שמע לקולם, בעת ההיא בא אליו הגה"ק ר' יהושע מבעלזא זי"ע לבקרו, אמר לו ר' יוסף שאול כשהיית צעיר והתגבר עלי חשק לעלות לאה"ק, ודיברתי מזה עם אביכם הגה"ק ר' שלום זי"ע אמר לי לבוב צריכה לכם, וזה הי' הרבה שנים קודם שנתמנית לרב, ועכשיו הלא לבוב בוודאי צריכה לי – שעה אחת לפני פטירתו, אמר לו בני ר' שמואל הלא העולם היהודי צריך לכם, והשיב לו "תמה אני עליך הלא שמואל אומר עילאי גברי" – ולערב אור ליום ה' פרשת ויקהל, החזיר נשמתו למרום, פטירת רבינו נתפרסם בכל העיר לבוב והסביבה ואלפים באו לחלוק כבוד האחרון של רבן של ישראל.

נלקט מספר "מקראי קודש - לשבת" אוצר נפלא על ענייני שבת

אִם תָּשִׁיב מִשַּׁבָּת רַגְלֶךָ .. וְקָרָאתָ לַשַּׁבָּת עֹנֶג .. אָז תִּתְעַנַּג עַל ה'

וְקָרָאתָ לַשַּׁבָּת עֹנֶג

ש'ינה ב'שבת ת'ענוג ◇ להתענג על ה' בעסק התורה ◇ טעימה ◇
מאה ברכות ◇ קדושת העינים בשבת

ש'ינה ב'שבת ת'ענוג

אל יבטלנו

אם רגיל בשינת צהרים אל יבטלנו, כי עונג הוא לו.
(שו"ע - או"ח סימן רצ ס"א בהג"ה)

יש לישן ביום

ובעמק המלך מביא שבשבת יש לישן ביום וכו'.
(מגן אברהם - סימן ד סקט"ז)

טובה אל הצדיקים

השינה ביום השבת היא טובה אל הצדיקים, כי אין דבר רע שולט ביום שבת, ואין חשש שיפסיד איזה עיבור נשמת איזה צדיק על ידי השינה, ואדרבא אפשר שירויח וימשיך עמו איזה עיבור נשמת צדיק, ולכן נכון הדבר לישן ביום שבת אחר האכילה, וכך היה נוהג מורי ז"ל לישן ביום שבת אחר האכילה שיעור ב' וג' שעות, כי אדרבא זהו מכלל עונג השבת.
(שער הכוונת - דף עד ע"ד)

הנשמה עולה למעלה

טוב לישן ביום שינת צהרים כמו ג' שעות, כי יש עליה למ"נ כמו בלילה, משא"כ בחול, והנשמה עולה למעלה ואינה שטה בעולם, והוא תענוג גדול לנפש, ומעונג שבת הוא.
(סדור ר' שבתי)

היא זכה וטובה לנשמה

טוב לישן בערב שבת אפילו מי שאינו ישן ביום, ובפרט בשבת קודש שהשינה הוא זכה וטובה לנשמה, והאר"י היה ישן שלשה שעות.
(שולחן הטהור, קאמארנא - סימן רלט בזר זהב אות ג)

מי יתן ויקיימו שאר מנהגי האר"י

וכתב בברכי יוסף שכתבו בשם האר"י שהיה ישן ב' או שלש שעות בשבת. וכתב במחזיק ברכה שרבים מקיימים מנהג האר"י, ומי יתן אם יקיימו שאר הנהגותיו ואזהרותיו כי קודש הם.
(שערי תשובה סימן ר"צ סק"ב)

מנהג כשר לאחר שיוצאים מבית הכנסת בשבת שחרית, הולכים לאכול, ואחר אכילה ישנים לתענוג שבת, ואחר שינה לומדים.
(אור זרוע - ח"ב אות א)

מנהג טוב ביום השבת אחר סעודתו לישן לעונג שבת, ובהקיצו לעסוק בתורה עד עונת המנחה, ובעת המנחה יקריב מנחתו לרצון, ואחר תתקבל לרצון יסעוד.
(מנהג טוב [מנהגי אשכנז בערך בתחילת ה' אלפים] אות מ)

מצוות צריכות כונה

כששוכב לישן מעט ביום השבת יאמר, הריני שוכב לישן משום עונג שבת כמ"ש רז"ל שינה בשבת תענוג, ויהי נועם וכו'.
(פלא יועץ – ערך שינה)

כדי לנוח ראשו ואיבריו

ואחר שבירך ברכת המזון, ישב ללמוד במקומו או במקום קביעותו, בין עם יחיד בין עם רבים בין לבדו, כדי ללכת מחיל אל חיל, כי האכילה בשבת מצות עשה, ואם אחר שהתחיל בלמוד חטפתו שינה, וצער לו אם לא יישן, טוב לו להטות עצמו כדי לישן לנוח ראשו ואבריו, והוא מכלל עונג שבת.

אבל לא ירבה בשינה, כדי שיניח מקום לעסוק בתורה, כי לא ניתנה שבת כי אם לעסוק בה בתורה, שאין לו מי שיעכב על ידו, ואין לו טרדה ולא מחשבה בשום עסק ולא בשום מלאכה בעולם, ולכן ראוי לבעל נפש שישתדל בהוצאת יום השבת, שלא יוציא אותו בדברי חול בשחוק והתול וטיול, אלא יקבע עצמו במקום אחד כמסמר תקוע, ויקח ספר תורה בידו, כל אחד כפי השגתו והכנתו, ויעסוק בו כל היום עד שיגיע זמן המנחה.

(סדר היום - סדר סעודת שחרית בשבת)

כיון שיש לו חיות מרובה שינתו מרובה

אמרו חכמי הקבלה, ש׳ינה ב׳שבת ת׳ענוג ראשי תיבות שבת, וכתבו לישן בשבת גם ביום, ונראה לי לבאר איזה טעם הנראה לענ״ד, דהנה כתבו תלמידי הרב הקדוש מהר״פ מקאריין, בשם רבם הרב הקדוש הנ״ל זצוק״ל (מדרש פנחם ג, ז) שבכל הנבראים יש שינה, ואפילו מים ישינים, ואם לא יישנו יתקלקלו, רק שהמים יש להם חיות מעט ויישנים מעט וכו׳, והאדם שיש לו חיות מרובה על כל הנבראים, הוא ישן ביותר, כדי שיתחדש יותר וכו׳, ע״כ. ולפי זה תבין בימי החול אין לאדם חיות רק מנשמה אחת, על כן די לו בשינת הלילה, מה שאין כן בשבת יש לו חיות משתי נשמות, על כן צריך לישן בלילה וביום.

(בני יששכר - שבת מאמר י אות ו)

אסור לומר נישן כדי לעשות מלאכתינו בלילה

לא יאמר אדם נישן כדי שנעשה מלאכתנו במוצאי שבת, שאסור לומר למחר אעשה כך, ואפילו חפץ לכתוב תורה, מפני שמראה מה שישן ונח בשבת, שעושה בשביל החול, אלא יאמר ננוח, כי שבת היום.

(ספר חסידים - סי׳ רסו)

שבת בשבתו

עניני שבת בקודש בפרשת השבוע

כי תש״א, ר״ת א׳ת ש׳בתותי ת׳שמורו בזה יש לנו הרמת ראש, כי מכפר על כל החטאים

כי תשא את ראש בני ישראל לפקודיהם, במדרש אמר ר׳ אבהו אמר משה לפני הקב״ה **רבש״ע במה תרום את קרן ישראל אמר הקב״ה בכי תשא**, ונ״ל דהנה איתא בס׳ צמח ד׳ לצבי לפרש מה שאמר קין לפני הקב״ה גדול עוני מנשוא, ואמר השם יתברך הלא אם תטיב שא״ת עפ״י דאמרינן **כל השומר שבת כהלכתו אפילו עובד ע״ז כדור אנוש מוחלין לו**, **ע״כ אמר לו הקב״ה הלא אם אתה רוצה להיטיב שא״ת, ר״ת א׳ת ש׳בתותי ת׳שמורו, כי ש״ק מכפר על הכל** ע״ש, וזה שאמר משה רבינו ע״ה **רבש״ע אם ישראל יחטאו לפניך במה תשא את קרנם**, **א״ל בכי תש״א ור״ל הדבר תלוי בך אם תשא את ראשם ותזהירם על השבת, וזהו תש״א ר״ת ש׳בת א׳ם ת׳שמורו, או א׳ת ש׳בתותי ת׳שמורו**, וזהו לפקודיהם, ר״ל לחסרונם וגם הוא לשון חט, וזהו לפקודיהם היינו על כל חטאותם יתקן שמירת שבת, והבן.

(רביד הזהב)

להתענג על ה׳ בעסק התורה

לא ירבה יותר מדי

ומ״מ לא ירבה בו בשינה יותר מדאי, שלא יביאנו לידי ביטול תורה, שאפילו ת״ח שלומדים כל השבוע, שמצוה שיתענגו ביותר, אין הפירוש שיבלו כל היום בתענוגים, רק ימשכו יותר בתענוג משאר בני אדם.

(משנה ברורה – סי׳ רצ סק״ג)

לא יאריך בשינה

הלא זאת מודעת דשינה בשבת תענוג, ופירשו בו שני פירושים, א׳ דהוא כפשוטו ושכבת וערבה שנתך, ועוד לשון משנה, דלא ניתנו שבתות וימים טובים אלא לעסוק בתורה, והן אמת דרבינו האר״י זיע״א היה מקיים שתיהן, אך לא שיאריך בשוכבו זמן רב, כי אם למרבה שלש שעות ביום הקיץ, ושעה וחצי ביום החורף, ויש בזה שתי זמניות, יש מפרשים על שחרית, ויש מפרשים על הצהרים.

וראיתי בספר ילקוט ראובני פרשת ואתחנן, דכתב דבשבת טרודים השרים לקבל מזונות, כל אחד לאומה שלו, ואין קטרוג למעלה, ולכך שינה בשבת תענוג, דאין שטן ואין פגע רע, יעויין שם, ולפי זה גם בשלש ראשונות מותר לישן, ואפילו בשבת תשובה.

(כף החיים פאלאגי - סי׳ כט אות ט)

ש׳שנתם ב׳שבת ת׳ענוג

איתא בספה״ק לפרש הנוטריקון של שב״ת ש׳ינה ב׳שבת ת׳ענוג, דקאי על לימוד התורה, ושינה הוא מלשון ושננתם, דלימוד התורה הוא התענוג הגדול ביותר ביום השבת, ואיתא בדברי אליהו דפעם נשאל הגר״א ז״ל מדוע אינו מרבה לישון בשבת קודש, הלא איתא שינה בשבת תענוג, והשיב דכיון שקראו תענוג, אין ראוי להרבות בו, כדוגמת חוקי הטבע שבאכילת מרקחת שעשויה לתענוג, לא יאכל אדם ממנה הרבה, רק מלא כף קטנה, ה״ה לענין שינה בשבת.

(דברי אליהו, מווילנא - בראש הספר)

והשינה משובחת למי לתלמידי חכמים או להפועלים בימות החול

מצות עונג שבת גדולה עד מאד וכו', ובירושלמי אמרו במה מענגו, מר אמר בשינה ומר אמר בתלמוד תורה, ולא פליגי כאן בתלמיד כאן בבעל הבית, ופירשו בה רבותי, שהתלמיד מענגו בתלמוד תורה ובעל הבית בשינה.

ואני אומר הפך הדברים, שהתלמיד ששונה כל ימי השבוע מקיים בשבת עונג שינה, שלא יהא שכלו לואה יותר מדאי, אבל בעל הבית שמתעסק כל ימות החול בעסקיו, ראוי לו להתעסק מעט בשבת בתלמוד תורה דרך עונג, והוא שראיתי שם (ירושלמי שבת פט"ו ה"ג), לא ניתנו ימים טובים ושבתות אלא לעסוק בתורה, על ידי שהוא טריח בחול ואין לו פנאי, ניתנו לו ימים טובים ושבתות לעסוק בהם בדברי תורה.

(חדושי המאירי - שבת קיח:)

שלא לבטל השעות בשינה כלבד ח"ו

והאידנא רבים מעמי הארץ אחר שמלאו בטנם שוכבים על מטות שן וסרוחים על עריסותם, ואין בהם חפץ לקרות בתורת ה' עם שכבר נתפשטו כמה וכמה ספרי מוסר בלשון אשכנז גם ספר צאינה וראינה הכולל כמה וכמה מדרשים נחמדים וכמה דרושים מתוך הש"ס, ואעפ"י שבכל ימות השבוע ג"כ אינם קורים קצתם מתוך הטירדא והי' כאשר טרו"ד ופרק עולו, ואפי' בשבת שאין שם טירדא והרי הוא כאילו כל מלאכתו עשוי', אפ"ה התורה מושלכת אחר גוו, ואומרים דמצוה קא עבדי כי שבת נוטריקון ש'ינה ב'שבת ת'ענוג, ולא ידעי דלשון שניה משתמע לתרי אפי, משמע שינה כמשמעו שהוא לשון תנומה, ומשמע נמי לשון משנה, והרי יכול לכלכל דבריו במשפט לקיים שניהם, והתורה חוגרת שק ומבקשת עלבונה מאותן אנשים.

(נהג כצאן יוסף – אות לו)

טעימה

להשלים מאה ברכות

ירבה פירות ומגדים ומיני ריח, כדי להשלים מנין מאה ברכות.

(שו"ע - סי' רצ"ס"א)

שבת בשבתו

ענייני שבת בקודש בפרשת השבוע

להמשיך עליו תמיד מחשבות קדושות של שבת

לחשוב מחשבות לעשות בזהב ובכסף ובנחושת, דהנה צריך האדם לטהר מחשבותיו, בפרט בשבת צריך ליזהר בזה, ולכן נקרא הת"ח שבת, כי הוא תמיד במחשבות טהורות, **ולזה אנו מזכירין בכל יום היום יום וכו' בשבת, כדי להמשיך מחשבות קדושות מאור השבת**. וזה פירוש הכתוב '**לחשוב מחשבות**', דהיינו שיחשוב תמיד שימשיך על עצמו **מוח - שבת** מורה על תיבת מחשבות, [מחשבת היינו מוח שבת], ועי"ז יהי' כל עשיותיו לשם שמים, אפילו עניני משא ומתן שלו, וז"פ '**לעשות בזהב ובכסף ובנחושת**', מרומז על משא ומתן, וק"ל.

(אור לשמים)

הרה"ק רמ"מ הצמח צדיק מוויזניצא זצ"ל לא טעם שום פרי מלבד ביום השב"ק, ואף על פרי חדש שהי' אפשר לחדש בו דבר ולומר עוד ברכה והוא ברכת שהחיינו, לא נהג לומר זאת באמצע השבוע והי' מחכה על שב"ק, וטעמו בפיו "כי אין להנות מעוה"ז מלבד לכבוד שב"ק, וראוי להמתין גם עם ברכת שהחיינו עד שב"ק".

(אבן שתיה – מערכה ו פ"ד אות ה)

ירבה בפירות וכו'. לשון הש"ס במנחות (מג:) רב חייא בריה דרב אוייא בשבתא וביומי טבי טרח וממלי להו באספרמקי ומגדי. ומוכח דהיה זהיר להשתדל אף אם יהיה לו טורח בגופו וממונו וכדקאמר טרח וממלי להו. אמנם כיון דהזינן דבש"ס ייחס זה דוקא לרב חייא בריה דרב אויא ומשמע דהוא דוקא היה מצויין לטובה בהא מילתא. למדנו דלטרוח בזה הוא מדת חסידות.

(מחזיק ברכה - סימן רצ אות א)

איך אפשר לומר כן דלטרוח בזה הוי מידת חסידות מאחר דר"מ דהוא מארי דהאי דינא קאמר התם בש"ס חייב אדם לברך ק' ברכות בכל יום משמע דחיובא איכא וכ"פ ברמב"ם וטושו"ע, ובוודאי דגם שבת ויו"ט אתו מכללא דמאן אפקינהו מהאי חיובא וכיון דבשויו"ט בצרי להו כמה ברכות "וודאי מוכרח כל אדם לטרוח בגוף ובממון להשלים חיובו מעיקרא דדינא", דאקרקפתא דכולהו גברי רמי.

(פתח הדביר - ח"ג סי' רצ אות ג)

מאה ברכות

להשלים מאה ברכות

ירבה פירות ומגדים ומיני ריח, כדי להשלים מנין מאה ברכות.

(שו"ע - סי' רצ"ס"א)

כתב הרב אורחות יושר פ"י כשהולך לקנות צורכי שבת ראשית הכל יקנה בשמים לצורך שבת לברך בכל פעם להשלים הברכות וכו' עי"ע. וסימניך 'קח לך בשמים רא"ש' (שמות ל, כג) וקודם אותיות שב"ת הם רא"ש שם רמז כי קודם כל צורכי שבת קח לך בשמים ראש, הכל כדברי הרב ז"ל.

(נפש יתירה בשבת, פאלאגי - מערכת ש אות לא)

מה שושנה מתוקנת לשבתות וימים טובים כמ"ש הפוסקים להשלים מאה ברכות וכו'.

(עבודת ישראל – סוף פרשת אחרי)

להשלים המאה ברכות היה צריך להיות על שלחנו דברים המריחים, דהיינו פרי המריח, ועצי בשמים, ועשבי בשמים, ובפרט היה צריך להיות הדסים על השלחן.

(זכרון יהודה, מנהגי מהר"ם אש - מנהגי שב"ק דף כה ע"ב)

מביאים גרימזל"י להשלים מאה ברכות

נמצא כתוב בתשובות, דערב שבת לאחר שקידש על היין, היו מביאים גירמזל"י לפני רבינו קלונמוס ולפי הזקנים, והיו מברכים עליהם בורא מיני מזונות, ואחר כך ברכה אחת מעין ג', כדי להרבות ולהשלים מאה ברכות, ואח"כ היו אוכלים להם וצרכי הסעודה.

(אור זרוע - ח"ב אות ה)

ואחר שאכל ושתה כרצונו, יברך ברכת המזון מלה במלה ויזכיר בה של שבת, ויברך על היין אחר המזון ואפילו שאין דרכו בחול לברך על היין צריך לברך ביום השבת עליו מפני כבוד היום, וכדי להרבות בברכות כדי להשלים מאה ברכות.

(סדר היום - סדר קידוש של שבת)

ואף אם בירך בלא זימון, יברך על הכוס אחר ברכת המזון, כי מצוה להרבות בברכות בשבת כדי להשלים מאה ברכות.

(יסוד ושורש העבודה - שער ח פ"ו)

ישתדל לאכול פירות לפרקים בשבת קודש, כדי להשלים מאה ברכות.

(מורה באצבע, להחיד"א – סי' ד אות קסא)

בשבלי הלקט (סי' א) בשם גאון דמשלימין הברכות עשרים בשבת שקורין בתורה, ז' בשחרית, וג' במנחה, ומברך כל אחד אחת לפניה ואחת לאחריה, הרי עשרים ברכות, והמפטיר מברך שבע. וכ"כ בהג"מ פ"ז מהל' תפלה בשם רא"ם דברכות שמברכים הקוראים בתורה וברכות המפטיר עולים לשומעיהם לחשבון, וכ"כ הרא"ש בסו"פ הרואה ומשמע מדברי ההגהות שם דדוקא כששומעין אותן ועונין אחריהם אמן. ולי נראה דאפילו אם אומרים אותם בלחש כיון שהשומעים יודעים איזו ברכה הוא מברך ומכוונים לצאת בה ידי חובתם ועונין אחריהם יוצאים.

(כ"י - או"ח סימן מו)

האלף לך שלמה ומאתים לנוטרים את פריו

הראשונים פירשו 'האלף לך שלמה ומאתים לנוטרים את פריו', כי הנה בפרק כיסו הדם (חולין פג.) מוכח דשכר ברכה עשרה זהובים. ורבוואתא קמאי אסמכוה אקרא (במדבר ז, יד) 'כף' אחת עשרה זהב, 'כף' גימטריא 'ק', כל א' מק' ברכות עשרה זהב, ולפי זה ק' ברכות שכרן אלף זהובים.

וכאשר ביום שבת יש חסרון כ' ברכות, יש להשלימם בברכות על הפירות, כמ"ש במנחות (מג:) רב חייא בריה דרב אויא טרח וממלי להו באספרקי ומגדי. וזה רמז 'האלף לך שלמה' כלומר אלף זהובים לך המלך שלמה מלך שהשלום שלו, לתת לאיש המברך ק' ברכות בכל יום, וכי תימא שבת חסרים כ', לזה אמר ומאתים לנוטרים את פריו דמשלימם בפירות, עד כאן דברי הראשונים.

(נחל אשכול, להחיד"א - שיר השירים פ"ח אות יא)

היושבת בגנים חברים מקשיבים

ומהרה"ק הרבי ר' שמעלקא מניקלשבורג זצוק"ל מתאמרא, כי גם יש עוד תקנה אחרת 'היושבת' כנסת ישראל 'בגנים' בבתי כנסיות, כדאמרו ז"ל במדרש רבה (שם) בגנים אלו בתי כנסיות. 'חברים מקשיבים לקולך השמיעיני' שמכוונים לצאת בברכות ששומעים מחבריהם בשעה שעולים לקרות בתורה והם עונים 'אמן' גם בזה ממלאים מאה ברכות.

(תירוש ויצהר - סי' צח אות יד / שו"ת תשובה מאהבה - ח"ב סי' רלז)

ואפשר דמהאי טעמא נמי נצטוו ישראל לסעוד שלש סעודות בשבת, כדילפינן בגמרא (שבת קיז) מדכתיב תלתא היום בפרשת המן (שמות טז, כה) ויאמר משה אכלוהו היום כי שבת היום לה' היום לא תמצאהו בשדה. והוא כדי שיוכלו להשלים מאה ברכות ביום השבת.

(ברך משה - פרשת עקב)

שבת בשבתו

ענייני שבת, קודש בפרשת השבוע

משה רבינו מחזיר בכל שבת הכתרים של נעשה ונשמע

ומשה יקח את האהל, ופירש רש"י יקח לשון הווה וכו', ואפשר לומר שרומז על מה שדרשו חז"ל במסכת שבת (דף פח.) דאותן הכתרים שנאבדו מישראל על ידי אותו מעשה כולן זכה משה ונטל שנאמר ויתנצלו בני ישראל וסמיך ליה ומשה יקח את האהל, ואיתא באגרא דכלה פרשת ויקהל בשם החסד לאברהם **דבכל ערב שבת בלילה מחזיר משה הכתרים של ישראל להם**, עד כאן, ואפשר לומר שלזה קאמר יק"ח לשון הווה שהיא ענין תמידי, דבכל ערב שבת מחזיר להם לישראל ואחר שבת נוטל מהם, הבן.

(בית אשר)

קדושת העינים בשבת

מידי הרהור לא יצא

איש אמו ואביו תראו וגו' (ויקרא יט, ג), טעם סמיכות מצוה זו לקדושים תהיו (שם ב), עי' באור החיים כי כל המטמא עצמו בעריות מבזה כבוד אביו ואמו, שיאמרו ארור שזה ילד וכו', עי' עליו. ועפי דרכו נ"ל סיפא דקרא, ואת שבתותי תשמורו, כי בחול טרודים ומשכחת עון, משא"כ בשבת קודש שמתאספים ומטיילים בעוה"ר וכו', ואף שלא יתכן אז מעשה העבירה בפרסום, מכל מקום מידי הרהור לא יצא, ואף שאינו מתיירא מפני הדין שלמטה שאינו יודע מחשבה, לזה אמר אני ה', החוקר לב ובוחן כליות וחופש כל חדרי בטן, ויתפשו במזימות זו חשבו, אף שאומות העולם עוסקין הכל בהבל, לזה אמר אלקיכם, ר"ל דיינכם כמו שפירש"י במקום אחר, ורק אתכם ידעתי וגו'.

(ישמח משה - פ' קדושים)

השבת ניתנה ללימוד התורה וח"ו שטייל בשוקים וברחובות

איתא בירושלמי (שבת פט"ו ה"ג, הובא בב"י סימן רפח), לא ניתנו שבתות וימים טובים לישראל אלא כדי לעסוק בהם בתורה, מפני שכל יומות החול הם טרודים במלאכתם, ואין להם פנאי לעסוק בה בקביעות, ובשבת הם פנויים ממלאכה, ויכולים לעסוק בה כראוי. לפיכך אסור לו לפנות עצמו מדברי תורה, ולקבוע סעודתו, בשעה שדורשין בבית המדרש דברי תורה ברבים, אלא יקדים אותה או יאחר אותה.

וזהו תוכחת מגולה, לאותן האנשים שמטיילין בעת ההיא בשוקים וברחובות, כי אפילו סעודת שבת שהיא מצוה, אסור אז מפני בטול תורה, וכל שכן לטייל ולהרבות אז בשיחה בטלה שאסור.

(משנה ברורה - סי' רצ סק"ז)

אל תשמע לדברי היצר הרוצה לאבד נפשך, אחר שמצוה לענג שבת, ואם כן ילך ויטייל כי הוא לו לעונג וכו'. מצות עונג שבת שיענג גופו במאכל ובמשתה ומעט שינה, ובזה הכל שוין. אבל הטיול ולדבר דברים של מה בכך אין זה עונג של מצוה רק של הוללות. ומכל שכן לבעלי אומנות וסוחרים העוסקים כל ימי השבוע בפרנסה, להם לא ניתן השבת רק לאכול ולשתות מעט ולעסוק כל היום בתורה, כי זה הוא חייו והעונג הגדול לנשמתו ומה יתרון לעונג גופו, אם רוחו ונשמתו הם לעולם ביגון ואנחה. ולכן על כל פנים יענג נשמתו בשבת ויום טוב בתורה ומצוות.

(זכרי תורת משה - סימן ו)

יש פחיתות ובזיון אם מטייל בשבת מקום שיש עירוב דשכיחי ביה רבים והוא בלי כיסוי הראש, כלומר שאינו נושא אלא הכובע הקטן שתחת הכובע העליון, וכן אם הוא בלי סרבל הוי בזיון ואיכא זילותא דשבתא.

(מאמר מרדכי, כרמי – סי' שא סק"ג)

להעיר אוזן לשמוע כלימודים

הבטלה מביאה לידי זימה, ובפרט בימים הקדושים שבתות ויו"ט וכדומה, אוכלים ושותים ושמחים בשמחת בטנם המלאה לה, והולכים לטייל בשווקים וברחובות בחורים וגם בתולות, ויבוא גם השטן בתוכם, כאשר הזהרתי אתכם כבר והוכרז אמש בבית הכנסת, לבל ישמע עוד כן משום איש הישראלי, וענוש יענשו הוא ומחזיקיו, שבו איש תחתיו אל יצא איש ממקומו ביום השבת, וכי לא די לנו צרה בשעתה, להיות נע ונד כל ימי השבוע בין שונאינו, לבקש לנו לחם מעט ואגורת כסף אחת, כי אם גם ביום שבת קודש לא תמצא נפשנו מנוח מעט מעיפתה, לעיין בחומש בלשון אשכנז או בשארי ספרים, או להעיר אזן לשמוע כלימודים מלומדיהם, העל כל זאת לא יפקוד ה' וימהר ויחיש עת פדיון.

(דרשות חתם סופר - ח"ג עמוד עו)

שלא לשחוק בכדור

מכאן נראה כי אז לא היה דרכן של ישראל ללכת בשבת ויום טוב אל הקאפ"ע הויז לשתות קאפ"ע שנתבשל אז גם בשביל כל הבאים, ולא לשחוק בכדור, מדלא קטרג המן על זה, ולא כמו שיש באיזהו מקומן אנשים חטאים בענין זה, ושומר נפשו ירחק מהם ומהמונם ולא יאבה ללכת עמהם.

(ויטב פנים - דורש טוב אות כא פ"ה)

טהורים יירשוה ויקדשוה / מעשי צדיקים

והשינה משובחת בסוד קדושים

ביום שב"ק אחר סעודת שחרית הי' רבינו הק' מצאנז במטה לישן לכבוד ש"ק, והי' פושט מלבושיו ומנעליו אפי כשלא הי' עוד שהות לישן רק ה' מינוטין, ואח"כ הי מתעורר בקול רעש ולבש עצמו ורץ לביהמ"ד לתפילת המנחה.

(דרכי חיים - סדר התנהגות אות עב)

שמעתי מפי קדשו של הרה"צ רבי אליעזר מקאמארנא בנו של הרה"צ רבי אייזיק מקאמארנא, שאחר הסתלקות אביו הקדוש נסע לק"ק צאנז לקבל פני הרה"ק, וכאשר בא לפני הרה"ק עמד ונתן לו שלום, ואמר לו 'מחותן, איר ווייסט דאך אודאי אז איך בין געווען מיט אייער טאטען ז"ל אוהבים נאמנים'. ובשבת אחר הסעודה אחז אותי בידי ואמר 'מחותן קומט מיט מיר טרינקען אין גלעזיל ביער', ואז היה זייגער 3 קודם תפלת מנחה, אך מה היה לי לעשות, והלכנו אל החדר שלו המשמש נתן על השלחן איזה צלוחית עם ביער הטוב שהוא חזק מאוד כמו יין שרף, ואני לא שתיתי רק כחצי הכוס, אך הרה"ק שתה שני צלוחית ושערתי בדעתי שמן הביער ששתה הרה"ק יכול אדם להיות שיכור, ואני ראיתי שהזמן קצר לתפלת המנחה, ועוד היה צריך לי להכין עצמי לתפלה, ואמר הרה"ק: עתה אלך לישן לכבוד שבת, ואני הלכתי להכין עצמי קודם התפלה, והיה בערך מינוט 10 מינוט מעת אשר עזבתי את הרה"ק, כאשר באתי אל ביהמ"ד שמעתי שהרה"ק כבר צועק 'אשרי יושבי ביתך' והספיק לישן ולהכין את עצמו להתפלל בעשרה מינוטן.

(מראה אש - עמוד מב אות מו)

שינה מביא שינה

שמעתי ממורי הגה"צ מפאיע הי"ד, שהרה"ק מגאראיץ זי"ע, היה מוכיח ומגנה את אלו שמבלים את כל יום השבת בשינה, במקום שיעסקו בתורה ובעבודת השי"ת, ופעם אחת אמר בדרך צחות: הנה בעל הבית כפרי, דאוועגט אפ קבלת שבת פריה, און עסט אפ פריה, און לייגט זיך שלאפן פריה, ער שלאפט זער אויס און שטייט אויף פריה, דאוועגט אפ איינס צוויי און עסט אפ פריה, און לייגט זיך ווייטער שלאפן, עס קומט שלש סעודות עסט ער ווייטער אפ, און לייגט זיך ווייטער שלאפן.

סיים הרה"ק, איז מיר שוין א וואונדער, ווייל די וועלט זאגט דאך 'אז איין שלאף ברענגט דעם צווייטן שלאף', וואונדערט מיר אז עס קומט זונטיג און דער באלעבאס, פאלט נישט אויף די נאז פאר מידעקייט.

(נפלאים מעשיך - עמוד קסג)

פירות לכבוד שבת

שמעתי מכ"ק מרן רבינו בעל ברך משה זללה"ה, דקי"ל (פסחים קה.) כבוד יום עדיף מכבוד לילה. ובב"י (או"ח סי' רסג) בשם המדרש, כל מילי דשבת כפול, שני כבשים, מזמור שיר ליום השבת, לחם משנה, זכור ושמור, עי"ש. לכן אצל רבוה"ק עצי התמרים זי"ע בעת הקידושא רבא והמזונות, הגישו גם שני מיני דגים, דגים מתוקים ודגים חמוצים, וגם ב' מיני פשטידא, וגם מיני פירות להשלים מאה ברכות, וכ"ק מרן רבינו בעל דברי יואל זי"ע אכל גם בורא פרי האדמה. והנה בימים ההם (במדינות איירופא) לא היה אפשר להשיג פירות בימות החורף, ועל כן בסוף ימי הקי"ץ היו מטמינים את הפירות בתוך הבאר כדי שיוכל להשאר על כל ימות החורף, וזה נקרא איינגעמאכט"ס, והיו טועמים מהם בכל שבת.

(רשימות ושמועות)

טעימת פירות

הרה"צ מו"ה איציק'ל מפשעווארסק זי"ע, בשבת קודש אחה"צ, אחר שעומד ממשכבו, כדרכו בקודש להניח עצמו לישן אחר אכילת שבת קודש, נוהג לברך על פירות שמכינים לפניו, ואז מחלק קצת למי שהוא שם בחדר, ושמעתי שאמר פעם אחת: שכל השבוע בימות החול, יכול להיות פירות על השולחן ולא יאכלם כלל, אבל בשבת קודש אז הוא אוכל קצת.

(שיח יצחק, פשעווארסק - עמוד פח)

וְלְאָשֵׁר אָמַר בָּרוּךְ מִבָּנִים אָשֵׁר

תודה וקול זמרה

מריחוק מקום וקירוב לב, נישא ונשגר ברכת מזל טוב, קדם מעלת כבוד ידידינו היקר והנעלה, מופלג בכל מידה ומעלה, ברוך הכשרון, בהכשר ויתרון, יומם ולילה לא ישבות למענינו, להרבות פעלים לכל קדשינו, ידיד נאמן למוסדותינו וקהילתינו, מגדיל עשות בהתמסרות עצומה ונאמנה למענינו

העסקן היקר והנעלה, נחמד למטה ואהוב למעלה

מוה"ר ישעי' אשר זעליג אייזנבאך הי"ו

אבן יקר ומרגליות בעיה"ק בית שמש יצ"ו
וממייסדי המוסד הק' 'מעלה' להתפתחות וקידום הילד, בעיה"ק ירושלים ת"ו

לרגל שמחת הולדת בנו ני"ו למזל טוב

מעומק לבבינו, נביע ברכותינו, ותערב לה' עתירתינו, שיושפע לו שובע שמחות וכל טבוון וקשוט זרעא חייא וקיימא דלא יפסוק מפתגמי אורייתא, מתוך רב אושר ועושר בחדא מחתא, כאוות נפשו לא ימושו מפיך ומפי זרעך, אך טוב וחסד תמיד ירדפוך, כל ימי חייך, וישלם ה' פעלך, בכל טוב

החותמים למען שמו ברגשי שמחה והערכה

מערכת "קול התאחדותינו" בארה"ב | מערכת "קול התאחדותינו" בארה"ק

לעילוי נשמת

הרבני החסיד הנכבד רודצו"ח

הרה"ח ר' אברהם שלאגער ז"ל

בן הרה"ח ר' אהרן משה יודא ז"ל

נלב"ע כ"ד אדר א'

הונצח ע"י בנו ידידינו הרבני הנגיד הנכבד רודצו"ח

מוה"ר **אהרן משה שלאגער** הי"ו

מראשי ונכבדי קהילתינו הק' בוויליאמסבורג יע"א

משולחן מלכים

שיחות קודש שנשמעו מפי כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

שיחה עם הגה"צ ר' שמואל חיים הלבערשטאם שליט"א

אב"ד קשאנוב

אצל ביקור בבית בנו הגה"צ ר' מאיר הלבערשטאם שליט"א

רב דקהל בית דוד קשאנוב, ומו"ץ בבית מדרשינו 'בנין בראך' וויליאמסבורג יצ"ו

לרגל שמחת נישואי בתו הכלה תחי'

יום ג' פרשת וישלח תשפ"ד לפ"ק

רבינו בירך את הרה"ג מקשאנוב בברכת מזל טוב לרגל שמחת נישואי בתו, וגם קידם בברכה את פני אביו הרה"צ ר' שמואל חיים שליט"א אב"ד קשאנוב ושאל בשלומו

רבינו: וואס מאכט איר אין בריאות, כ'האב געהערט אז מ'איז אדורך עפעס שווערי קייטן.

אבד"ק קשאנוב: איך זעה דער רבי האלט אן אויג, אפילו כ'האב מיך נישט אזוי לעצטנס מזכיר געווען.

רבינו: מ'דארף זיין געזונט.

אבד"ק קשאנוב פירט לרבינו את כל מה שעבר בעניני בריאות ודרכי הרפואות שעשו לתועלת בס"ד

ואמר: מיין זיידע ז"ל פלעגט דערציילן,[1] אז צום הייליגן דברי חיים איז געקומען איינער מיט א לונגען קראנקהייט, און דער צאנזער רב האט געזאגט אז ער זאל טרונקען שווארצע קאווע, און שווארצע קאווע איז געווען פאר דעם אזוי ווי מ'זאגט אין אמעריקא 'פויזענט' [סם המות], און ווי קען זיין מ'זאל אים הייסן טרינקן שווארצע קאווע? אבער אזוי האט ער געזאגט. און ס'איז געקומען א צווייטער מיט אזא פראבלעם און האט אויך געוואלט דאס טרינקן, האט ער געזאגט פאר'ן צאנזער רב, כ'האב געהערט אז דער אין דער איז יעצט געווען ביים רבי'ן און דער רבי האט אים געזאגט אזוי, האט דער דברי חיים געזאגט, חלילה חלילה נישט אנרירן אפילו...

רבינו: איך האב אזוי געהערט א ענליכע מעשה, אז איינער איז געקומען קיין צאנז און האט זיך מזכיר געווען אז ער ליידט זייער שטארק אויף די לונגען, האט דער דברי חיים איהם געהייסן ער זאל רייכערן, און ער האט איהם געזאגט אזא אויסדרוק 'ערייכערט פלייש האלט לאנג', און אפילו יעדער האט געוואוסט אז רייכערן שאדט זייער שטארק פאר איהם ווייל ער ליידט אויף די לונגען, אבער אז דער צאנזער רב היימט האט ער געפאלגט, און ער איז טאקע געזונט געווארן.

האט זיך געמאכט א מעשה, אז נאך א איד וואס האט אויך געליטן אויף די לונגען איז געקומען קיין צאנז, און דער דברי חיים איז דעמאלטס נישט געווען אינדערהיים, האט מען איהם געזאגט אז נישט לאנג צוריק איז געווען דא אזא חולה, און דער רב האט איהם געהייסן רייכערן 'ווייל ערייכערט פלייש האלט לאנג', האט ער אזא סגולה, האט דער איד אויך אנגעהויבן צו רייכערן, און ער האט זיך צוהיסט און איז געווארן מסוכן.

און צוויי שן איז דער צאנזער רב אהיים געקומען, האט מען איהם דערציילט אז ס'איז דא א חולה מסוכן, ובין הדברים האט מען איהם געזאגט אז דא אין צאנז איז איהם ערגער געווארן, פרעגט דער דברי חיים, פארוואס איז איהם דא

---

1 ה"ה כ"ק הגה"צ ר' דוד'ל הלבערשטאם ז"ל האדמו"ר מקשאנוב וויליאמסבורג יצ"ו, הי' בא"ב להרה"ק רבי דוד'ל מקשאנוב ז"ל בנו של מרן קוה"ק בעל דברי חיים מצאנז ז"ל, נסתלק ביום י"א לחודש תמוז תשמ"ו לפ"ק.

ערגער געווארן? האט מען איהם געענטפערט, אז ווייל ער האט געריכטערט איז ערגער געווארן זיין מצב, האט זיך דער דברי חיים צובייזערט, אוז ער האט געזאגט, ווייסט ער דען נישט אז רייכערן שאדט פאר איהם, ווי קען זיין אז ער האט נישט קיין אחריות אויף זיך? ער האט זיך אזוי שטארק צו בייזערט. דערנאך האט מען געזאגט פארן דברי חיים, רבי, דער איד איז דאך מסוכן, ער דארף א ישועה, האט דער צאנזער רב געזאגט, אזוי?, נו ער זאל גיין רייכערן, ווייל געריכטערט פלייש האלט לאנג, אוז איז טאקע געגאנגען רייכערן אוז איז געזונט געווארן.

ווען דער דברי חיים האט גהיים רייכערן דעמאלטס האט דאס גענוצט...[2]

אבד"ק קשאנוב: צדיק גוזר והקב"ה מקיים.

*

אבד"ק קשאנוב: כ'האב געווואלט פרעגן דעם רבי'ן, וואס האט דער פעטער (רבינו הדברי יואל ז"ל) געהאלטן לגבי קינדער צי זיי קענען גיין מיט קורצע ערמל?

רבינו: ביי גאנץ קליינע קינדער האט מען נישט אזוי מקפיד געווען...

---

2 ויש לציין שכס' נפלאים מעשיך (ה"א) מובא בשם הגה"צ מפאיע הי"ד, שהרה"ג רבי ישראל מאיר פריעדמאן ז"ל [שהיה הדומ"ץ בבית מדרשו של הרה"ק רבי אברהם שלו' מסטראפקוב ז"ל כשהתגורר בעיר קאשוי והוא היה מבוגר מהרה"ק מסטראפקוב בהרבה שנים] כשהיה אברך צעיר לימים נתגלה מחלה קשה בריאותיו רח"ל והיה מסוכן מאוד, ונסע להרה"ק מצאנז ז"ל להתברך מפיו הק', והרה"ק אמר לו שיעשן בלילקע 'ווייל געריכטערט פלייש האלט זיך לאנג', וכן עשה ואכן נתרפא ממחלתו, והתגורר בקאשוי כשהיה זקן מופלג והיה מעשן הרבה, וחי עד המלחמה ונהרג בימי הזעם, ויהי לפלא.

ועיי' בס' חמדה גנוזה (ה"א) שהרה"ק מצאנז ציוה לא' מנכדיו לעשן ואמר לו בשם הרה"ק מלובלין ז"ל שעישון הוא מסוגל לבטל מחשבות זרות.

אגב, יש לציין עבודתו הגדולה של הרה"ק מצאנז בעישון הלולקע, ועיי' בס' נפלאים מעשיך (ה"א) בשם הגה"צ מפאיע הי"ד שבידוע היה הרה"ק מצאנז זי"ע מעשן בלולקע ציבעך לעתים תכופות, והיה אז שורה בדביקות עילאה, ופע"א אמר להגבאי ר' משה יהושע ע"ה שיביא לו את הלולקע לעשן, ולא היה בו סממי טאבאק כלל, והרה"ק התחיל לעשן ויצא ממנו עשן כעשן הכבשן, וראו בעליל שהוא מעשן קטורת.

ויש לציין שכס' פי צדיק (עמ' רמ"ה) מביא שהרה"ק מצאנז היה לו לולקע מיוחד לעשן בו בשעה שהלך לביה"כ, ולא לקח הלולקע שהיה מעשן בביתו, וכן היה לו בגדים מיוחדים.

ועיי' בס' בינת אברהם (מהגאון רבי יששכר דוב לייכטאג ז"ל) שראה איך שהרה"ק נפל בדביקות עצומה בעת עישון הלולקע, ושרף את עורפו עד שהעלה אבעבועות באופן מבהיל, עיי"ש.

אבד"ק קשאנוב: כ'פרעג דאם וועגן דעם ווייל כ'האב געהערט זייער אן אינטערסאנטע זאך, כ'בין אמאל געפארן אויף מקומות הקדושים אין אייראפע, און רבי נתן יוסף מייזעלס איז אויך געפארן,[3] און אז ער האט געהאט א היימישן אינטערוועגנס האבן מיר זייער אפאך פארברענגט, אמאל בתוך הדברים זאג איך אים אז איך האב פאר אים אן אינטערסאנטע מעשה, זאגט ער אדרבה, האב איך געזאגט אז מיין טאטע ז"ל (הרה"צ ר' שרגא זאב פייוויל הלבערשטאם ז"ל מקשאנוב) פלעגט צו פארן אלעמאל געשעפטליך וועגן דיאמאנטן קיין אייראפע, און ער האט אלין געזהען צו זיין א שבת ביי רבי איציק'ל ז"ל (כ"ק האדמו"ר מפשעווארסק ז"ל), האט ער איינמאל מיטגענומען מיין יונגערער ברודער (הר"ר ברוך אברהם שליט"א מקשאנוב) און רבי איציק'ל האט דעמאלטס דערציילט צוויי ענינים פון קשאנוב, כ'וויל נישט יעצט מאריך זיין, אבער איינם פון די צוויי וואס ער האט דערציילט איז געווען, אז ווען דער קשאנובער זיידע (הרה"ק רבי דוד'ל קשאנובער בנו של מרן הדברי חיים ז"ל) איז געווען אויף קור אין קרעניץ, און זיין פאטער (הרה"צ ר' נפתלי אלימלך געווירצמאן ז"ל) איז דארט ארויף געגאנגען צו אים, און האט געזאגט אז ער וויל פרעגן דעם רבי'ן א שאלה, אז זיין יונגל (ה"ה כ"ק ר' איציקל מפשעווארסק ז"ל) וויל זיך וואשן די הענט על נטילת ידים, און ער האלט אז ער איז נאך א קליין יונגל און ער דארף נישט, האט דער קשאנובער זיידע געפרעגט, יונגעלע, דו לערנסט שוין גמרא? האט ער געזאגט ניין, האט ער געזאגט אז מ'לערנט נאכנישט קיין גמרא דארף מען נישט.

איז ערשטנס, דער טאטע האט דעמאלטס געזאגט אויפן פלאץ, אז דאס איז א לימוד זכות אויף אידן וואס וואשן זיך נישט.... דאס איז ערשטנס.

אבער צווייטנס זאגט ער מיר, כ'האב א גרויסע הנאה אז דו דערציילסט מיר די מעשה, ס'איז אינטערסאנטע מ'זעהט ווי ריכטיגע צדיקים האבן געהאט דעם זעלבן וועג, פרעג איך אים וואס מיינט איר? זאגט ער, וועג אונז האבן מיר אנגעפאנגען דא אין די תלמוד תורה איז געווען אזעלכע וואס זענען געקומען מיט א טענה וואס הייסט מ'נייט מיט קורצע ערמל און מ'לערנט אזוי מיט קינדער? האט ער געזאגט אז ווי וויט ער וויסט האט מען נישט מקפיד געווען

---

3 ה"ה הגה"צ אבד"ק אבני שלמה ז"ל, מ. אב"ד קהלתינו הק' ב'לאנדאן יצ"ו, שעמד לימין רביה"ק ז"ל רבות בשנים בראשות הישיבה והמוסדות הק', ומנאמני רביה"ק ז"ל בעניני הכלל.

ביי קליינע קינדער דערויף, וואס הייסט? איז ער אריין געגאנגען צום רביץ, און מיניה וביה האט אים דער רבי געזאגט, הער מיך צו, דער כלל זאל זיין משניות לערנען, ביז משניות לאזט מען זיי אזוי, נאך משניות זאל מען שוין נישט גיין אזוי, ממש ווארט ביי ווארט.[4]

רבינו: טאקע זייער אינטערסאנט.

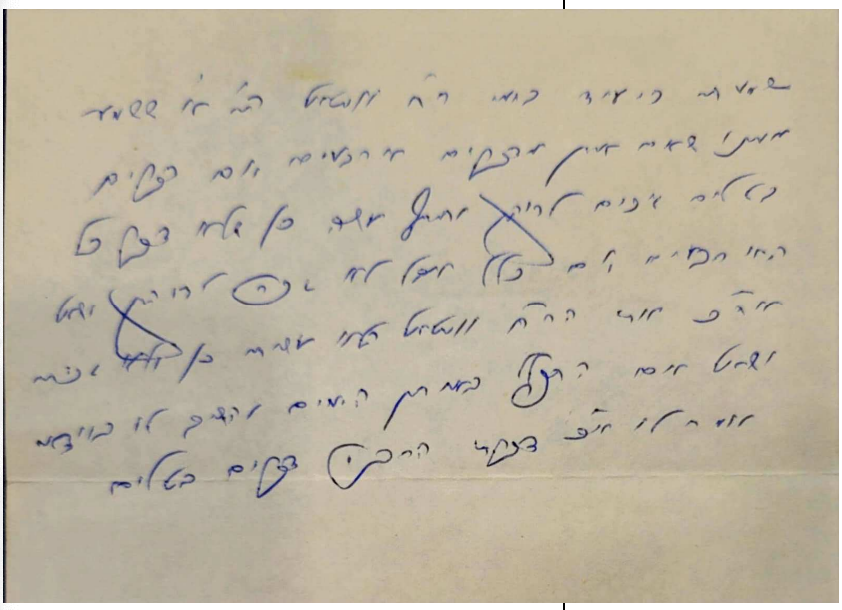
*

הגה"צ ר' מאיר האלבערשטאם שליט"א רב קהל בית דוד דקשאנוב וומסב"נ: אונז האבן מיר דא א כתב יד פונעם רביץ ז"ל, ס'איז געווען עפעס א תקופה וואס דער רבי ז"ל האט נישט געקענט רעדן.

רבינו: יא, ס'איז געווען ערגעץ זומער צייט תשי"ח, ער האט געהאט אן אנטצינדונג אויף די שטום בענדער, האט ער יענע פאר וואכן נאר געשריבן, אלעם וואס ער האט געוואלט האט ער משיב געווען בכתב.

הגר"מ: יא, און מיין זיידע רבי דוד'ל, מיין טאטנ'ס זיידע, איז געווען ביים רבי'ן און ער האט פארציילט אז ס'איז דא ביי אונז א בריוו פון רבי דוד'ל קשאנוב'ער, ווי ער שרייבט פאר זיין איניקל רבי ברוך,[5] מיין זיידע רבי דודל'ס טאטע, אז איך הער אז דו פאסט שובבי"ם, ס'איז מקובל אצלינו פונעם ראפשיצער רב אז איין טאג אהן דברים בטלים איז חשוב יותר מתענית, דער רבי האט נישט געטארט רעדן, האט ער צוריק געשריבן אזוי אינטערעסאנט.

רבינו עיין בתוך הכתב

הגר"מ: ס'איז שווער אויסצולייענען, כ'וועל עם פאהרליינען:

"שמעתי כי עוד בימי רבי חיים וויטאל היה אחד ששמע ממנו שאם אין מדברים ארבעים יום דברים בטלים זוכים לרוח הקודש,[6] ותיכף עשה כן שלא דיבר כל הארבעים יום כלל, אבל לא זכה לרוח הקודש, ושאל אחר כך את הר"ר חיים וויטאל הלא עשיתי כן ולא זכיתי, ושאל אם התפלל באותן חימים, וחשיב לו בוודאי, אמר לו אם כן דיברת הרבה דברים בטלים...".

---

4 ויש לציין שבספר זכור לדוד (ספר הזכרון על הרה"ג רבי דוד פרעסקל זצ"ל עמ' של"ח) הובא שפעם אמר החזון איש ז"ל, וכי פלא יש בדבר שבזמנינו אין נתגדלים גדולי תורה אמתיים וכמו בדורות שעברו, אלא מכיון שהיום הקטנים מלובשים במכנסיים קצרים ושרוולים קצרים, [ולשיטתו בקובץ אגרות (ח"א סוף אות ד) שכתב דלמעלה מפרק הזרוע של יד עיין פמ"ג (סימן ד' א"א סק"ז) זרוע מקרי עד קובד"י עלנבוג"ן, ע"כ בכלל מקום מכוסה, אף שרבו מגולי כל היד בטלה דעתם ע"כ], ומועדים הם ליגע במקומות המכוסים שבגוף, וכי יכול לגדול מהם גדולי תורה, ועיין בשו"ע (סימן ד' סי"ח) ומי שלא נטל אם תלמיד חכם הוא תלמודו משתכח וכו' ע"כ.

ועיי' בס' מעשה אי"ש (עמ' קע"ג) בן תורה לפני גיל בר מצוה היה לומד עם החזו"א, והיות והלכו אז בחולצות עם שרוולים קצרים נגע הנער בידו למעלה מן הזרוע, אמר לו החזו"א, לך תרחוץ ידים, הדבר חזר על עצמו כמה וכמה פעמים, ואמר לו החזו"א מבקש אני ממך יותר אל תבוא אלי עם שרוולים קצרים, חכמתו מסתלקת ממנו אתה לא מפחד?...

כמו כן מספר הרה"ג רבי אריה שכטר ז"ל בפעם הראשונה שבאתי עם אבי הר"ר יעקב ז"ל אל החזו"א, וכדרך הילדים בימים ההם הלכתי עם מכנסיים קצרות ושרוולים קצרים, אמר לאבי שילביש לי מכנסיים יותר ארוכים ושרוולים יותר ארוכים.

5 כ"ק רבי ברוך הלבערשטאם ז"ל אבד"ק קשאנוב, בן הגה"ק רבי משה ז"ל בנו של הרה"ק רבי דוד'ל קשאנוב'ער ז"ל, נלב"ע ממחרת יוה"כ תרע"ו לפ"ק.

6 עיי' בד' מהרח"ו בשער רוח הקודש (עמוד לז) שכתב שם: והר"ש אוזידא אמר לי ששמע ממורי שמי שישב מ' יום רצופים בלתי דיבור של חול, ישיג חכמה והשגה, ע"ש.

אבד"ק קשאנוב: ווייל ער האט געדאוועט בלא כוונה... דער רבי וויסט דאך אז דער טאטע איז געווען א קלוגער איד, און ער האט באלד געמוזט די צעטלעך....., דאם וואס דער רבי האט געשריבן.

*

אבד"ק קשאנוב: כ'וויל איין זאך פרעגן, יעצט זומער וועז כ'בין געווען אויף מקומות הקדושים, איז דאם געווען די צייט וועז מיין קרוב ר' יעקב יוסף (הגה"צ אבד"ק בית חיים יהושע שליט"א) איז אדורך א שווערע תקופה,[7] ער האט נישט אזוי גוט געפילט, האט מיך ר' חיים יהושע (בנו אבד"ק ויואל משה מאנסי) אהנגערופן, האב איך אים געזאגט אז כ'בין פונקט יעצט אין קשאנוב, זאגט ער אין קשאנוב בעט ער מיך ספעציעל אז כ'זאל זיין פאטער מזכיר זיין, האט ער מיר געזאגט כ'בין עטליכע מאל געווען מיטן שווער (רביה"ק הברך משה ז"ל) צוזאמען אין קשאנוב, און ווי אזוי ער האט פארפירט ביים ציון אין קשאנוב האט מען נישט געזעהן ביי די אנדערע צאנזער קינדער, ער האט זיך ארויף געווארפן אויף די מציבה, און דאם האט ער אין ערגעץ נישט געטוהן.

רבינו: דער שינאווער רב האט געזאגט מיין ברודער דער קשאנובער רב איז דער צדיק הדור, כ'וואלט געדארפט פאהרן צו אים.[8]

אבד"ק קשאנוב: איך וויל זאגן אן ענליכע זאך, דער זיידע מיינער (כ"ק הגה"צ רבי דוד"ל הלבעשטאם ז"ל מקשאנוב) פלעגט צו זאגן אז דער שינאווער רב פלעגט איין מאל א יאר פאהרן קיין קשאנוב, קשאנוב איז געווען זייער א בעל בתי'שער שטאט, איז איין שבת האט ער אויסגענוצט צו פארן וויל מ'האט אים צוזאם געשטעלט געלט. ער פלעגט אבער אלין בלייבן אויף א צווייטן שבת, האט ער געזאגט, דאם וואס א איד איז מחויב צו זיין ביי א רבי'ן כאטשיג איינמאל א יאר דאם בין איך יוצא מיט דעם וואס איך בלייב דעם צווייטן שבת.

רבינו: ער איז געווען א געוואלדיגער מתמיד, אזוי זאגט מען אויפן קשאנובער רב.[9]

מ'האט געזאגט אויפן קשאנובער רב, ער האט זיך אראפ געלייגט שלאפן, און וועז ער האט זיך אויפגעכאפטאפילו נאך א קורצע צייט, האט ער זיך שוין מער נישט צוריק געלייגט, אז ער האט זיך אויפגעכאפט איז ער שוין אויפגעשטאנען און געגאנגען לערנען, ער האט געזאגט אז מ'כאפט זיך אויף לייגט מען זיך שוין נישט צוריק, נישט קיין חילוק ווי שנעל ער האט זיך דערוועקט.

הגר"מ: ס'איז געווען דער סדר אין סיגוט אז מ'האט זיך אזוי אראפ געלייגט (באופן השתטחות) אויף די מצבות פון צדיקים?

רבינו: יא, אזוי האט מען געטוהן.

הגר"מ: וואס איז געווען דער כלל ביי וועמען יא און ביי וועם נישט?

רבינו: ס'איז נישט געווען קיין כלל אין דעם.

אבד"ק קשאנוב: כ'מיין אז ביי די זאכן וואס קומען מיט כללים דאם טוינ שוין נישט...

א' הנוכחים: ס'איז נישט געווען נאר ביי די זיידעם?

רבינו: יא, ביי די זיידעם האט מען געווענליך אזוי געטוהן, אבער ס'איז נישטא קיין כלל אין דעם.

הגר"מ: ס'האט זיך געוואנדן לפי המצב. ס'איז דא אזא זאך אז אינעם ערשטן יאר פון וועז דער צדיק איז נסתלק

---

7 הגה"צ אבד"ק בית חיים יהושע שליט"א הוא בנו של כ"ק הגה"צ רבי חיים יהושע הלבערשטאם ז"ל בנו השלישי של הגה"ק בעל קדושת ציון מבאבוב ז"ל והתן כ"ק רבי ברוך הלבערשטאם ז"ל אבד"ק קשאנוב.

8 עיי' בס' דרכי דוד (עמ' ו) שהרה"ק משינאווא אמר שאם היה אחיו "א רבי פון רב"ס (רבי גם לאדמורים)" היה נוסע אליו בתור חסיד. כ"כ מביא שם שהרה"ק משינאווא היה רגיל לנסוע לעיר קשאנוב בכל שנה לשני שבתות, ובשבת הראשונה ערך השולחן הטהור לעצמו, ובשבת השניה היה הולך לעריכת השולחן של אחיו הק', והיה אומר כל אחד צריך לקחת רבי לעצמו, "און איך נעם מיין ברודער", ע"ש.

9 עיי' בס' כל הכתוב לחיים (עמ' קע"ג) שמביא מענין התמדתו של הרה"ק מקשאנוב וכותב: שמעתי מכקזמו"ר הגאון מהר"ש זצ"ל מראדמישלא שאמר שהרה"ק מקשאנוב היה מתמיד גדול כל ימיו, שלמד ח"י שעות במעל"ע, ומצאתי ממנו רק תשובה קטנה בשו"ת כנף רננה (האו"ח סי' כ"ו)... עיי"ש.

ויש לציין מה שכתוב בס' כל הכתוב לחיים (עמ' קצ"ד) שמביא תולדות הגה"ק מקשאנוב שנרשם ע"י נכדו ראש ישיבת טשעבין רב"ש שניאורסאהן ז"ל, וז"ל: אא"ז זצ"ל היה נועם הליכות ודיבורו היה תמיד בנחת ובהשקט, אבל כשהיה מדבר ומפלפל בד"ת היה מדבר בקול ועוז כדרכן של ת"ח המנגחין זה לזה בהלכה, והיה ידוע כשבקרו מזמן לזמן חתנו הרב הג' הצדיק משה יוסף זצ"ל האבד"ק אוהעל היה מפלפלים בהלכה בהתרגשות ובקול, עד ששמעו השכנים למרחוק, ופעם בביקור כזה כשנפרד חתנו מאתו מתוך דבר הלכה, ואז בהיותו מעמיק בהלכה שכח אא"ז זצ"ל, ובצאתו החוצה ללוות את חתנו יצא בלי מעיל העליון ובלי הכובע על ראשו כדרך שהיה לבוש בחדרו, ואחד ממתנגדיו שראהו נענה לחברו, ראו נא את הרב איך הוא הולך כחסר דעה ח"ו, ונמצא מי שהוא שסיפר את הדברים לפני אא"ז זצ"ל, נענה אא"ז זצ"ל מה הוא אמר?, הוא חסר דעה ולא אני, והייתה כשגגה שיצאה מלפני השליט, והאיש הזה נהיה כל ימיו עתים חלים ועתים שוטה רח"ל, וידוע לי שמו ושם משפחתו, עכ"ל.

געווארן דעמאלטס האט מען זיך משתטה געווען אויפן ציון?

רבינו: ניין.

א׳ הנוכחים: דער רבי איז געווען דאם ערשטע מאל ווען דער טאטע איז געווען ביים עצי חיים?

רבינו: יא, דאם איז דאך אבער נישט געווען דאם ערשטע מאל פון ווען ער איז נסתלק געווארן. נאר דאם ערשטע מאל ווּאם ער איז געפארן פון אמעריקא נאך די קריג.

ער איז דאך געווען שוין לאנג אין אמעריקא (משנת ת"ש"ז) און מ׳איז נישט געווען, מ׳האט דאך נישט געקענט גיין, און ס׳איז דא אזא מימרא אז אויב מ׳איז נישט געווען זיבן יאר ביי א טאטן׳ס קבר זאל מען נישט גיין מער, ס׳איז דא ווּאם זאגן צעהן יאר,[10] אבער ער איז דאך שוין געווען סך

10 הנה בספר אוצר יד החיים (אות רע"ח) מביא שמרן בעל הדברי חיים מצאנז ז"ל וכן הגה"ק מבעלזא ז"ל הקפידו מאד בדבר זה, וכ"כ במשמרת שלום (אות ה' סקל"ב), ובס' מקור חיים כתב ששמע מהרה"צ מבאבוב ז"ל שאמר לו בשם זקנו הגה"ק מצאנז ז"ל, שפעם אחת היה בעיר פרעמיסלא, ואמר לאנשיו נתפלל, ואחר התפלה נלך על קבר אבי שנקבר שם, ואחר התפלה אמר, שמעתי אומרים שאם לא הלך על קבר אבותיו עשר שנים שוב לא ילך, לכן לא נלך, ולא הלך.

ופעם אחת בא הרה"צ מדזיקוב ז"ל לצאנז, ושאל לוקינו אם יוכל לילך על קבר אביו שנקבר שם, כי אמר ששמע אומרים שנוהגין שאם לא הלך על קבר אבותיו שבע שנים שוב לא ילך, והשיב זקני הגה"ק זי"ע תוכל לילך, ששמעתי אומרים עשר שנים עכ"ל. וכ"כ בשו"ת תירוש ויצהר (סי' קמ"ו), וכן שמעתי שהגה"ק מהר"א מבעלזא ז"ל לא הלך על ציון אמו שכבר עברו עשר שנים שלא הלך ע"כ.

ועי' גם בספר טעמי המנהגים (ענייני שמחות בסי' תתרע"א בקונטרס אחרון אות ג' בעמוד תפ"א) שג"כ כתב שסיפר לי ידידי הרב החסיד מו"ה יוסף אשר ז"ל ששמע מהרהצה"ק מבאבוב ז"ל שאמר לו בשם זקנו הגאון הקדוש מצאנז זצוק"ל שפעם אחת היה בעיר פרעמיסלא וכו' וכנ"ל ע"ש.

וכ"כ בספר לקט הקמח החדש (סי' ע"א אות כ"ה) שרבו הגאון בעל ה'באר שמואל' מאונסדארף ז"ל לא הלך לקבר אביו שלא הלך עשר שנים.

ומובא שסיפר כ"ק אדמו"ר מפאפא ז"ל שסיפר לו כ"ק האדמו"ר מקאפישניץ ז"ל האיך דבדידי' הוה עובדא שאחד הלך לקברי אבותיו אף שלא היה שם כבר כמה שנים, וזמן קצר אח"כ נעדר מן העולם באופן פתאומי רח"ל, ומסיים שקיבל על עצמו מהיום והלאה להקפיד מאד על מנהג זה.

ועיין במשמרת שלום שכתב שיש מקפידים אפילו בשבע שנים, ובשו"ת שם משמעון (או"ח סי' ד) כתב שכן אמרי אינשי, אולם בשו"ת אפרקסתא דעניא (ח"א סי' קס"ח) פסק שכבר הורה זקן הדברי חיים שרק אחר עשר שנים ואין לחוש על פחות מכך.

אמנם מן הענין לציין שיש הרבה פוסקים שלא חששו כלל למנהג זה, עיי' בספר דברי שאול (לבעל שו"ת שואל ומשיב ביו"ד סי' שנ"ה) שכתב שיש מי שאומר שמי שלא היה אצל קבר אביו כמה שנים דהיינו שבע שנים, ויש אומרים עשר שנים שוב אינו יכול ללכת אצלו, וכתב עליו בדברי שאול 'וצחקתי ממנהג זה', ע"ש שהסיק שאין קפידא בדבר זה, ואע"פ שלא היה בקבר אביו הרבה שנים יכול ללכת לשם.

כמו כן כתב בשו"ת התעוררות תשובה (ח"ד סי' קפ"ז) שלא שמע דבר זה מעולם, ולא מבואר בפוסקים, ואין לחוש בזה לשום איסור, כ"כ גם בספר יוסף דעת ביו"ד (סי' שנ"ה) שאין למנהג זה שום מקור.

11 עיי' בשו"ת דודאי השדה (סי' ל"ח), ושו"ת מהר"ם בריסק (סי' מ"ד) שאם לא הלך מחמת אונס וכדומה, אין האבות מקפידים ויוכל לכבדם בהילוכו שם עיי"ש.

12 עיי' בשו"ת דברי יואל (סי' ק"ד) שא' שאל למרן ז"ל האם לילך על קברי אבותיו שלא היה כבר זמן רב, ומרן השיב לו בזה"ל: ומה שלא היית עד עתה, כבר נהגו לילך על קבר אבות אף אחר זמן רב, ובשואל ומשיב בשו"ת יוסף דעת סי' שנה הביא ראיות לדבר... עכלש"ק.

13 עיי' בס' מאסף בית ועד לחכמים (ח"ג סי' תרפ"ג) הביא שתלמיד אחד שאל הלכה זה למעשה מרבו הגאון הצדיק בעל אבני צדק (ה"ה מרן הייטב לב) ז"ל, והשיב לו תקנה שקיבל מהגה"ק מצאנז ז"ל שישלח מקודם על קבר אביו להודיע אשר בנו רוצה לבוא להשתטח על קברו, ואח"כ יוכל לבא גם הוא, ע"ש.

אגב, עיי' בס' אדמור"י בעלזא (ח"ד עמ' שמ"ז) כשנסע המהרי"ד מבעלזא ז"ל לבעלזא אחר המלחמה, על מנת לבדוק את האפשרויות אם יוכל לחזור לביתו, הלך קודם לקבר אבותיו, ומפני שלא ביקר שם במשך שבע שנים לא נכנס דרך שער בית העלמין, אלא חדר בעד הגדר, ור' נחמן שמש עמד בפנים עם דגל בידו, והצביע על קברו של זקנו ועל קברו של אביו זצ"ל, במקום נכחו אנשים רבים, והדרך מהגדר עד הקבר לא היתה פנויה, ביקש מרן מהקהל לפנות את הדרך ואמר 'אולי רוצים אבותי לראות אותי', בשמעם זאת נפל פחד גדול על האנשים, ומיד נפנו לצדדין ופינו את דרך עד הקבר.

רבינו: קיינער איז נישט געפארן פאראוים, איך בין מיטגעפארן מיטן טאטן, בין איך געווען דער שליח, כ׳בין אריין געגאנגען אין אוהל פאראוים.

א׳ הנוכחים: ביי אן אייניקל איז נישטא די זאכן, נאר ביי א זוהן?

רבינו: יא, מ׳האט מורא געהאט פון אן הקפדה פון כיבוד אב.[14]

עכ״פ דעמאלטס ווען כ׳בין אריין אין אוהל, איך בין דאך נאך דעמאלטס קיינמאל נישט געווען אין סיגוט, ס׳איז געווען דאם ערשטע מאל, איך האב מיך פארגעשטעלט אז דעם ייטב לב האט מען געלייגט די ערשטע, ליגט ער מסתמא אינגאנצן אינעווייניג אין אוהל, און דער קדושת יו״ט פארענט פון אים, און דער עצי חיים ליגט אינגאנצן פון פארנט, כ׳האב מיך אזוי פארגעשטעלט אז אזוי האט מען געלייגט, למעשה איז דאך עם פארקערט, איז ווען איך בין אריין געקומען האב איך תיכף געזעהן די מציבה פונעם ייטב לב, כ׳האב מיך מיט דעם באגעגנט אזוי, איך בין געבליבן שטיין, ס׳האט מיך באפאלן אזא אימה ופחד אז כ׳האב מיך נישט געקענט רירן פאר פחד.

און דער טאטע האט געזעהן אז איך קום נישט ארוים, ס׳האט געדויערט א מינוט צווי איז ער אריין געגאנגען, ער איז ארומגעגאנגען אזוי פון אונטן ביז ער איז צוגעקומען צום עצי חיים, דער עצי חיים ליגט דאך אינעווייניג די

אינטערשטע רייע, עם ליגט אין די זעלבע שורה אויך דער אוהעלער רב (הגה״ק רבי משה יוסף ז״ל), דער עצי חיים און די באבע (הרבנית הצ׳ ברכה סימא ע״ה א״ח מרן העצ״ח ז״ל), און ער איז געגאנגען אזוי פון די לינקע זייט, ער האט זיך ארויף געווארפן אויפן ציון פון די באבע אזוי ביז צום זיידן׳ס ציון און ער האט אזוי געווויינט, ממש מ׳האט אים נישט געקענט אפרייסן..... ס׳ליגט מיר נאך היינט אין זכרון די מחזה..., איך קען דאס נישט פארגעסן.

אבד״ק קשאנוב: ביי אונז איז דא מקובל, פונעם אלטשטאטן זיידן איז דא א נוסח ווען ער פלעגט גיין אויפן ציון, מיט די פרוטות וואם ער פלעגט צו געבן, איך געדענק שוין נישט גענוי, מיין זון (הגר״מ) ווועט געדענקן בעסער.

רבינו: דער אלטשטאדט׳ער רב ר׳ חיים יצחק ירוחם,[15] אייער עלטער זיידע, ר׳ דוד׳ל איז געווען ביי אים אין איידעם.

הגר״מ: יא, ער האט געזאגט אזוי, ער געט א פרוטה פאר וועלכע נשמה עם וועט זיך מטריח זיין צו גיין מודיע זיין פאר די נשמה וואם ליגט דא.

רבינו: ס׳איז אזוי, דער זיידע רבי אלעזר ניסן איז געווען א קינד, און זיין טאטע דער ישמח משה איז דעמאלטס געווען רב אין שינאווא – שינאווא איז נישט וויית פון ליזענסק – און דעמאלטס איז רבי אלעזר ניסן זייער מסוכן געווען, און דער ישמח משה האט געשיקט א שליח קיין ליזענסק אויפן ציון פונעם רבי ר׳ אלימלך ער זאל מתפלל זיין – ס׳איז נישט געווען אין די יארצייט, נאר אזוי אינמיטן יאר – האט ער געזאגט פאר״ן שליח ׳נישט אלעמאל זענען די נשמות פון די צדיקים אויפן קבר, אז זיי זאלן וויסן אז עמיצער איז געקומען מתפלל זיין, ווועגן דעם זאל מען מנדב זיין א פרוטה לטובת די נשמה וואם וועט מודיע זיין פאר״ן רבי ר׳ אלימלך אז מ׳איז געקומען מתפלל זיין אויף זיין ציון׳, במילא אלע נשמות דארט וועלן לויפן מודיע זיין פארן רבי ר׳ אלימלך כדי זיי זאלן זוכה זיין אין די פרוטה לצדקה לטובת נשמתם. און אזוי האט דער שליח געטוהן פאר ער האט מתפלל געווען.[16]

---

14 כ״כ בשו״ת תירוש ויצהר (סי׳ קמ״ו) ושלחן חי (אות ע״ד) שכתב לדחות דברי היוסף דעת הנ״ל דמכלב אינה ראיה, דהקפידא דוקא בקברי אבותיו ממש, ולא בזקנים ושאר קרובים עיי״ש, וכ״כ שו״ת דודאי השדה (סי׳ ל״ח) דדוקא בקברי אבותיו ממש שהיה ראוי לילך מצד מצות כיבוד אב ואם, משא״כ שאר קרובים שאינו מחוייב לילך אין בזה קפידא, עיי״ש.

15 כ״ק הגה״צ רבי דוד׳ל ז״ל מקשאנוב בברוקלין, הי׳ חתן האון הגדול רבי חיים יצחק ירוחם ז״ל אבד״ק אלטשטאדט מח״ס שו״ת ברכת חיים ושו״ת ברכת יצחק.

16 עי׳ בתהלה למשה (עמוד ק״א) ובהג״ה שם (אות ט״ז) הענין בפרטיות יותר, ונזכר גם בדרשת פתיחה מכ״ק מרן רבינו בעל ברך משה ז״ל, עי׳ בס׳ אבני שוהם אמור שנת תש״מ - ויש לציין שבס׳ זקניך ויאמרו לך (ח״א

הגר"מ: ביי אונז איז מקובל אביסל אנדערש אז וועז דער אלטשטאטער זיידע איז געקומען אויפן ציון, האט ער געזאגט, צום ערשט גערט ער א פרוטה פאר די נשמה וואס וועט גיין מודיע זיין אז מ'איז געקומען, און אזוי ווי דארט איז דאך א עולם שחפשי מן המצוות, מ'קען דאך שוין גארנישט טוהן קיין מצוות, און אז עם מאכט זיך אמאל א געלעגנהייט וועז מ'קען נאך עפעם טוהן, זענען אלע געלאפן אריין כאפן, א צווייטע פרוטה האט ער געגעבן פאר די נשמה פאר וועמען מ'איז געקומען, און א דריטע פרוטה האט ער געגעבן פאר די אלע נשמות וואס זיי האבן זיך מייגע און זענען געלאפן מודיע זיין אפילו זיי זענען נישט אהנגעקומען.

רבינו: יא. עכ"פ די מעשה גייט אזוי, אז רבי אלעזר ניסן איז דעמאלטס געווען שטארק מסוכן, מיט איינמאל האט ער געעפנט די אויגן – ער איז געווען א קליין יונגל – און האט געזאגט אז ער וועט ווערן געזונט, האט מען אים געפרעגט פון וואנעט ווייסטו? האט ער געזאגט אז ער האט געזעהן א איד – ער האט פארגעשטעלט די צורה ווי אזוי ער זעהט אוים – וואס ער האט אים געזאגט אז ער וועט ווערן געזונט, און די וואס האבן געקענט דעם רבי ר' אלימלך האבן געזאגט אז דאס איז טאקע געווען די צורה פונעם רבי ר' אלימלך.

מ'האט דעמאלטס געקוקט אויפן זייגער וועז ס'האט פאסירט, און וועז דער שליח איז אהיים געקומען פון ליזענסק, האט מען געזעהן אז דאס איז געווען אין די זעלבע צייט וועז ער איז געווען אויפן ציון, דעמאלטס באותו שעה האט רבי אלעזר ניסן געעפנט די אויגן און געזאגט אז ער גייט זיין געזונט ווייל איינער האט אים אזוי געזאגט, און ער איז געזונט געווארן, דאס איז געווען א מופת וואס מ'האט געהאט ביים ציון פון רבי ר' אלימלך.

דעמאלטס האט דער ישמח משה געזאגט מ'זאל געבן א פרוטה פאר די נשמה וואס וועט גיין מודיע זיין.

הגר"מ: אין טאג פון די יארצייט איז נישטא דאס אז מ'געט א פרוטה?

רבינו: ניין, דאס איז נאר א גאנץ יאר.

הגר"מ: אין סיגוט איז מען נישט געגאנגען צו א מאמע"ס יארצייט?

רבינו: ניין, מ'איז נישט ארויסגעגאנגען אויפן בית החיים ביי די מאמע"ס יארצייט, דער פעטער ז"ל פלעגט אויך נישט געגאנגען ביי די מאמע"ס יארצייט (הרבנית הצדיקת חנה ע"ה, בת הגה"ק רבי יואל אשכנזי ז"ל אבד"ק זלאטשוב, שבחל"ח ז' ניסן תרע"ד לפ"ק).

א' הנוכחים: ס'קען זיין ווייל ס'קומט אוים אום חודש ניסן?

רבינו: קען זיין, אבער ס'איז שווער צו זאגן, ווייל אין צאנז איז דאך די יארצייט אויך חודש ניסן.

און באמת ביים זיידן ז"ל דער עצי חיים איז געווען יעדע זאך אויסגערעכנט, יעדער טריט איז געווען אויסגערעכנט, א גאנץ יאר איז ער בכלל נישט געגאנגען אויפן בית החיים, נאר צו א יארצייט.

כ'וועל אייך דערציילן, אין סיגוט איז געווען א איד ער האט געהייסן ר' וואלף אבראמאוויטש, ער האט נאך געוואוינט אין סיגוט נאך די קריג, בערך תשכ"ב–תשכ"ג האט ער נאך געוואוינט אין סיגוט, און דער אוהל אין סיגוט איז שוין צוגרונד געגאנגען, האט מען אים געשיקט געלט אז ער זאל פארריכטן דעם אוהל, און ער האט געשיקט א בילד פונעם אוהל פון אינעווייניג, פון די מציבות, צום טאטן איז אויך אנגעקומען א בילד דעמאלטס, דעמאלטס האב איך געזעהן דאס ערשטע מאל א בילד פון די מציבות ווי אזוי זיי זעהן אוים,[17] אזוי ווי מ'האט געריכט זיי ליגן אין דעם סדר: פארנעט אין די ערשטע רייע ליגט דער ייטב לב מיט די רביצין, אונטער דעם ליגט דער קדושת יו"ט מיט זיין רביצין, און אויך די רביצין רחל די סיגוטער רביצין, די טאכטער פון פעטער ז"ל, אונטער דעם ליגט רבי משה יוסף דער אוהעלער רב, און דער זיידע דער עצי חיים מיט די באבע, עם ליגט אזוי, צוויי דריי און דריי.[18]

---

17 עי' בס' ומשה היי' רועה (ח"א עמ' רצ"ב) מביא עוד הוספה לזה, כי מרן רביע הברך משה היה מדגיש בשסיפר עובדא זו, שכאשר הגיע התמונה הנ"ל לדודו מרן רביה"ק זי"ע, ביקש שיניחו אותו על השולחן, וכך התבונן בתמונת המציבות כאמור, ולא רצה לנגוע בתמונה עם ידיו הק'.

18 להלן סדר המציבות בתוך אוהל הקדוש בסיגוט, והם שלשה טורי אבן, השורה הראשונה אצל הפתח היא בת שתי מציבות, ושמה משכן כבוד מרן הייטב לב (נפ' ר' אלול תרמ"ג), ולימינו ספונה מחברתו הרבנית הצדקת מרת רחל (בת הגה"ק רבי משה חיד אשכנזי מזאלטשאווא, נפ' כ' תשרי תרמ"ט).

הטור השני היא בת שלשה מציבות, הראשון לאחורי הייטב לב הוא מצבת קבורת מרן הקדושת יום טוב (נסתלק כ"ט שבט תרס"ד), ולימינו ספונה מחברתו הרבנית הצדיקת מרת חנה (בת הגה"ק רבי יואל אשכנזי עמ' כא) מביא שבשנת תשכ"ד נסעו קבוצה מאנ"ש לפקוד על קברי צדיקים במדינת פולין, והרבנית ע"ה הצטרפה להנסיעה, וכשנפרדו מכ"ק מרן רבינו בעל דברי יואל ז"ל אמר להם ג' דברים, א) לברך ברכת מחיה המתים בכל בית החיים ואפי' בשני בתי עלמין שבעיר אחת, ב) שבבואם לקבר של צדיק יתנו קודם צדקה להנשמה שתלך להגיד להצדיק שבאו להתפלל על קברו, (והוא ידוע ממרן הישג"ו זי"ע, ואגב עיי' בשו"ת ושם הכהן (סי' י') שמביא מנהג זו בשם המהר"ש מבעלזא זי"ע), ג) שיאמרו מקאפיטל צ' עד קאפיטל ק"ו, עיי"ש.

עכ"פ מ'האט געשיקט א בילד פונעם אוהל, און מ'האט געטראגן אויף פארן פעטער ז"ל דעם בילד פון די מציבות, און ער האט אזוי באטראכט די מציבות, האט ער געזעהן א בילד פון צוויי מציבות פונעם ייטב לב מיט די רביצין, נאכדעם האט ער געזעהן דער קדושת יו"ט מיט די רביצין, זיין מאמע, און נאך א מציבה דארט, ער האט אזוי געקוקט נאכאמאל און ער האט געפרעגט, וועמען האט מען צוגעלייגט דארט נאך די מאמע? יעדער איז געבליבן שטיין, קיינער האט נישט געוואלט זיך אהנרופן, ער איז געשטאנען און געקוקט, דערנאך האט ער זיך געכאפט...(שזהו מציבת בתו הרבנית הצ' מסיגוט ע"ה) און האט שוין נישט געזאגט מער גארנישט.....

ער איז קיינמאל נישט צוגעגאנגען צו די מציבה, ער האט געפלעגט צו קומען קיין סיגוט אויף די יארצייט פונעם זיידן דער קדושת יו"ט, אבער קיינמאל איז ער נישט צוגעגאנגען, אייביג איז ער געגאנגען אויף די רעכטע זייט, נישט אויף די לינקע זייט.[19]

אבד"ק קשאנוב: כ'וועל זאגן, און דער רבי זאל מיר זאגן צו איך בין געווען, דער רבי ז"ל איז בכלל געווען זייער שארף וועגן פארן צו קברי צדיקים.

רבינו: יא, אבער ער איז געפארן קיין אוהעל און קיין סיגוט אויף די יארצייט, אלעמאל וועט ער האט געקענט.[20]

אבד"ק קשאנוב: אבער איך רעד אזוי נישט ביי די יארצייט, בכלל צו פארן איז ער געווען דערקעגן.

רבינו: דאס יא,[21] מ'איז נישט געגאנגען סתם אזוי צום ציון, נאר ביי די יארצייט.[22]

מזלאטשוב, נסתלקה ז' ניסן תרע"ד), ולשמאלה מונחת הרבנית הצדיקת מרת רחל (בת מרן רביה"ק בעל דברי יואל, ואשת הגה"צ ר' יקותיאל יהודה הי"ד אבד"ק סיגעט, נסתלקה ר"ח ניסן תרצ"א).

ומאחוריהם הוא השורה השלישית ובה ארבעה מילואי אבן, הראשון לאחורי הקדושת יום טוב, היא מקום מנוחת הגה"ק רבי משה יוסף אבד"ק אוהעל (בן מרן הייטב לב, נסתלק כ"ד טבת תרע"ו), ולימינו הוא משכן כבוד מרן העצי חיים (נסתלק ו' שבט תרפ"ו), ולימינו ספונה מחברתו הרבנית הצדיקת ברכה סימא (בת הרה"ק רבי שלום אליעזר מדאצפערט נסתלקה ה' ניסן תרפ"ו), ולאחר קברה יש הפסק, וסמוך להכותל ממש מונח הגה"צ רבי ברכיה אבד"ק אוהעל (בן רבי משה יוסף, ותחן הגה"ק מהרצ"א בעל צבי לצדיק מבלאזוב, ונסתלק על אם הדרך בעיר בודאפעסט, ט"ז סיון תרע"ח, והובא לקבורת אבותיו בסיגוט).

וסביב האוהל מבחוץ ספונים בניהם ובנותיהם של רבותינו הקדושים אשר נסתלקו באבם על פני אבותיהם, בתו הבתולה של מרן הקדושת יום טוב, וגם בניו ובנותיו של מרן העצי חיים, אשר כידוע שהעצי חיים שתה את כוס התרעלה בחיים חיותו, בהלקה ממנו על פניו כמה מילדיו צעירים לימים ל"ע.

19 עי' בס' המאזרני חיל (להגה"ח ר' חנני' יו"ט ליפא שוואהרן ז"ל - ח"ב במדור הספורים) וז"ל: פעם נסעתי ביחד עם רבינו [מרן הדברי יואל ז"ל] לעיר סיגעט על יומא דהילולא של אביו מרן הגה"ק בעל קדושת יו"ט ז"ע, ביום כ"ט שבט, וזה היה בפעם הראשונה שנסע לשם אחר פטירת בתו הרבנית הצדיקת מסיגעט מרת רחל ע"ה שמאז לא נסע כמה שנים להשתטח על קברו של אביו, ונעמד רבינו ליד קברו של אביו ואמר ספר רביעי שבתהילים בכביות עצומות, ולמד שם משניות בעמידה, ואחר כך השתטח על רוחב הקבר בכל גופו עד שהגיע ראשו הק' סמוך לקבר אמו הרבנית הצדיקת מרת חנה ע"ה.

והיה אז שלג וקור גדול ורבינו שכב שם מלובש עם הטילעף זמן רב למאד, ומשך כל הזמן באו מאות אנשים לפקוד את ציונו של הקדושת יו"ט ומורא עלה על ראשם בראותם מחזה נורא הלז איך שרבינו שוכב כולו על ציון הק' זה זמן רב, וכאשר נעמד משם היו עיניו הטהורים נפוחות מרוב הבכי והתפילות שערך שם, ואחר כך קבל פתקאות מהציבור.

ונוכחתי לראות איך שכל הזמן שעמד שם ליד קבר אביו עיניו לנוכח יביטו על מצבת קברה של בתו הרבנית הצדיקת מרת רחל ע"ה אשתו בזיו"ר של הגה"צ ר' יקותיאל יהודה טייטלבוים זצ"ל הי"ד אב"ד סיגעט, שמצבת קבורתה הוא באותה שורה ליד קבר אמו הרבנית מרת חנה ע"ה, אבל לא הלך למקום מנוחתה רק מרחוק נראה לו מצבת קבורת רחל, עיי"ש עוד.

20 וראוי לציין שרביה"ק ז"ל לא הי' דרכו לנסוע לביה"ח בעיר סיגעט רק ביום כ"ט שבט יומא דהילולא של אביו מרן הגה"ק בעל קדושת יו"ט ז"ל, ולדוגמא עי' בדברי יואל (ריש פ' תרומה) וז"ל מכתי"ק: "מה שאמרתי ביומא דהילולא של כ"ק אאמו"ר הגה"ק זצללה"ה ער"ח אדר א', שנת אפר"ת לפ"ק בעיר סיגעט. [ואגב עי"ש בדבריו הק' דרוש נחמד מה שאמר שם בענין התקשרות תורה ומצות שלנו לעבודת הקדושה של אבותינו ורבותינו הק' מדורות הקודמים שיעלה גם עבודתינו לרצון].

21 עי' במג"א סי' תקנ"ט שהביא בשם כתבי האר"י שלא לילך על הקברות בפרט מי שלא תיקן פגמי נפשו סכנה גדולה היא, עיי"ש, והאריך בזה מרן רבינו ז"ל בקו' על הגאולה ועל התמורה (סי' ק"ח), עיי"ש בנועם אמריו. ועי"ש (בד"ה והב"ח, ובד"ה מבואר) גודל ההזהירות לבוא לשם אך ורק בתבירו דליבא ובתשובה וכו' ובשמירת עינים ובמחשבה זכה וכו', עי"ש.

ופע"א תחת אחד השיחים כשדיבר מרן רבינו בעל ברך משה מענין זה, אמר שמי שמרגיש בנפשו שההליכה לקבר הצדיק מעורר לבו לתשובה שפיר דמי, אלא שצריל ליזהר מאוד לפשפש במעשיו מקודם וילך להציון בתבירו דלבא ובהתעוררות תשובה, עיי"ש [ועי' עוד בשו"ת דברי יואל (סי' צ"ט אות ד') בנוגע לאלו הנוהגים לילך על הקברים קודם ר"ה ויהכ"פ].

22 עי' בס' אלה מסעי, במדור הליכות מלכי בקודש (עמ' כ"ט, אות י"ב) שרבותינו הקדושים לא הרבו לצאת על ציון קברות אבותיהם ורבותיהם רק ביומא דהילולא או לצורך בקשת רחמים על דבר מיוחד, וסיפר מרן רבינו בעל ברך משה ז"ל, שכאשר בא דודו מרן רבינו בעל דברי יואל ז"ל

כ׳דערמאן מיך כ׳האב געזעהן נישט לאנג א בריוו פונעם זייד ז״ל דער קדושת יו״ט, ס׳איז אינטערעסאנט, ער שרייבט פאר איינעם מיט א בקשה, אז ער וועט אים מזכיר זיין אויפן ציון פונעם פאטער, ס׳איז אן אינטערסאנטע זאך...

א׳ הנוכחים: מ׳האט בעפאר דעם נישט געטראפן אז מ׳זאל מזכיר זיין אויפן ציון?

רבינו: יא אוודאי האט מען געזעהן,[23] אבער נישט דאס, ס׳איז אן אינטערסאנטע זאך אז דער קדושת יו״ט זאל אזוי שרייבן אין א בריוו, סתם אזוי.

אבד״ק קשאנוב: מיין טאטע ז״ל פלעגט צו זאגן, ער איז געווען איינמאל ביים אלטן פאלטישאנער רביץ (כ״ק רבי אלעזר טווערסקי ז״ל האדמו״ר מפאלטישאן), האט דער פאלטישאנער אים געזאגט אז אמאל איז דער מיטעלער בעלזער רב (הרה״ק מהר״י ז״ל) געגאנגען צום פאטער אויפן ציון, און ווען ער איז אראפ געקומען נאכ׳ן ציון האט מען געזעהן אז ער וויל עפעס, איז איינער צוגעגאנגען און געפרעגט וואס מ׳זוכט, ער האט נישט געענטפערט, ביז ס׳איז געקומען א פשוט׳ער איד און געזאגט, ׳דער רבי זאל האבן געפועל׳ט אלעס גוט׳ס׳, האט ער געזאגט אה, אויף דעם האב איך געווארט.

רבינו: דער שינאווער רב זאגט דאס, אז מ׳זאל אזוי וואונטשן.[24]

איך דערמאן מיך אזוי צוריק, איך בין געווען אין קשאנוב מיט מער ווי פופציג יאר צוריק, ס׳איז געווען אום תשל״ב נאך פסח, כ׳בין געפארן קיין צאנז אויף די יארצייט, דעמאלטס איז נאכנישט געווען קיין געפארעכט׳ס צו די אלע מקומות הקדושים,[25] ס׳איז געווען נאר צאנז ווי מ׳איז געפארן.

---

23 לסיגוט, לא ראהו אף פעם יוצא למקום מנוחת אבותיו חוץ מביום ההילולא, עיי״ש.

מראש צורים אראנו גודל מעלת וענין השתטחות על קברי אבות, כן מצינו אצל יוסף הצדיק כאשר עבר על הדרך למצרים על קבר אמו, השתטח והתפלל על קברה, כמסופר בספר הישר, וז״ל שם: וילכו האנשים בדרך ויעברו מדרך אפרת, אשר עם קבורת רחל. ויגיע יוסף עד קבר אמו וימהר וירץ יוסף אל קבר אמו ויאמר, אמי אמי יולדתני עורי וקומי וראי את בנך איך נמכר לעבד ואין מרחם. קומי וראי בנך והביטי אליו וראי, את דמעות עיני הנוזלות על לחיי. אמי אמי עורי והקיצי קומי וראי את בנך את בנך ובכי עמו על צרתו, וראי את לב אחיי האכזרי. עורי אמי עורי והקיצי משנתיך, עמדי וערכי מלחמותיך נגד אחי איכה הפשיטו אותי מכתנתי. וימכרו איתי לעבד זה פעמים, ויפרידו אותי מאבי ואין מרחם. עורי וערכי את טענותיך נגדם לפני האלוקים, וראי את מי יצדיק האלוקים במשפט ואת מי ירשיע. קומי אמי קומי והקיצי משנתיך וראי את אבי איכה נפשו ולבו עלי ביום הזה עמדי, ונחמיהו ודברי על לבו.

ויוסף עוד לדבר כדברים האלה ויצעק ויבך יוסף בכי גדול על קבר אמו ויכל לדבר, וידום כאבן על הקבר ממר לבו. וישמע יוסף את קול מדבר אליו מתחת הארץ, ויענהו במר לב ובקול בכי ותחינה כדברים האלה. בני בני יוסף בני, שמעתי את קול בכייתך ואת קול צעקותיך ראיתי את דמעותיך. ידעתי את צרתך בני ויצר לי עליך ותוסף לי יגון על יגוני. ועתה בני יוסף בני חכה את ה׳ והתחולל לו ואל תירא כי ה׳ עמך, הוא יציל אותך מכל צרה. קום בני ולך לך מצרימה עם אדוניך ואל תירא כי האלוקים עמך בני, ותוסף לדבר אל יוסף כדברים האלה ותדום. וישמע יוסף את הדבר הזה ויתמה מאוד מזה, ויוסף עוד לבכות, עי״ש כל סיפור הדברים באריכות.

וכן אמרו חז״ל (סוטה לד.) על כלב שהלך לחברון להתפלל על קברי האבות, גם מצינו (בראשית רבה פכ, יא) שיעקב אבינו קבר את רחל אמינו בדרך אפרת למען יוכלו בני ישראל לבקש רחמים על קברה בעת שיגלו, עיי״ש, ובדברי חז״ל בש״ס ובזוה״ק מסופר פעמים אין מספר מאשר השתטחו התנאים והאמוראים על קברות אבותיהם ורבותיהם.

והן מודעת זאת מגודל מעלת וסגולת התפילה על קברי הצדיקים, הלא מבואר בבאר היטב (סימן תקפ״א סקי״ז) בשם המהרי״ל, שבית הקברות אשר שם מקום מנוחת הצדיקים הוא מקום קדוש וטהור והתפילה נתקבלה שם יותר, עכל״ק,

ובדרשות הר״ן (דרוש השמיני) הפליג ביותר לדמות קדושת קברי הצדיקים לקדושת המקדש, וז״ל, אין ספק שראוי שנאמין שכמו שבזמן שבית המקדש קיים, היה המעון ההוא המקודש מקום מוכן לחול שפע הנבואה והחכמה, כן ראוי שיהיו הנביאים והחכמים מוכנים לקבל החכמה והנבואה, שהם עצמם כמו המקדש המקודש, כי הם בעצמם מעון לשכינה, ולא בחייהם בלבד כי גם אחרי מותם, מקומות קברותיהן ראויין להמצא השפע שם בצד מן הצדדים, כי עצמותיהם אשר כבר היו כלים לחול עליהם השפע האלהי, עדיין נשאר בהם מן המעלה והכבוד שיספיק לכיוצא בזה, ומפני זה אמרו רז״ל שראוי להשתטח על קברי הצדיקים ולהתפלל שם, כי התפילה במקום ההוא תהיה רצויה יותר.

24 עי׳ בדברי יחזקאל (ליהכ״פ) שביאר מה שנהגו העולם שאומרים זה לזה ״זאלסט האבן אלעס גוטס אויסגעבעטן״, דממה נפשך קשה אם נתקבל תפלתו הא כבר נתקבל ואם לא נתקבל תפלתו ח״ו צריך לבקש רחמים עליו בלשון שהוא על להבא אך הוא על דרך שמצינו בשלמה המלך עליו השלום שהתפלל כשגמר בנין בית המקדש ואחר כל התפלה שהתפלל כפל ואמר ויהיו דברי אלה אשר התחננתי לפני ה׳ קרובים אל ה׳ אלוקינו יומם ולילה לעשות משפט עבדו ומשפט עמו ישראל דברי יום ביומו, מרמזים זה לזה שמאפשר להיות שהתפלה שהתפלל לא היתה בכוונה כראוי ומשום זה לא נתקבלה ח״ו אך יהא רעווא מלפני אבינו שבשמים שתתקבל גם כן.

25 כי המדינות הללו תחת ממשלת הקאמוניסטן היו סגורים מלבקרם, ובשנת תש״נ בערך נפלה ממשלת הקאמוניסן ומאז נתרבו הנסיעות יותר ויותר לקברי צדיקים במדינות הללו באיראפע.

אבד"ק קשאנוב: איז נישט מיין טאטע געווען אויף יענע נסיעה? כ'געדענק מיין טאטע האט פארציילט אפאר זאכן פון יענע נסיעה.

רבינו: אה, יא, דאס האב איך טאקע געוואלט זאגן. אייער פאטער איז געווען דארט, און ער איז דאך געווען א קשאנוב'ער אייניקל זעמיר טאקע געפארן פון דארט קיין קשאנוב.[26]

א' הנוכחים: אום חודש ניסן איז מען געפארן?

רבינו: יא, מ'איז געפארן חודש ניסן. דאס איז געווען אין יענע יארן, מ'איז נאכנישט געפארן קיין ליזענסק, פון די ערשטע נסיעות אויף פולין איז געווען קיין צאנז.

הגר"מ: מ'האט זיך מעכב געווען צו גיין אויף אנדערע מקומות וועגן חודש ניסן?

רבינו: מ'האט זיך נישט מעכב געווען, ניין מ'איז געפארן אפילו ניסן.

אבד"ק קשאנוב: די זאך האט זיך אהנגעהויבן שפעטער הערשט מיט דעם הרב [ר' זאב וואלף] מורינו פון קראקא.[27]

רבינו: אה, איר געדענקט, יא מיט אים האט זיך עס אהנגעהויבן, ער האט פארפירט מ'זאל נישט פארן צו אנדערע קברי צדיקים ווען מ'גייט קיין צאנז, וועגן [חודש] ניסן, וועגן דעם קב הישר.[28] לכבוד דעם האט זיך צוביסלך אהנגעהויבן די נסיעות ענדערש קיין ליזענסק כ"א אדר.

אבער עכ"פ דעמאלטם בין איך געווען מיט אייער טאטן, אויף אפאר טאג בין איך געווען, כ'בין געווען אין ליזענסק און אין צאנז, און כ'בין געווען אין קשאנוב אויך.

א' הנוכחים: דער הרב מורינו האט געוואוינט אין קראקא?

רבינו: יא, ער איז פון דארט ערגעץ געקומען, ער איז שפעטער געווען דאהי אין בארא פארק, דאם איז געווען אין די ל' יארן.

וכיבד את רבינו בברכת לחיים

---

26 בערך בשנת תש"ל התחילו כמה עסקנים לסדר נסיעות למקומות הק' באייראפע, אחר הפסקה של הרבה שנים מעת המלחמה, ומתחילה היה נקבע הנסיעות על יום כ"ה ניסן יומא דהילולא של מרן הגה"ק בעל דברי חיים ז"ל ומשם המשיכו לפקוד עוד קברי צדיקים באייראפע, והגה"צ רבי פייוויל מקשאנוב ז"ל היה מראשי העסקנים הנלהבים בנסיעות אלו, ובשנת תשל"ב הצטרף גם מרן שליט"א בנסיעה זו למקומות הקדושים.

27 הרה"ג ר' זאב וואלף מורינו ז"ל, שם משפחתו הי' 'מורינו' והי' ת"ח מופלג, והוא נשאר שם בקראקא גם לאחר המלחמה תחת ממשלת הקאמוניסטן.

28 עי' בס' קב הישר פרק פ"ח שכתב בזה"ל: אבל אין המנהג בניסן לילך לבית החיים להתפלל על הקברים ולומר תחנונים כמו בשאר ימים, כדי שיהיה החודש ניסן כולו קדש, ובזה נעשים חטיבה מול חטיבה לנשמות הקדושים הנזכרים.

וביך רבינו להחתן: לחיים חתן, דער אויבערשטער זאל העלפן בשעה טובה ומוצלחת, דער זיווג זאל עולה יפה זיין, א קשר של קיימא, הונדערט און צוואנציג גליקליכע יארן מיט נחת און שמחה און ברכה והצלחה.

וביך רבינו להרה"צ אבד"ק קשאנוב: לחיים, מ'זאל זיין געזונט בבריאות השלימות לאורך ימים.

וביך רבינו להגה"צ ר' מאיר: לחיים, ברכה והצלחה מיט אלעם גוטן, תענוג ונחת ביי אלע קינדער.

ואיחל רבינו לחיים להמחותן הרב ר' אלכסנדר חיים אשכנזי שליט"א ולכל הנאספים

אבד"ק קשאנוב: כ'זאג אים יעצט פאר ר' מאיר אז ווען דער רבי גייט ארוים זאל די כלה שטיין דארט, דער רבי זאל קענען אהנוואונטשן, איך האב דערצו א מעשה שהיה, דאס לעצטע יאר ווען דער רבי ז"ל איז געקומען קיין בארא פארק אויף שבת.

רבינו: פ' וישלח איז עס געווען, תשכ"ח.

אבד"ק קשאנוב: יא, איז דעמאלטם געווען די שבת ווען ער איז ארויף צו טאטן (רבינו הברך משה ז"ל) **אין די דירה?**

רבינו: יא יא, ס'איז דעמאלטם געווען, אויף קידוש איז ער ארויף געקומען.

אבד"ק קשאנוב: כ'געדענק עס ווי היינט אז די מאמע (הרבנית הצ' פעסיל לאה ע"ה) איז געשטאנען ביי דעם עפענונג פון שטוב, און דער רבי האט זיך אפגעשטעלט און האט איר געזאגט 'יישר כח און א גוטן שבת'.

הגר"מ: דער רבי איז אויך ארויף געקומען ערב שבת אויף טועמיה צו מיין זיידן ר' פייוויל.

ובדרך צאתו איחל רבינו לחכלה: מזל טוב, דער אויבערשטער זאל העלפן הונדערט און צוואנציג גליקליכע יארן צוזאמען, מיט אלעם גוטן ברכה און הצלחה און ערליכע שיינע לעכטיגע אידישע דורות אזוי ווי עם פאסט זיך פאר צאנזער אייניקלעך.

א' הנוכחים: זיי זענען סיגוטער אייניקליך אויך.

רבינו: אוודאי, דעם קדושת יו"ט'ס אייניקליך, נאנטע קרובים.[29]

ואיחל רבינו להרבנית א' הגה"צ דומ"ץ ויואל משה ז"ל: מזל טוב, אסאך תענוג ונחת פון אלע קינדער און אייניקלעך מיט געזונט און מיט אלעם גוטן.

אבד"ק קשאנוב: א גוטע נאכט, א יישר כח, מ'זאל זיך נאר זעהן אויף שמחות.

---

29 הגה"צ ר' שמואל חיים שליט"א מקשאוב הוא חתן הגה"צ רבי מנחם מענדל רובין ממוושאי ז"ל חתן כ"ק רבי חיים מאיר יחיאל הורוויץ ז"ל מריינושוב, חדב"נ הגה"ק מרן הקדושת יו"ט ז"ל.

ברכת ציון וירושלים

מהררי ציון וירושלים, נברך ברכות בכפליים, קדם האי גברא יקירא, העומד לימינינו תדירא, איש האשכולות, כליל המעלות, עושה חסד לאלפים, מקבל את כ"א בסבר פנים, שמו נודע בשערים, במעשיו האדירים, מרבים פעלים בעוז ובגבורה, בונה ומקים עולמות של תורה, כל היום דורש טובתינו, עומד לימין עוז מוסדותינו, פה בעיר קדשינו, ה"ה

הרבני הנגיד המפואר כש"ת

מוה"ר

יוסף מרדכי כהנא

הי"ו

מגדולי תומכי דאורייתא דמוסדותינו הק'

לרגל השמחה שבביתו שורה, ברוב הדוה ואורה

שמחת הולדת בתו שתחי'

מה' ינתן משאלותינו, מעומק לבינו, שיזכה לברכות עד בלי די' ומשמי מעל יתברך בבני חיי ומזוני רויחי אושר ועושר וכ"ט סל מלא ברכות, מגניז צחצחות, נחת דקדושה לשלם ולחיים ולטב דשנים ורעננים, שנים נעימים, בשכר פעליו ומעשיו לטובת הכלל ויזכה לכל הברכות והישועות אשר בתורתינו הקדושה חקוק וכתוב תבנה ותכונן עיר קדשינו, בביאת גואלינו, ובבנין ציון וירושלים

הכו"ח בברכת ציון וירושלים

בשם הנהלת המוסדות פעיה"ק ירושלים תובב"א

יעקב יצחק יואן

וועד קרן הבנין

בית חינוך לבנות

שע"י מוסדות יטב לב ד'סאטמאר בני ברק

בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א

שָׁמְעָה וַתִּשְׂמַח צִיּוֹן וַתָּגֵלְנָה בְּנוֹת יְהוּדָ"ה

ארשת שפתינו יערב, ברכת מזל טוב, מריחוק מקום וקידוב לבבינו, בברכה מרובה עד בלי ד'
בזאת השורה, נשגר קדם מעלת כבוד ידידינו האי גברא יקירא, רודף צדקה וחסד חשיכה כאורה
ראש ודאשון לכל דבר שבקדושה, במידה מרובה וגדושה, מוזיל זהב מכיסו לטובת מוסדותינו
הוא הגבר הנודע בשערי"ם שזכה להיות ראשון למקראי קודש למען קרן הבנין לתפארה, וזכותו תיחקק לעד
מה נכבד היום בתת ה' שמחה בביתו בהוד והדרה, נביע איחולינו בכבוד ובהוקרה, בשפה ברורה

הרבני הנגיד הנעלה הנכבד, עושה ומעשה צדקה וחסד

מו"ה אברהם דוב יהודה הלוי מאנדעל הי"ו

מנדולי בעלי צדקה בעיואב"ו ווילליאמסבורג יע"א

מחשובי תומכי מוסדותינו הק'

ולמען הקמת הבית הגדול לחינוך הבנות פה בני ברק יצ"ו

שהשמחה במעונו, רוממות קל בגרונו

שמחת אירוסי בנו למזל טוב בשעטו"מ

הבה"ח המופלג בתוי"ש כמר **יצחק** ני"ו

עב"ג בת ידידינו העסקן הדגול מוה"ד **יואל גאנדעל** הי"ו

מחשובי אנ"ש בווילליאמסבורג יע"א

ושגודה ברכותינו, ותערב לפני ה' עתירתינו, שתזכה לראות רב תענוג ונחת, תודה וגדולה במקום אחת, ויהא רעוא מן קדם רבון עלם ועלמיא, שתשרה שכינה בכל מעשי ידיו ברב סייעתא דשמיא, ויוכל להמשיך בפעליו הברוכים בהרחבת גבולי הקדושה, מתוך בריות גופא ונהורא נפישא, אורך ימים ושנות חיים בטוב ובנעימים, ואך טוב וחסד ירדפוהו כל הימים, אכי"ר.

כ"ד ידידיו מוקיריו השמחים בשמחתו
ומכבדים ברגשי הודאה והערכה לעומתו

וועד קרן הבנין

להקמת הבית הגדול לחינוך הבנות בני ברק יצ"ו